

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PANAIT ISTRATI

OEUVRES CHOISIES

VIII

TSATSA—MINNKA

BUCUREȘTI, 1983
EDITURA MINERVA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

PANAIT ISTRATI

OPERE ALESE

VIII

ȚAȚA MINCA

VERSIUNE ROMÂNEASCĂ DE
EUGEN BARBU
TRADUCERE LITERALĂ DE
ANDREI ION DELEANU
EDIȚIE, POSTFAȚĂ ȘI NOTE DE
AL. OPREA

BCU Cluj-Napoca
RBCFG201802439

BUCUREȘTI, 1983

EDITURA MINERVA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

TSATSA-MINNKA

802448

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ CLUJ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ȚAȚA MINCA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

L'EMBOUCHURE

Peu avant que le Sereth n'arrive à l'endroit où il fait don de sa vie au Danube glouton, son lit devient une grande campagne fertile qui s'étend entre Braïla et Galatz. Pour la traverser en toute sa largeur, ses habitants, qu'on nomme «ceux de l'Embouchure», ne peuvent mettre moins de deux heures de chariot, tellement elle est vaste.

Les dimensions inaccoutumées de ce lit, aussi bien que sa générosité, les vieux du pays les expliquent à leur façon. Ils disent que le Sereth avait à l'origine une âme, à l'exemple de nous autres hommes, une âme ambitieuse. Après son départ de Bukovine, ayant en cours de route séduit une belle jeune fille dont il était amoureux, l'orgueilleux Sereth décida de la conduire, par ses propres moyens, jusqu'à la mer Noire et au-delà, afin de lui montrer des pays où poussent de oranges et des grenades qui sont tout ce qu'il y a de plus beau sur la terre, mais qui, néanmoins, pâliraient de jalousie devant la splendeur de sa bien-aimée, dont le nom est *Bistritsa*.

Bistritsa, rivière impétueuse, étourdie, acquiesça au projet de son amant, se joignit à lui, et, ensemble, ils dévalèrent jusque dans nos parages quand, tout à coup,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

VĂRSĂTURA SIRETULUI

Puțin înainte ca Siretul s-ajungă la îmbucătura unde-și dă Dunării nesățioase sufletul, albia lui e-o cîmpie mare și roditoare ce se-ntinde între Brăila și Galați. Ca s-o străbată în toată lărgimea, locuitorilor ei, care-și zic „Ai de la Vărsătură", le trebuie două ceasuri cu căruța, atît e de-ntinsă.

Dimensiunile neobișnuite ale acestei albii cît și dărnicia ei, bătrînii locului o explică în felul lor. Ei spun că, la început, Siretul avea suflet ca noi, toți oamenii, un suflet ambițios. După ce pornise din Bucovina și, în drum, amăgise o fată frumoasă pe care o iubea, Siretul cel trufaș hotărî s-o ducă, numai cu puterile lui, pînă la Marea Neagră și dincolo de ea, cu gîndul să-i arate țara unde-nfloresc portocali și rodii, tot ce-i mai frumos pe lume, dar care, cu toate astea, or să păleasca de gelozie-n fața strălucirii iubitei sale, pe nume Bistrița.

Bistrița, apă vijelioasă, tumultuoasă, se învoi cu gîndul iubitului ei, i se alătură și, împreună, se rostogoliră pînă prin locurile noastre cînd, deodată, Dunărea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le Danube leur cria : «*Holà ! Seules les routes peuvent se croiser, jamais les eaux. Encore moins une rivière oserait-elle couper le corps d'un grand fleuve !*»

Et le Danube leur barra le chemin, comme on le voit.

C'est alors que le Sereth, furieux, se mit en devoir d'élargir son lit. Il égala celui du Danube, le dépassa même, dans son désir de porter sa maîtresse, droit vers cette mer qui baigne des rivages aux fruits d'or.

Mais la lutte était trop inégale, trop géante la taille du vieux fleuve. Sereth et Bistritsa, bien qu'ils formassent un seul corps, furent vaincus. Le Danube les engloutit tous deux.

N'empêche, c'est grâce à leurs ébats passionés que nous, «ceux de l'Embouchure», jouissons aujourd'hui d'une terre comme il en est peu, parce que c'est ici qu'ils se sont aimés le plus, avant de livrer leur jeune âme à ce grognon de Danube qui rafle tout ce qu'il rencontre sur son chemin.

Il est vrai : parfois nous payons cher l'abondance qu'ils nous ont léguée. Les deux amants ne se sont pas résignés à un renoncement définitif. Et une fois par décade, ils se souviennent de leur rêve de jadis, se déchaînent indomptables, à une allure que rien ne peut contenir. Alors nous sommes balayés, comme des vauriens, avec nos frusques, notre bétail, nos poulaillers, chiens, chats, pourceaux et misère. De nos récoltes, plus trace. De nos chaumières, seuls les toits émergent. Notre Embouchure disparait sous une nappe d'eau qui va du plateau de Braïla à celui de Galatz, au-dessus desquels nous allons construire nos huttes et attendre que s'apaise la colère de nos amoureux.

Puis, quand tout est rentré dans l'ordre, tout n'est que ruine, mais aussi, tout est plus neuf, bien plus neuf qu'auparavant, car la colère de l'amour est toujours féconde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://static.muzeulromanului.ro/mdrr1901-1932

le strigă :„Hei, numai drumurile se pot încrucișa, apele niciodată ! Și cum ar cuteza o gîrlă să taie trupul unui fluviu mare ?"

Și Dunărea tăie drumul, după cum se și vede.

Atunci Siretul, în dorința lui de a-și duce mîndra drept pînă la marea ce scaldă țărmuri cu fructe de aur, se-apucă, furios, să-și lărgească albia. O lăți cît a Dunării, o-ntrecu chiar.

Dar, prea era inegală lupta, prea uriașă forța bătrînului fluviu. Siretul și Bistrița, cu toate că făceau un singur trup, fură învinși. Dunărea îi înghiți pe amîndoi.

Nu-i mai puțin adevărat că, mulțumită luptei lor împătimate, noi, „cei de la Vărsătură", avem azi parte de-un pămînt ca puține altele, pentru c-aici s-au drăgostit ei mai mult înainte de a-și da sufletul ursuzei ăleia de Dunăre care-nghite tot ce-ntîlnește-n drumul ei.

E drept : plătim cîteodată scump belșugul pe care ni l-au lăsat moștenire. Cei doi îndrăgostiți nu s-au resemnat, n-au renunțat pentru totdeauna. Și, la zece ani o dată, își aduc aminte de visul lor de odinioară, se dezlănțuiesc nestăviliți ca o vijelie pe care nimic n-o poate-nfrîna. Ne mătură-atunci ca pe niște nimicuri, cu boarfele, cu vitele, cu cotețele, cu căței, cu purcel, cu tot. De semănături, nici urmă. La bordeie, doar acoperișurile se mai văd. Și Vărsătura noastră dispare sub apele ce se-ntind de la schela Brăilei pîn' la cea a Galaților, unde ne ducem să ne ridicăm alte colibe și s-așteptăm să se potolească mînia îndrăgostiților.

Apoi, cînd toate se-ntorc la rostul lor, nu rămîn decît ruinele, dar asta dă piesajului o prospețime, totul pare mult mai nou decît înainte, pentru că mînia dragostei e totdeauna rodnică.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

*

Du plateau de Braïla à celui de Galatz, la vallée du Sereth vous emplit l'âme de désirs. C'est un ventre de terre, que des éléments passionés ont labouré et fécondé d'envies. Ils ont tout promis à l'homme et rien assuré, sauf le désir, cette force qui permet à notre coeur de tenir tête à l'existence, amoindrissant la satisfaction et combattant l'adversité.

Quand le rapide «Bucarest-Danube» s'engage sur l'immense digue qui relie ces deux plateaux, surplombant l'Embouchure, un vague pressentiment d'éternité méconnue gonfle votre poitrine. C'est comme un rappel à quelque amour, longtemps déconsidéré.

Une lumière diffuse qui comble un grand vide vous réveille de l'indifference meurtrière. Il n'y a rien à voir par la fenêtre, sinon, longeant le convoi, quelque superbe oiseau des marécages dont le regard curieux inspecte l'intérieur des compartiments ; ou bien, lors d'un passage à niveau, certain vieux paysan qui ôte son bonnet pour saluer tout le train, par crainte des pouvoirs publics. De loin en loin, des agglomérations des chaumières arbitrairement parsemées, surgissent comme autant de défis lancés au bonheur facile. On y voit aussi, selon la saison, des hommes et des bêtes qui se confondent avec la glèbe. C'est tout. Point de nature éblouissante. Point de civilisation.

Dans l'Embouchure, la terre n'a d'autre but que de forcer l'homme à se mesurer avec Dieu. Elle s'offre à lui, riche de sève, l'engage à y miser toute sa sueur, mais, quant à récolter, une main invisible soupèse le résultat d'une manière aussi prometteuse que menaçante. Ici, Dieu sourit à l'homme avec une gueule d'ogre : «Voici, lui dit-il, une terre généreuse que tu n'as qu'à gratter légèrement pour vivre dans l'abondance. C'est pourquoi je te livre au bon plaisir de deux titans, le Sereth et le Danube, afin que le flots de l'un, de l'autre ou des deux

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

De la podişul Brăilei la cel al Galaţilor, valea Siretului îţi umple sufletul de doruri. E-un pîntec de pămînt pe care l-au frămîntat patimi şi-a rodit pofte. A făgăduit omului de toate şi nu i-a dat decît dorinţă, forţa asta ce-ngăduie inimii nostre să-nfrunte viaţa, micşorînd şi luptînd împotriva nenorocirii.

Cînd rapidul „Bucureşti-Dunărea" apucă pe digul nesfîrşit care leagă aceste două podişuri dominînd Vărsătura, ţi se umflă pieptul de-o nedesluşită presimţire a veşniciei. E ca o chemare de dragoste multă vreme nesocotită.

O lumină difuză umplînd un gol imens te trezeşte din nepăsarea soră cu moartea. N-ai nimic de văzut pe fereastră decît vreo superbă pasăre de baltă plutind de-a lungul trenului şi a cărei privire curioasă cercetează interiorul compartimentelor ; sau, poate, la vreo barieră, vreun ţăran bătrîn scoţînd căciula să salute trenu-ntreg de teama stăpînirii. Din loc în loc, apar, rare, aşezări de colibe, risipite la-ntîmplare, sfidări aduse fericirii lesnicioase. După anotimp, se mai pot vedea oameni şi vite pierduţi în desenele ogoarelor. Atîta tot. Nici un pic de natură strălucitoare. Nici un pic de civilizaţie.

La Vărsătură, pămîntul n-are alt rost decît să silească omul să-şi măsoare puterile cu Dumnezeu. Ţarina pare plină de sevă, cere sudoare, dar cînd e vorba de cules roadele, o mînă nevăzută fură la cîntar şi ceea ce părea atît de făgăduitor e o nimicătură. Aici Dumnezeu îi zîmbeşte omului cu-o mutră de căpcăun : „Iată, îi spune el, un pămînt mărinimos. N-ai decît să-l zgîrii puţintel şi trăieşti din belşug. De asta te-am lăsat la cheremul a doi uriaşi, Siretul şi Dunărea, pentru ca valurile unuia sau ale celuilalt, sau ale amîndorura-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ensemble te foudroient juste au moment où, ne redoutant plus la sécheresse, tu commences à trop engraisser. Ainsi tu te souviendras de moi par la force que j'aime le plus : le *Désir*.»

Le Désir, pour les gens de l'Embouchure, est un besoin constant de croire au meilleur, en dépit de l'incertitude dont les comble la fosse marécageuse où ils vivent. Ils éprouvent de la joie à se rendre compte que leur sol est volé au Sereth. Printemps et automne, l'oreille tendue vers la rivière qui mugit, on le dirait heureux à voir la volupté qu'ils mettent à se demander si le flots ne dévaleront pas d'un moment à l'autre sur leurs pauvres chaumières. C'est comme si cela ne leur faisit rien.

Sachant de père en fils que leur glèbe est bénie par le ciel, que «ça donne bien quand ça donne», ils ensemencent le plus possible, poussant la charrue jusqu'à la barbe du Sereth, mais c'est pour lui abandonner plus de la moitié de leur récolte. A moins qu'ils ne la lui abandonnent toute et leurs foyers avec, pour prendre la poudre d'escampette et aller construire des cabanes sur les plateaux.

Il en est de même de leur bétail et de leur basse-cour. On élève à tour de bras, parce que, disent-ils, «la prairie et l'eau sont là, on n'a qu'à s'en servir». Cela est vrai. Seulement, une bonne moitié de cet élevage, c'est encore pour faire la part du feu, car, à une portée de fusil de leurs ménages s'étendent des milliers d'hectares de marais qui abritent le voleur, le loup, le renard, l'épervier, lesquels en usent comme de leur propre bien.

C'est égal : «L'Homme est fait pour les tourments», dit le paysan de l'Embouchure. A ses yeux, la certitude d'un rendement étant inconcevable, le peu qu'il récolte est considéré comme une faveur du ciel. Il est convaincu que rien ne lui est dû, depuis la terre dont Sereth est le maître, jusqu'à ses pauvres bêtes qui sont toute sa fortune, mais qu'il ne confie pas moins à ce pâturage dangereux d'où elles ne rentrent souvent plus.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mpreună să te trăsnească-n chiar clipa-n care, scăpînd de frica secetei, începi să te-mbuibi prea mult. Şi-ai să-ţi aduci astfel aminte de mine prin puterea la care eu ţin cel mai mult : Pofta !"

Pofta, pentru oamenii de la Vărsătură, e o statornică nevoie de a crede în mai bine, în ciuda nesiguranţei cu care-i copleşeşte valea mocirloasă-n care trăiesc. Şi simt o bucurie cînd îşi dau seama că pămîntul lor a fost furat Siretului. Primăvara şi toamna, cu urechea ciulită la mugetul apei, ai zice că-s fericiţi cînd vezi nesaţul cu care se-ntreabă de nu cumva apele n-or năvăli dintr-o clipă-ntr-alta peste sărmanele lor bordeie. Ca şi cum nici n-ar fi vorba de soarta lor.

Ştiind din tată-n fiu că li-i ogorul binecuvîntat de ceruri, că „atunci cînd se face, se face din belşug," ei seamănă cît pot mai mult, împing plugul pînă-n nasul Siretului, dar asta ca să-i lase mai bine de jumate din recoltă. Cînd nu i-o lasă toată, cu vatra lor cu tot, şi-o iau din loc ca să-şi facă bordei sus, pe podiş.

La fel se-ntîmplă cu vitele lor şi cu orătăniile. Cresc cît pot mai multe pentru că, spun ei, „apa-i ici, iarba-i colea, totu-i la nas". E-adevărat. Numai că o jumătate bună din ce cresc tot pe apa Sîmbetei se duce, pentru că la o bătaie de puşcă de mlaştinile lor se-ntind mii de hectare de baltă, adăpost de hoţi, de lupi, de vulpi, de ulii, care iau din ele ca dintr-al lor.

Nu-i nimic. „Omu-i făcut pentru necazuri", zice ţăranul din partea locului. În mintea lui nu-ncape gîndul că o muncă trebuie să-şi aibă şi răsplata ; puţinul pe care-l culeg e socotit ca o milostivire a cerului. E convins că nu i se cuvine nimic, începînd cu pămîntul, pe care-i stăpîn Siretul, şi pînă la bietele vite, care-s toată averea lui, dar pe care, totuşi, le lasă-n seama păşunii primejdioase de pe care de multe ori nu se mai întorc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Livrer combat à la terre, lui demander le maximum et l'espérer, mais n'en obtenir que juste le nécessaire, souvent même moins que le nécessaire, et parfois rien, voilà qui humanise l'homme de la vallée du Sereth, cette contrée de la Roumanie où la clôture des ménages ne protège que l'incursion du bétail ; où les portes n'ont de cadenas que pour avertir le visiteur de l'absence du maître ; où la jeune fille incruste mille heures de son ardente solitude hivernale, dans une chemise de nuit qu'elle brode pour l'offrir le jour de son mariage au plus aimé des commensaux.

Là-bas, l'horizon est plus près de l'homme ; la coupole céleste, plus haute et plus ballonnée. Et de quelque côté qu'on tourne le regard, partout la promesse coudoie le danger. C'est ce qui justifie l'expression, commune aux paysans de l'Embouchure : «Quand je ne sais plus où donner de la tête, je lève les bras au ciel et je pense à autre chose.»

Ce n'est pas là du désespoir. C'est le prompt réveil du désir, qui vient crier à l'homme : *Tout est pour toi. Nulle part il n'est écrit que quelque chose te puisse être refusé.*

Ainsi comprend-il que la possession n'est pas dans le rassasiement ; qu'elle est un peu dans la vibrante satisfaction pour laquelle on a durement bataillé, mais qu'elle est toute, toute dans le plein désir, ce grand appel de la vie.

Le matin d'avril, quand le soleil se lève et baigne son visage d'une lumière neuve, les labours duvetés de poils verts et drus gonflent la poitrine de l'homme d'une joie illimitée. Debout, dans son chariot, il contemple sa campagne et s'écrie, bien haut :

— Dieu, qu'elle est belle !

C'est à ce moment-là, pas plus tard, qu'il est payé de toute sa peine. Et même, des semaines durant, il avale

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ATA MINCA (1901-1932)

Să lupți cu pămîntul, să-i ceri tot ce poți nădăjdui, dar să nu scoți decît doar puținul de care nu te poți lipsi, ba uneori nimic, iată ce-mblînzește pe omul din valea Siretului, ținut al României unde împrejmuirile gospodăriilor nu te apără decît de vite, unde porțile n-au lacăt decît să spună că nu-i stăpînu-acasă, unde fata mare țese mii de ore din singurătatea mistuitoare a iernii la o cămașă de noapte pe care-o brodează ca s-o dăruie în ziua nunții celui mai iubit dintre comeseni.

Acolo, orizontu-i mai aproape de om, bolta cerească mai înaltă și mai rotundă. Și oriîncotro ți-ai întoarce privirea, peste tot făgăduiala-și dă coatele cu primejdia. Asta-i ce-ndreptățește vorba care-i a tuturor țăranilor de pe Vărsătură: „Cînd nu mai știu unde mi-e capu' de griji, ridic brațele la cer și-mi întorc gîndul la altceva".

Nu-i deznădejde. E trezirea dintr-odată a năzuinței, a poftei care-i strigă omului: „Totul e pentru tine. Nu e scris nicăieri că e ceva la care să n-ai dreptul."

Și-n ăst fel înțelege el că avutul nu stă în săturat; că e puțin și-n freamătul mulțumirii pentru care te-ai zbătut aprig, dar că-i pe de-a-ntregul în pofta nesățioasă, această mare chemare a vieții.

Dimineața de aprilie în care soarele răsare și-ți scaldă fața într-o lumină proaspătă, lanurile-ntinse și verzi, și dese îi umplu omului pieptul de-o bucurie fără margini. În picioare, în căruță își privește ogorul și strigă tare: „Doamne, cît sunt de frumoase!" În clipa asta, nu mai tîrziu, e plătit el de toată truda lui.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

joyeusement et digère bien sa mauvaise bouillie à la farine d'orge ou de maïs.

Pour l'habitant de l'Embouchure, la suite de ses heures de désir est banalement heureuse ou passionnément héroïque.

Le premier cas, c'est quand il lui «tombe du ciel une année abondante». Alors, il s'achète un pourceau, l'engraisse et le mange à Noël, ripaille qui alourdit son corps et endort son esprit, mais cela ne dure que cinq ou six semaines ; il en profite aussi pour marier un de ses enfants, événement qui le pousse à des hardiesses baroques et lui fait dire plus d'inepties qu'il n'en est ordinairement capable. Alors, il n'a plus aucun désir, il est bête.

Le second cas, c'est celui-là même qui remplit les trois quarts de sa vie : la détresse, partielle ou totale ; la nage vaillante contre les flots menaçants de la perdition. Et plus durement il se voit évincer, plus il perd pied, et plus son désir se dresse, géant, et l'ameute contre l'adversité.

Rentrant de ses labours inondés ou cuits, il s'arrête au milieu des siens, pareil à une locomotive dont la chaudière serait prête à sauter. Il crie :

— Plus une goutte de lait aux enfants. Tout pour le marché. Ce «tout», c'est à peine trois litres. Quant à la «goutte» dont il veut dorénavant priver les petites bouches, il divague, le brave homme, car, depuis longtemps, seul le benjamin en avalait quelques gorgées, le soir, après la traite, et non pour s'en nourrir, mais pour calmer ses pleurs et lui faire lâcher des «griffes» les jupes de sa mère.

— Tout pour le marché... Et que Rada n'achète plus de pain : qu'elle rapporte tout l'argent du lait !

Ce «pain»... question de gourmandise. Rada, allant tous les matins porter le lait au marché de Braïla, sacrifiait un litre de lait à un kilo de bon pain noir, dont

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1901-1932

Și, săptămîni de-a rîndul, el dă pe gît și mistuie bine fiertura amărîtă de orz sau de mălai.

Pentru locuitorul de pe Vărsătură urmarea ceasurilor sale de dor, de pofte, este o fericire, fie fără nimic deosebit în ea, fie de-o bărbăție plină de îndîrjire.

Primul caz e-atunci cînd „îi pică din cer un an îmbelșugat". Își cumpără purcel, îl îngrașă și-l mănîncă de Crăciun, ospăț care-i îngreunează trupul și-i adoarme mintea, dar asta nu ține decît cinci sau șase săptămîni ; se folosește de ele ca să-și căsătorească unul dintre copii, împrejurare care-l împinge la caraghioslîcuri și-l face să spună mai multe nerozii decît e-n stare de obicei. Nu mai are-atunci poftă de nimic. E-ndobitocit.

Cazul al doilea e cel de care-i plină trei sferturi din viața lui : strîmtorarea, lipsa cu totul sau în parte ; zbaterea voinicească-mpotriva prăpădului. Și cu cît se vede mai tare-nlăturat, cu cît îi fuge mai mult pămîntul de sub picioare, cu-atît pofta lui crește, uriașă, îl asmute-mpotriva restriștei.

Cînd se întoarce de pe ogorul inundat sau secătuit, se oprește în mijlocul alor săi, ca o locomotivă gata să-i sară cazanu'-n aer. Strigă : „Nici un strop de lapte la copii. Totul la tîrg."

„Totul" ăsta de-abia dacă-i vreo trei litri. Cît despre „stropul" de care vrea să lipsească de-acu înainte buzele ălor mici, el aiurează, sărmanul, pentru că de mult doar prîslea mai sorbea cîteva înghițituri, seara, după muls, și nu ca să-l hrănească, doar să-i potolească plînsul și să-l facă să-și descleștеze mînuța de pe fusta maică-sii.

„Duceți totul la tîrg... Și Rada să nu mai cumpere pîine : s-aduc-acasă toți banii de pe lapte !"

Și daravera asta cu „pîinea"... Era o chestie de lăcomie. Rada, care se ducea în fiecare dimineață să ducă laptele la Brăila, jertfea un chil' de lapte pe-un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

elle distribuait les précieuses tranches à toute la marmaille. Vraie brioche.

On n'en goûtera plus.

Et, du coup, tous les regards se porteront au loin, droit devant la chaumière, vers cette vaste ligne verdoyante qui bouche tout l'horizon du Nord. Là-bas, c'est le salut : là-bas sont les marais, avec leurs milliers d'hectares de *papoura*, cette généreuse plante qui n'est pas tout à fait de la massette et que notre Seigneur le Sereth fait croître sans l'aide de l'homme. Elle est bonne à confectionner de belles nattes, qu'on appelle *rogogina*, et de beaux paniers, qu'on nomme *cochnitsa*. On la vend aussi, telle quelle, par fagots ou par charretée, ainsi que le *stouff*, ce frère de la papoura qui, lui, n'est que du roseau et n'est bon qu'aux toits et aux clôtures.

Les marais, il vaut mieux les appeler par leur nom de là-bas, qui est juste et beau : c'est la *balta*. Et la balta n'est rien de moins nourricière du paysan de l'Embouchure. Voilà pourquoi, aux heures de détresse, tous les regards se dirigent vers elle. C'est également à sa balta que l'homme du pays pense lorsqu'il proclame la générosité de son Embouchure.

La balta n'est à personne. Nul ne la cultive. Nul n'a le droit de se réclamer d'elle, sinon le Sereth, son créateur. Elle n'exige aucune surveillance, aucun ménagement ; elle ne craint ni l'homme, ri le ciel. Quand on la dévaste, elle est pareille au chêne qui perd une feuille.

De là vient le mot roumain, appliqué aux débats sans issue : «laissons les choses *balta*». C'est à dire : «n'en parlons plus, qu'il n'en soit plus question».

Car, la balta, c'est l'inconnu, l'impénétrable, l'infini.

On y accède tout naturellement, par où l'on veut, comme fait l'oiseau quand il prend son vol. Et dès qu'on y est, faire deux cents pas ou deux cent mille, cela revient au même. La papoura, le stouff et cet hermaphrodite de *pipirig*, bon à rien, enlacent l'homme à bras le corp, le doublent en hauteur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chil' de pîine neagră proaspătă din care-mpărțea cîte o felie liotei de copii. Cozonac sadea ! N-or să mai pupe.

Și dintr-odată toate privirile se țintesc departe, dincolo de colibă, drept înainte, către linia aceea verde care taie zarea la miază-noapte. Acolo-i scăparea : acolo-i balta, cu miile de hectare de papură, planta aceea binefăcătoare, care nu-i chiar stuf curat și pe care Domnul nostru Siretul o face să crească fără ajutorul omului. E bună să faci din ea rogojini și coșnițe frumoase. Se mai vinde și așa cum e, cu legătura sau cu căruța, cum se vinde și stuful, fratele papurei, care-i doar un fel de trestie și nu-i bun decît de acoperișuri și de împrejmuiri.

Balta, n-ai cum să-i zici pe nume, că n-are ; îi zice lumea doar „balta", drept și frumos. Și balta nu-i altceva decît o mamă, o doică a țînțarului, a țăranului de la Vărsătură. Din pricina asta, în ceasurile de restriște toate privirile spre ea se-ndreaptă. Și tot la balta sa se gîndește omul de prin partea locului cînd proslăvește mărinimia Vărsăturii.

Balta nu-i a nimănui. N-o cultivă nimeni și nimeni n-are dreptul să spună că-i a lui, decît Siretul, care-a făcut-o. Ea nu cere nici îngrijire, nici cruțare ; nu-i e teamă nici de om, nici de Dumnezeu. Cînd o pustiești, e ca și cum i-ai lua stejarului o frunză.

De aici vine vorba românească spusă cînd nu se poate ajunge la nici un rezultat : „S-o lăsăm baltă". Adică : „să nu mai vorbim de asta". Pentru că balta-i necunoscutul, nepătrunsul, nesfîrșitul.

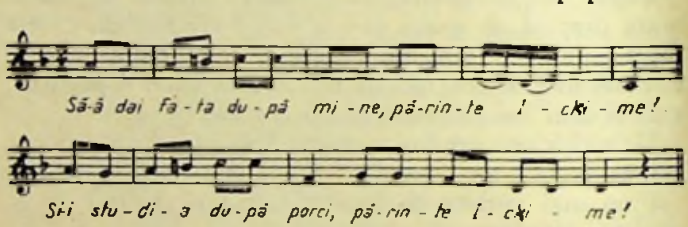
Intri-n ea pe unde vrei, foarte firesc, cum își ia pasărea zborul. Și dac-ai apucat să intri, dac-ai făcut două sute de pași sau două sute de mii, e-același lucru. Papura, stuful și fătălăul ăla de pipirig care nu-i bun la nimic prind pe om în brațe, de două ori mai înalte decît el.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

Ils l'enlacent à bras le corps, fraternellement. Ils savent que si leur frère est là, c'est qu'il doit être bien malheureux ; c'est que, dans ces villages d'où il vient, les affaires doivent aller bien mal.

Au reste, on n'a qu'a regarder la tenue de ce frère, pour être fixés de la tête aux pieds, il est comme si toute sa vie se fût passée dans une poubelle, à le voir affublé de cette *caciula* criblée, qui laisse passer les mêches coléreuses de son abondante chevelure ; de cet *ibirbok* en lambeaux, qui tient à peine sur son buste ; de ces *nadragi* aux multiples pièces, aux trous nombreux, offrant le spectacle de ses cuisses poilues, de ses genoux osseux et de son derrière peu convenable ; de ces *obiélé* qui lui font des jambes pareilles à des troncs d'arbre ; de ces *opinci*, enfin, qui ne lui protègent plus les pieds, parce qu'ils sont en loques.

Il faut le juger à cet équipement. Il ne faut pas se fier à ses allures gaillardes, à son air badin. Car, le drôle, brûlé par ses désirs, trouve encore le moyen de se narguer lui-même. Se contemplant comme un paon, il se tord de rire, pirouette, claque des doigts, fait des cabrioles et chantonne la célèbre raillerie populaire :

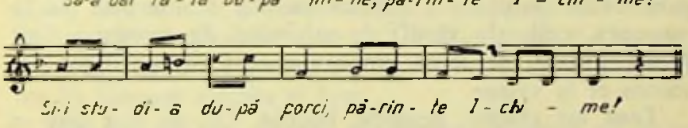

Il s'agit d'un pope du village, qui a une fille à marier. Bien dotée, le pope aspire naturellement à un gendre «digne» : un notaire, pour le moins. Or, voici que le plus vaurien des voyous de la commune vient lui demander la main de sa fille. C'est un gars tout en loques, qui est convaincu de la réputation dont il jouit, mais

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îl iau în brațe frățește. Știu că dacă fratele lor a ajuns acolo, trebuie să fie tare nefericit, că-n satul de unde vine lucrurile trebuie să meargă tare prost.

Dealtminteri, ca să știi cum stai, n-ai decît să te uiți la halu-n care-i îmbrăcat : din cap pînă-n picioare arată ca și cum toată viața lui ar fi stat într-o ladă de gunoi ; gătit, pe cap, cu o căciulă ciuruită din care ies șuvițe de păr zbîrlite, cu un ibirboc numai zdrențe, care abia se mai ține pe el, cu niște nădragi peticiți, numai găuri, de i se văd coapsele păroase, cu genunchii ososi și cu fundul gol, cu niște obiele care-i fac picioarele ca două trunchiuri de copac și, în sfîrșit, opincile, care nu-i mai apără picioarele pentru că-s ferfeniță.

După îmbrăcămintea asta trebuie să-l judeci. Nu trebuie să te-ncrezi în înfățișarea lui semeață, în aerele lui șăgalnice. Pentru că, ars de pofte, caraghiosul își mai și bate joc de sine însuși. Privindu-se ca un păun, se strică de rîs, se-nvîrte-ntr-un călcîi, pocnește din degete, face tumbe și îngînă faimoasa zeflemea populară :

E vorba de un popă de la țară care are o fată de măritat. Cu zestre frumoasă, popa năzuiește la un ginere mai de Doamne-ajută, măcar un notar. Cînd, uite că ăl mai prăpădit dintre secăturile satului vine să-i ceară mîna fetei. E-un flăcău zdrențăros care știe cum

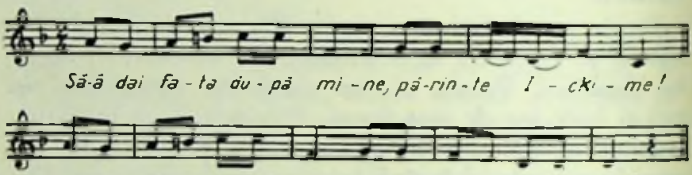
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

n'en est pas moins gai et prêt à se narguer tout seul, en narguant le pope avec sa demande en mariage, qu'il chante comiquement :

Tu me donneras, à moi, ta fille, père Ikime.
Et tes études aux cochons, père Ikime.

Le pope est furieux. Le village s'en amuse. Et le vaurien loqueteux gagne ainsi un titre de plus à l'humaine sympathie des hommes, dont il a tant besoin.

C'est le même besoin qu'éprouve le coeur lourd de désirs qui pénètre dans l'immuable balta, afin de lui demander ce que la terre et le ciel lui refusent viollement. Et se mesurant, du poing, avec son propre destin, l'homme aborde sa dernière ressource de vie, en gambadant un petit peu :

Mais, là, dans la balta infinie, il n'y a pas d'oeil humain qui puisse voir cet homme, ni d'oreille humaine qui puisse entendre son joyeux gémissement. C'est l'empire de la naturelle Indifférence. La franternité de la papoura, celle du stouff te saisissent de terreur : c'est froid, gluant, et leurs embrassements te scarifient les mains et le visage.

Tout est glacial, humide, hostile. On ne sait pas ce qui se passe à une langueur de fourche. Tu abats, tu avances, tu fais des vides et des fagots, pendant que ta semelle craque, en s'enfonçant dans la vase riche de sang terrestre ; pendant que mille lianes, serpents plats et visqueux, t'entourent le cou, se glissent entre la peau et *l'ibirbok.*

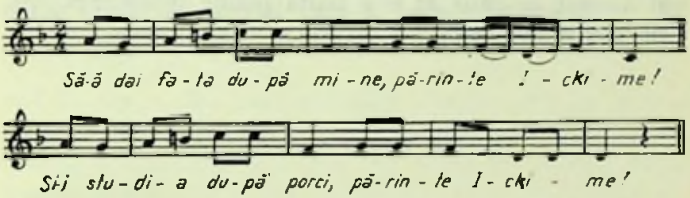
Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

îi merge numele, dar nu-i mai puțin vesel și-și bate singur joc de el însuși, bătîndu-și joc și de popă cu cererea lui în căsătorie, cîntînd cu haz :

Să dai fata după mine, părinte Ichime,
Și studia după porci, părinte Ichime.

Popa-i furios. Satu' rîde. Și secătura zdrențăroasă mai cîștigă încă un titlu la simpatia oamenilor, de care simte atîta nevoie.

E-aceeași nevoie pe care-o simte și inima grea de doruri a celui care pătrunde în balta veșnic neschimbătoare, să-i ceară ceea ce pămîntul și cerul îi refuză cu atîta îndîrjire. Și, măsurîndu-se, în pumn, cu soarta sa, omul recurge, țopăind puțintel, la ultimul mijloc de scăpare :

Dar aici, în balta nesfîrșită, nu-i ochi de om să-l vadă, nici ureche omenească să-i audă geamătul voios. E imperiul nepăsării naturale. Frăția papurei, a stufului te umplu de groază ; e rece, vîscos, și-mbrățișarea lor îți hîrșește mîinile și fața.

Totu-i înghețat, umed, dușmănos. Nu știi ce se-ntîmplă doi pași mai departe. Tai, mergi mai departe, lași goluri și maldăre în timp ce talpa-ți crapă, înfundîndu-se-n nămolul zemos de sucuri pămînțești și mii de ierburi cărnoase, reci ca niște șerpi lătăreți și vîscoși, ți se-ncolăcesc în jurul gîtului, ți se strecoară între ibirboc și piele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Puis, tu t'égares. Si le ciel est couvert, tu ne sais plus de quel côté se trouve le village. Car la terre tourne surtout autour de l'homme ; de l'homme seul au monde, plus particulièrement, pour qu'il se rende mieux compte de sa solitude. Mais l'homme est plus fort que la terre et que la solitude. Il tient plus loin, de plus haut. Et il en a le souvenir, qui s'exprime par un sursaut, semblable à celui de l'immensité végétale qui l'entoure et qui bondit sous le choc de sa sève.

Seul, assis sur un fagot, il roule alors une cigarette et pense à son foyer, où les siens l'attendent pour le débarrasser de ses guenilles, pour laver ses pieds et lui dire que la vache a mis bas un mignon petit veau. Cela lui fait tout de suite retrouver la direction du village.

Non, on n'est pas perdu sur la terre. On l'est encore moins dans l'embouchure du Sereth, où il y a des gens qui aiment le désir et une balta pleine d'histoires, qui l'entretient pour eux.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Apoi te rătăceşti. Dacă ceru-i acoperit, nu mai ştii încotro-i satul. Pentru că pămîntul se-nvîrte mai ales în jurul omului, a omului singur pe lume, ca să-şi dea mai bine seama de singurătatea sa. Dar omul e mai puternic decît pămîntul şi decît singurătatea. El vine de mai departe, vine de mai sus. Şi mai poartă-n amintire veşnicia care-şi dă glas printr-o tresărire ce se-aseamănă cu glasul imensităţii vegetale care-l înconjoară, zvîcnind sub pulsul sevei.

Singur, şezînd pe-o legătură, îşi răsuceşte o ţigară şi se gîndeşte acasă, la ai lui, care-l aşteaptă să-i scoată zdrenţele, să-i spele picioarele şi să-i spună că vaca a fătat un viţeluş. Asta-l face să găsească-ndată încotro vine satul.

Nu, nu eşti rătăcit pe lumea asta. Şi încă mai puţin la gura Siretului, unde-s oameni plini de pofte şi-o baltă plină de poveşti care li le-mprospătează.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LA DISPARITION DU *NOATEN*

Quoique l'automne fût avancé, une nuit tiède baignait la campagne, au moment où le petit Zamfir rentra tout en nage, dire à son père que leur *noaten* était bel et bien perdu.

On appelle, chez nous, «noaten», un poulain bon pour l'attelage. Celui qui venait de disparaître était un beau noaten, dont Zamfir avait la garde. Mais, avoir la garde d'une bête, lorsqu'on doit le jour entier couper du jonc, isolé du monde, dans le fourré marécageux, n'est pas une injustice ?

Zamfir se le demandait, plein d'espoir, le regard fixé sur les yeux trompeusement calmes de son père : «Peut-être qu'il comprendra que je ne peux pas abattre tant de massette et savoir en même temps ce que fait le noaten dans la prairie.»

Non, le père ne voulait rien comprendre. Cloué au milieu de la cour, la bouche dure, les mains lourdement enfoncées dans les poches de sa culotte, le visage à peine éclairé par la lumière borgne d'une lanterne, il répéta :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

S-A PIERDUT NOATENUL

Cu toate că toamna era înaintată, o noapte călduță scălda cîmpia în clipa-n care Zamfir, tot numai apă, se-ntorcea acasă să-i spună lui taică-său că noatenul se pierduse de-a binelea.

La noi se spune noaten unui mînz ajuns bun de pus la ham. Cel care dispăruse era un noaten frumos, dat în seama lui Zamfir. Dar, să-ți dea în seama ta o vită cînd toată ziua trebuie să tai papură, rupt de lume, în desișul mlăștinos, nu-i nedrept ?

Asta se-ntreba și Zamfir, plin de speranță, cu privirea țintită în ochii ce doar păreau liniștiți ai tatălui său. „Poate c-o să-nțeleagă că nu pot să tai atîta păpuriș și să știu și ce face noatenul pe suhat."

Nu, tatăl său nu voia să-nțeleagă. Pironit în mijlocul ogrăzii, cu fălcile-ncleștate, cu mîinile-nfundate-n buzunarele pantalonilor, cu fața de-abia luminată de-un felinar chior, repetă : „Va să zică din cauza ta am pierdut cel mai frumos noaten pe care l-am crescut vreodată."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ainsi, tu me fait perdre le plus beau noaten que j'aie jamais élevé.

Le garçon soufflait péniblement, rompu de fatigue et muet de désespoir. Il était encore tout gluant des baves végétales dont sont riches les plantes des marais. Pour faire diversion, sa mère vint à lui, une cuvette d'eau chaude entre les mains :

— Ote tes nippes, salaud, que je te lave.

Et elle voulut poser la cuvette aux pieds de l'enfant, mais le père, d'un coup de poing, les fit trois fois rouler par terre, sa cuvette et elle :

— En voilà des manières.

Zamfir se mit à trembler de tout son corps frêle. Du doigt, son père lui montra la porte :

— Repars après le noaten. Et, avant de savoir ce qu'il est devenu, ne rentre plus. Cours.

Le hameau s'endormait dans le clabaudage, faible comme un soupir, de petits chiens qui se résignaient à rejoindre leur couchette, cette nuit-là encore, sans comprendre pourquoi ils devaient avoir tant et toujours faim. Leurs aînés, graves comme est grave tout être abandonné à son sort, étaient déjà couchés dans les meules, une poignée de maïs dans le ventre. Ils comprenaient bien les soupirs des petits, mais ils ne pouvaient pas leur dire : «Aller voler un épi de maïs et trompez votre faim.» Et puis, on doit avoir des dents assez fortes pour pouvoir broyer du maïs sec. Cette sagesse, aussi bien que les dents fortes, ne devait venir qu'après de longs mois de douleur dans le ventre.

Zamfir, courant à toutes jambes, pensait à ces petits chiens. Comme eux, il avait faim ; il avait en plus la responsabilité du noaten. La brise desséchait, sur ses mains et son visage, la colle qu'il avait ramassée pendant la coupe de jonc et de massette. Pour s'en débarrasser, il crachait souvent dans ses mains, et se frottait le visage, qui durcissait. Alors il s'arrêtait et se deman-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Băiatul, rupt de oboseală, sufla greu, și disperarea-l amuțise. Era încă, din cap pînă-n picioare, lipicios din cauza balelor vegetale de care-l umpluseră plantele bălții. Ca să schimbe vorba, maică-sa veni cu un lighean de apă caldă în mîini. „Scoate-ți boarfele de pe tine, împuțitule, să te spăl." Și vru să pună ligheanul la picioarele băiatului, dar tată-său, cu un pumn, o dădu de trei ori peste cap, cu lighean cu tot. „Ie-te, ce fasoane !"

Zamfir începu să tremure din toate mădularele lui plăpînde. Tată-său, cu degetul, îi arătă poarta : „Cară-te după noaten. Și pînă nu-i dai de rost, să nu te prind p-aici. Șterge-o !"

Cătunul adormea în chelălăitul slab ca un geamăt al cățeilor care se resemnau să se-ntoarcă la culcușurile lor și-n noaptea asta tot flămînzi, fără să priceapă de ce trebuia să le fie veșnic foame. Cîinii ăi mari, gravi cum sînt toate făpturile lăsate-n voia soartei, se și culcaseră, prin căpițe, c-un pumn de boabe de porumb în pîntece. Înțelegeau foarte bine chelălăitul celor mici, dar n-aveau cum le spune : „Duceți-vă și șterpeliți un știulete de porumb și amăgiți-vă foamea". Și-apoi, ca să poți mesteca boabe uscate,îți trebuie dinți tari, care lor n-aveau să le iasă decît după luni lungi de ghiorăit în mațe.

Zamfir alerga cît îl țineau picioarele, cu gîndul la căței. Îi era și lui, ca și lor, foame, dar pe deasupra, el mai avea și noatenul în seama lui. Adierea îi usca, pe mîini și pe obraz, cleiul care i se lipise cînd tăiase papura și stuful. Ca să se descotorosească de el scuipa mereu în palme și se freca pe obraji, care se-ntăriseră. Se oprea atunci și se-ntreba : „Încotro s-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcri1901-1932

dait : «Où vais-je ?» Ne trouvant pas de réponse, il s'empressait d'obéir à l'ordre de son père : «Cours.»

Il courut dans la nuit, encore et encore.

Le vaste rectangle de l'Embouchure, avec ses quatre hameaux, ses marais, ses terres, ses prairies, était maintenant dans le petit corps de Zamfir, mais le noaten n'était nulle part. Il se jeta sur un tas de regain, face au ciel, et vit la lune, belle comme il ne l'avait jamais vue. La regardant, il crut n'être plus Zamfir : il était devenu l'Embouchure. Son corps était empli du chant des grenouilles, des soupirs des petits chiens affamés, de longues routes et de palissades qui tournaient en rond, de chaumières qui éteignaient leurs feux une à une, de puits qui levaient leurs bras au ciel. Et tel qu'il était là, allongé sur le foin, il croyait être traversé par la voie ferrée qui va de Braïla à Galatz. Pour toute âme, plus qu'une odeur : l'haleine du noaten, qui lui était familière pour avoir tant embrassé le museau de la bête.

Zamfir continua de regarder le disque lunaire. Il y vit se dessiner lentement une tête aux moustaches et aux cheveux touffus, aux sourcils riches, aux yeux limpides, grands ouverts, à la bouche charnue, prête à lancer la foudre ; au nez gros et un peu ridicule. C'était l'image de son père. — «Cours.»

Il voulut se lever et reprendre sa course, mais son corps ne broncha pas, semblable à l'Embouchure. Il n'en fût guère peiné. Il ferma les yeux, et, soudain, tout son être fût réchauffé par l'apparition d'une belle et forte jeune fille qui lui souriait joyeusement, l'air plaisant. Elle avait les cheveaux défaits, les joues en feu, les vêtements en désordre ; et semblait fatiguée, comme après une course folle à cache-cache. Zamfir tendit vers elle ses bras et gémit doucement :

— Tsatsa... Tsatsika... Tsatsa-Minnka... Aide-moi à retrouver le noaten.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

iau ? Negăsind răspuns, făcea ce-i spusese taică-său : fugea.

Fugea în noapte, într-una, într-una.

Dreptunghiul întins de la Gura Siretului, cu cele patru cătune, cu bălțile, cu pămînturile, cu păşunile, pătrunseseră, toate, în trupul pirpiriu al lui Zamfir, dar noatenul nicăieri. Se-aruncă pe o grămadă de otavă, cu fața-n sus, şi văzu luna, frumoasă cum n-o mai văzuse. Privind-o, i se păru că nici nu mai e Zamfir : se făcea că era însăşi Gura Siretului. Trupul lui era plin de orăcăitul broaştelor, de chelălăiala cățeluşilor flămînzi, de drumurile lungi şi de gardurile ce i se-nvîrteau morişcă-n cap, de bordeiele-n care luminile se stingeau una cîte una, de fîntînele care-şi ridicau spre cer cumpenele. Şi-aşa cum era el acolo, întins pe fîn, i se păru că peste el trece drumul-de-fier dintre Brăila şi Galați. Drept suflet, doar un miros : răsuflarea noatenului, cu care era deprins de mult cînd sărutase botul căluțului.

Zamfir continuă să privească discul lunii. Văzu, încetişor, luînd chip un cap cu mustăți şi păr zbîrlit, sprîncene stufoase, cu ochi limpezi, deschişi mari, cu gura cărnoasă gata să zvîrle fulgere, cu nasul mare şi puțin cam caraghios. Era chipul lui taică-său. „Şterge-o !"

Vru să se ridice şi să o ia iar la goană, dar trupul nu i se clinti, cum nu se clintea Gura Siretului. Nu-şi făcu sînge rău. Închise ochii şi, deodată, toată ființa lui se-ncălzi la ivirea unei fete frumoase şi voinice care-i zîmbea voioasă, cu haz. Era despletită, obrajii-i erau îmbujorați, îmbrăcămintea-n neorînduială, şi părea obosită ca şi cum alergase mult jucîndu-se de-a prinselea. Zamfir întinse brațele spre ea gemînd încetişor : „Țață... țățică... Țață Minco... Ajută-mă să-mi găsesc noatenul..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

C'était l'image de sa soeur, l'aînée de la famille. Elle s'appelait Minnka. Mais, dans l'Embouchure, les cadets ne peuvent pas appeler les femmes simplement par leur prénom. Aussi, nous leur disons : *tsatsa*. Et quand nous voulons les caresser : *tsatsika*. (Aux hommes : *néné*, ou : *nénika*.) Là-bas, ces termes sont pleins de tendresse.

Un nuage masquait à moitié la belle lune, tandis que Zamfir, tel un fantôme, rôdait le long des fossés circulaires dont toute propriété est pourvue. Il se disait que peut-être le noaten était tombé dans un de ces fossés et ne pouvait en sortir.

Vains espoir. Il avait fait le tour de toutes les propriétés du hameau : rien. Abattu, il se laissa choir sur un tronc d'arbre, la pensée distraite par le bruit des premières voitures qui partaient, chargées de raisin, vers le marché de Braïla. Tous les coqs annonçaient la fin de la nuit. Des paysans, dont Zamfir reconnaissait les voix, injuriaient leurs femmes et leurs bêtes, qui n'allaient pas assez vite. Puis, des pas lourds firent craquer des branches tout près de lui. Il voulut se sauver, mais la voix sympathique d'un habitant dont il était le petit ami, l'arrêta :

— Qui est là ?

— Moi, Zamfir.

— Ah, c'est toi, mon pauvre ! Tu es toujours à rechercher votre noaten ? C'est malheureux... Tot père savait bien qu'ici ce n'est pas un pays pour l'élevage. Il faut se débarrasser de la petite bête dès qu'elle vient au monde. C'est ce que je vais faire, moi, tout de suite. Regarde !

Sous les yeux, nullement émus, de Zamfir, le paysan fixa une corde à la branche d'un cerisier, fit un noeud coulant et, par terre ramassant un petit poulain, tout fumant du sang de sa mère, il lui passa le noeud autour du cou. La tendre bête ne se debattit même pas. Elle resta suspendue, molle, avec ses pattes informes, aux

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era chipul soră-sii, cel mai mare dintre copii. Îi zicea Minca. Dar, pe-acolo pe la Gura Siretului, copiii mai mici nu puteau spune celor mai mari, femei, doar pe nume. Așa că le ziceam țață. Și cînd voiam să le alintăm, țățică. (Bărbaților le ziceam nene sau nenică.) Pe-acolo vorbele astea-s pline de duioșie.

Un nor acoperea pe jumătate luna cea frumoasă în timp ce Zamfir, ca un strigoi, dădea tîrcoale șanțurilor cu care-i înconjurată fiecare proprietate. Gîndea că, poate, noatenul căzuse-n vreunul dintre ele și nu putea să iasă.

Deșartă speranță. Făcuse ocolul tuturor proprietăților cătunului : nimic. Zdrobit, se lăsă să cadă pe un trunchi de arbore, cu gîndul furat de primele căruțe care plecau, încărcate cu struguri, la tîrg la Brăila. Cocoșii vesteau, toți, sfîrșitul nopții. Țăranii, pe care Zamfir îi recunoștea după glas, își înjurau nevestele și vitele, care nu mergeau destul de repede. Apoi, pași grei făcură să trosnească vreascuri pe-aproape de el. Vru să fugă, dar glasul prietenos al unui sătean pe care-l știa îl opri :

— Cine-i ?

— Eu, Zamfir...

— Ah, tu ești, sărăcuțule ! Tot mai cauți noatenul ? Păcat... Taică-tău știe bine c-aici nu-s locuri să crești cai. Trebuie să te descotorosești de pui de-ndată ce-l fată. Asta am să fac și eu acu. Uite ! Sub ochii nicidecum mirați ai lui Zamfir, țăranul legă o funie de-o cracă a unui cireș, făcu un laț, ridică de jos un mînz mititel, încă aburind de sîngele mă-sii și îi trecu lațul de gît. Plăpîndul pui nici măcar nu se zbătu. Rămase moale, agățat, cu picioarele groase, copitele zgîrcioase,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sabots gélatineux, et sa tête un peu trop grosse. Son bourreau cacha tout de même le spectacle, se plaça entre Zamfir et l'exécuté, essuya ses mains sur son pantalon, alluma une cigarette et dit, comme pour lui-même :

— C'est ainsi chez nous. On ne peut pas perdre son temps à élever des chevaux. Ce n'est pas seulement parce que les loups les mangent, ou qu'on vous les vole. C'est qu'un poulain immobilise sa mère et vous embarrasse. Comme cela arrive souvent au moment des grands travaux, il n'y a rien d'autre à faire ; il faut le tuer, ou le jeter à l'orée du marais, pour que les loups en fassent leur patûre. Aussi, ton père aurait dû faire comme presque tout le monde.

— C'est Tsatsa-Minnka et moi qui l'en avons empêché, murmura Zamfir. Il était si grand, si beau, ce poulain, dès le premier jour !

L'express de quatre heures du matin passa, secoua la terre du hameau. Zamfir le regarda, hébété, ébloui par ses feux. La lune s'était maintenant complètement cachée dans les nuages, la nuit était noire. L'enfant se sentit plonger comme dans un abîme. Une fièvre froide lui fourmillait dans tout le corps. Il se mit à marcher courageusement le long de la voie ferrée, en gémissant :

— Tsatsika... Tsatsa-Minnka...

Il ne pensait plus au poulain. Il pensait à sa soeur qu'il adorait et qui l'adorait : se jeter à sa poitrine, lui abandonner ce corps de plomb qu'il traînait dans le noir de la détresse. Mais où était-elle, Tsatsa-Minnka ?

Quelques jours auparavant, son père l'avait affreusement battue, puis, chassée de la maison. Elle devait être réfugiée chez l'une de leurs deux tantes, à Kiscan ou à Cazassou. Ou, peut-être, est-elle tout simplement chez Minnkou, leur ami, à elle et à lui ?

Un train de marchandises le rejoignit, ralentissant sa marche à la dure montée de la côte braïloise. Zamfir

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și capul puțin cam prea mare. Călăul feri, totuși, toate astea de ochii lui Zamfir, stînd între el și puiul ucis, ștergîndu-și palmele de pantalon, își aprinse o țigară și spuse, așa, ca pentru sine :

— Așa-i pe-aici pe la noi. Nu-ți poți pierde vremea cu creșcutul cailor. Nu numai că ți-i mănîncă lupii sau că ți-i fură oamenii. Dar un mînz îți ține iapa-n loc și te-ncurcă. Și cum asta se-ntîmplă mai totdeauna-n timpul muncilor mari, n-ai ce-i face altceva : îl ucizi sau îl arunci la marginea bălții, să-l mănînce lupii. Așa ar fi trebuit să facă și taică-tău — ca toată lumea.

— Țața Minca și cu mine, noi nu l-am lăsat, șopti Zamfir. Era așa de mare și de frumos, mînzu' ăsta, încă de cînd l-a fătat...

Trecu expresul de patru dimineața și cutremură cătunul. Zamfir îl privi năuc, orbit de lumini. Luna se ascunsese cu totul în nori, era noapte neagră. Băiatului i se părea că se prăbușește într-o prăpastie. Friguri reci îl furnicau prin tot corpul. Porni, cu inima-n dinți, de-a lungul drumului-de-fier, gemînd :

— Țățică... Țață Minco...

Nu se mai gîndea la mînz. Se gîndea la soră-sa, pe care-o iubea cu înfocare și care-l iubea : să i se-azvîrle la piept, să rămînă-așa, uitînd de el, de trupul ăsta de plumb pe care-l tîra prin beznă și clei. Dar unde-o fi oare țața Minca ?

Acu' cîteva zile, taică-său o bătuse groaznic, și pe-urmă o gonise de-acasă. Trebuie că fugise la una dintre cele două mătuși ale lor, la Chișcani sau la Cazasu. Sau poate că se dusese chiar la Mincu, prietenul lor, al ei și-al lui.

Un tren de marfă îl ajunse din urmă încetinind la urcușul spre Brăila. Zamfir se opri uluit. Șirul ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'arrêta halluciné. La longue chenille des wagons noirs bougeait à peine. La locomotive, pareille à un être humain, avançait en crachant ses poumons. L'enfant la prit tout de suite en pitié et voulut lui venir en aide, mais comment aider une locomotive ?

Il concentra tout son amour sur les deux machinistes qui, les visages rouges, fouillaient ensemble les entrailles de la chaudière au moyen d'un long fer. Zamfir marcha aux côtés de la locomotive, avec, dans le coeur, un besoin irrésistible de la toucher, la caresser. Le mécanicien l'apostropha :

— Eloigne-toi ! Tu seras brûlé par la vapeur !

Il ne s'éloigna pas, et vit les deux hommes arracher et tirer hors du foyer d'énormes morceaux de scories incandescentes.

A l'instant même, pendant que les machinistes jetaient du charbon dans le foyer, un puissant tirage de la cheminée lui fit cracher feu et vapeur, en des hurlements déchirants. Et le train stoppa.

Zamfir s'élança alors à travers la campagne, en rugissant comme une bête égorgée :

— Au secours ! Au secours !

Il courut ainsi, en criant, jusqu'au bord du plus sauvage des marais, où il tomba évanoui.

Dans l'embouchure du Sereth, nous connaissons des automnes dont les aubes sont de braise. Une telle aube se leva sur le petit Zamfir, évanoui, et sur les myriades d'épis floconneux des joncs et des massettes. Un vent de l'ouest inclinait vers le soleil levant tout ces millions et millions de quenouilles brunes, que le feu céleste dorait. D'innombrables vols de canards et d'oies sauvages surgissaient en masses compactes du fourré marécageux et remplissaient le ciel flamboyant.

Zamfir ouvrit les yeux, se retourna sur le dos et aspirant une grosse bouffée d'air, pensa : «Il n'y a pas de pays plus beau au monde que notre Embouchure.»

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sfîrșit de vagoane negre de-abia se tîra. Locomotiva, ca făptură omenească, trăgea, scuipîndu-și plămînii. Băiatului i se făcu îndată milă și vru să-i vină-ntr-ajutor, dar cum să ajuți o locomotivă ?

Își grămădi toată dragostea lui pe cei doi mașiniști care, cu fețele-ncinse, scormoneau amîndoi cu o rangă lungă în măruntaiele cazanului. Zamfir merse de-a lungul locomotivei, simțind în inimă o nevoie aprigă de-a o atinge, de-a o mîngîia. Mecanicul strigă la el :

— Fugi de-acolo ! O să te opărească aburu' !

Dar nu se-ndepărtă și văzu cum cei doi smulgeau și aruncau din gura cazanului bucăți mari de zgură încinsă.

În aceeași clipă, pe cînd mașiniștii aruncau cărbune-n cazan, de pe coș țîșnea țiuind groaznic foc și abur. Și trenul se opri.

Zamfir o rupse atunci peste cîmp răgind ca o vită-njunghiată : „Ajutor ! Ajutor !" Și alergă, strigînd așa, pînă unde mlaștina era mai sălbatică, unde căzu leșinat.

La Gura Siretului sînt uneori toamne-n care zorile-s de-jăratec. Astfel de zori se ridicară peste plăpîndul Zamfir zăcînd leșinat, și peste miile și miile de spice mătăsoase de papură și de stuf. O adiere dinspre apus pleca spre soare-răsare milioanele astea de fuioare castanii pe care para cerului le aurea. Stoluri nesfîrșite de rațe și de gîște sălbatice se ridicau din desișul mlăștinos acoperind cerul în flăcări.

Zamfir deschise ochii, se-ntoarse pe spate și, trăgînd adînc aer în piept, își zise : „Nu-i pe lume ținut mai frumos decît lunca asta a noastră". Inima-i bătea liniș-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

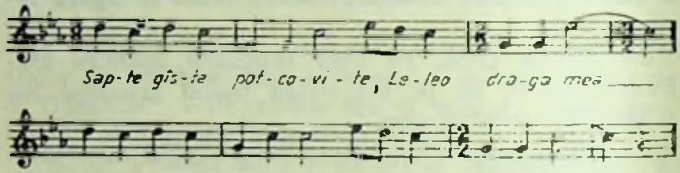

Il avait le coeur tranquille comme si rien ne se fût passé. Toutefois devant la belle solitude qui l'entourait, les larmes l'envahirent, et il gémit à nouveau :

— Tsatsika... Tstatsa-Minnka... Où es-tu ?

Alors, la miraculeuse Embouchure donna sa soeur au petit frère. Elle la lui donna même aux côtés de Minnkou, leur bon ami Minnkou. Précédant le cheval qui traînait péniblement la voiture chargée de joncs, ils surgirent brusquement semblables à deux oiseau sauvages, en bordure des fourrés.

Ils ne virent pas l'enfant, parce qu'ils étaient trop heureux. Les visages embrasés par l'aurore, ils se tenaient par la taille ; les corps un peu renversés en arrière, et chantaient joyeusement :

On voyait tout de suite qu'ils étaient faits l'un pour l'autre et que leurs coeurs, ne faisaient qu'une vieille liaison qui avait subi toutes les épreuves, qui était prête à en subir cent autres, et que rien n'ébranlerait.

Tous deux, rudes, de corps et d'âme, sains et décidés. Lui, dans les vingt-cinq ans, fort, assez grand, comme elle, visage sans beauté, sans caractère, mais bien mâle et très ouvert. Elle, dans les vingt-deux ans, tout aussi fortement charpentée, tout aussi paysanne du corps. Néamoins, son beau visage reflétait une âme riche de songes.

— Tsatsika ! Nénika !

Ces cris, lâchés par l'enfant, arrachèrent Minnka à son ami et la précipitèrent, les bras ouverts, vers Zamfir, qui se laissa emporter en sanglotant :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

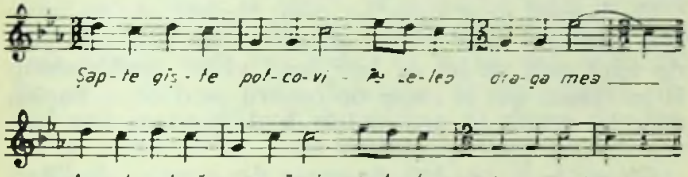

tit, ca și cum nimic nu se-ntîmplase. Cu toate astea, în fața frumuseții și singurătății care-l înconjurau, îl podidiră lacrimile. Și din nou gemu :

— Țățică... Țață Minco... Unde ești ?

Și-atunci lunca fermecată îi dădu frățiorului pe soră-sa. Ba i-o dădu chiar cu Mincu-alături, Mincu, prietenul lor bun. Mergînd înaintea calului care trăgea suflînd greu căruța încărcată cu stuf, ei apărură dintr-odată la margirea desișului ca două păsări sălbatice.

Pe băiat nu-l văzură, pentru că prea erau fericiți. Cu fețele împurpurate de lumina zorilor, se țineau de mijloc și, puțin lăsați pe spate, cîntau voioși :

Se vedea îndată că erau făcuți unul pentru altul, că inimile lor erau una, că trecuseră prin multe și că erau gata să treacă și printr-o sută altele, că nimic n-o să-i clintească.

Voinici amîndoi la trup și la suflet, erau sănătoși și hotărîți. El, la vreo douăzeci și cinci de ani, puternic, destul de înalt, ca și ea, chipul fără frumusețe, fără ceva deosebit, era bărbătos și deschis. Ea, de vreo douăzeci și doi de ani, la fel de vînjos făcută ca și el, ca și el țărancă din cap pînă-n picioare. Pe chipul ei frumos se oglindea însă un suflet visător.

— Țățică ! Nenică !

Strigătele băiatului o smulseră pe Minca de lîngă prietenul ei și ea se repezi cu brațele deschise spre Zamfir, care dădu drumul hohotelor de plîns.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Notre noaten a disparu depuis hier soir et je le cherche encore ! Le père m'a dit de ne plus rentrer sans lui !

La jeune fille réchauffa son petit frère, le serrant dans ses bras, alors que son regard se croisait, anxieux, avec celui du jeune homme :

— Vois-tu où il est le noaten ?

Minnkou le voyait aussi bien qu'elle et répondit, abattu :

— *A la cour.*

«A la cour», c'était chez le seigneur terrien de l'Embouchure, le jeune boyard Mândresco, qui, lui aussi, aimait Minnka. Et là c'est une autre histoire.

Un boyard peut avoir un coeur aimant comme toute bête humaine, mais il a, en même temps, beaucoup plus de terre qu'il ne lui en faut pour vivre humainement. Il en résulte que le coeur du boyard perd de sa pureté, dans la mesure où une multitude de paysans sont privés de leur pain quotidien.

C'était le cas de Mândresco et des paysans de l'Embouchure, vers la fin du siècle dernier.

L'homme n'était pas méchant. Il n'avait fait qu'accepter ce qu'un père cupide avait acquis et lui avait remis entre les mains. Pour le reste, ce sont les lois du pays qui s'en chargent. Et, entre autres choses, ces lois disent que lorsque le bétail des paysans entre dans les récoltes du boyard et y fait des dégâts, l'animal doit être conduit «à la cour» et rester confisqué jusqu'au paiement d'une amende proportionelle aux dommages.

Mândresco n'abusait pas de ce droit que lui conférait la législation. Souvent, il «pardonnait». D'autres fois, il était très sévère, notamment quand il s'agissait de la confiscation, parfois mystérieuse, du bétail des paysans les plus incapables de payer l'amende. Il ne restait alors comme ressource à ces misérables que d'envoyer un enfant prier la belle Tsatsa-Minnka d'inter-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— S-a pierdut de-aseară noatenul nostru și eu încă-l mai caut. Tata mi-a zis să nu mă-ntorc fără el!

Fata își încălzi frățiorul, strîngîndu-l în brațe în timp ce privirea i se încrucișa, îngrijorată, cu a flăcăului:

— Pricepi tu unde-i noatenul?

Mincu pricepu la fel de bine ca și ea și, abătut, răspunse:

— La curte.

„La curte" însemna la stăpînul luncii, la moșierul cel tînăr, Mîndrescu, care o iubea și el pe Minca. Dar asta e altă poveste.

Un boier poate să aibă și el inimă iubitoare ca orice făptură omenească, dar în același timp are mult mai mult pămînt decît i-ar trebui ca să trăiască omenește. Iar asta face ca inima boierului să mai piardă din curățenia ei pe măsură ce mulțime de țărani sînt lipsiți de pîinea lor de toate zilele.

Așa era și cazul lui Mîndrescu și al țăranilor de la Gura Siretului, către sfîrșitul secolului trecut.

Nu era om rău. Nu făcuse decît să primească ce strînsese un tată lacom și-i pusese-n mînă. Restul, îl făceau legile țării. Între altele, legile astea spun că atunci cînd vita țăranului intră pe tarlaua boierului și face pagube, vita e dusă „la curte" și rămîne acolo zălog pînă ce se plătește o gloabă pe măsura pagubei.

Mîndrescu nu întrecea măsura cu dreptul acesta pe care i-l dădea legea. Deseori „ierta". Alteori era foarte aspru, mai ales cînd era vorba de vite prinse — era o taină cum — de-ale țăranilor care nu erau în stare să plătească gloaba. Atunci, nenorociților ăstora nu le mai rămînea altă cale decît să trimită un copil s-o roage pe frumoasa țața Minca să pună o vorbă bună pe lîngă boier și să-l roage de iertare, și el ierta întot-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md=1901-1932

venir auprès du seigneur et d'implorer son pardon, qui toujours était accordé. On savait dans l'Embouchure que la jeune fille avait un coeur d'or pour les paysans pauvres, dont sa famille faisait elle-même partie.

Cette fois, Mândresco l'a frappée directement. Il lui a enlevé le noaten qu'elle aime tant. Il n'y avait pas de doute en effet : le poulain se trouvait «à la cour».

Dominant sa peine, le jeune homme dit à son amie :

— Tu vas donc encore aller chez ce chien...

Elle lui caressa le visage, le regard enflammé :

— Il le faut bien, mon ami.

— Ça ne te fait rien, Minnka ? Tu ne souffres pas ?

— Je te le dis depuis longtemps : inutile d'aller contre le vent. Acceptons ce qui est. Tu sais que je suis à toi pour toujours, mais notre sort est dans les mains des autre.

Le soleil était bien haut quand Minnka et ses deux poulains regagnèrent la maison paternelle.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deauna. Se știa, la Gura Siretului, că fata avea o inimă de aur pentru țăranii săraci, din rîndul cărora făcea parte și ea.

De data asta Mîndrescu țintise de-a dreptul. Îi luase noatenul la care ținea atît de mult. Nu-ncăpea nici o îndoială, mînzul se afla „la curte".

Flăcăul, stăpînindu-și durerea, îi spuse prietenei sale :

— Va să zică, iar trebuie să te duci la cîinele ăla.

Ea îl mîngîie pe față cu o privire aprinsă :

— N-am încotro.

— Și nu-ți pasă, Minco ? Nu te doare ?

— Ți-am spus-o de atîtea ori : n-are rost să mergi împotriva vîntului. Trebuie să-nghițim. Știi foarte bine că-s a ta pentru vecie, dar soarta noastră e-n mîinile altora.

Soarele era sus de tot pe cer cînd Minca intră pe poarta casei părintești cu cei doi mînji ai ei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LA FAUTE DE TSATSA-MINNKA

Une semaine après l'historie du noaten, il y eut conseil de famille chez les parents de Minnka, qui s'appelaient Vadinoï.

Très nombreux dans l'Embouchure, les Vadinoï brillaient tous, par l'orgueuil et la pauvreté. Ils admettaient d'être pauvres, comme tous les paysans de la région, que la structure oligarchique du pays tenait dans un semi-esclavage. Ils n'admettaient pas que leur pauvreté fût marquée d'une «honte».

— Je veux en finir avec cette honte ! répétait, sourdement Alexe Vadinoï, père de Minnka et de Zamfir, en s'adressant à sa soeur Catherine. Elle l'écoutait depuis une demi-heure et se tenait comme un mur.

Son silence était explicable.

Catherine, de trente ans plus jeune que son frère Alexe, avait elle-même commis une «honte», bien plus «grave» que celle de Minnka. Ayant quitté le village, à l'aube de l'adolescence, elle était allée à Bucarest, était devenue couturière, puis, à ses vingt-neuf ans, mère d'un enfant «illégitime», qu'elle adorait. Si, malgré cet enfant, et ses vingt-neuf ans, elle faisait autorité dans

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ȚAȚA MINCA „SE GREȘISE"

La o săptămînă după povestea cu noatenul, părinții Mincăi, pe care-i chema Vădinoi, au ținut un sfat de familie.

Erau mulți pe la Gura Siretului, Vădinoii, și toți se-ntreceau în trufie și-n sărăcie. Admiteau să fie săraci, ca toți țăranii din partea locului, pe care rînduirea oligarhică a țării îi ținea pe jumătate în robie. Dar n-admiteau ca sărăcia lor să fie pătată de o „rușine".

— Vreau să sfîrșesc odată cu rușinea asta ! tot spunea, înfundat, Alexe Vădinoi, tatăl Mincăi și al lui Zamfir, către soră-sa Caterina. Ea îl asculta de vreo jumătate de ceas, dar nu scotea o vorbă.

Tăcerea ei era explicabilă.

Cu treizeci de ani mai tînără decît frate-său, Alexe, păți̧se și ea o „rușine", și încă mult mai mare decît a Mincăi. Plecînd din sat pe cînd era încă o codană, se dusese la București, se făcuse croitoreasă și, apoi, la douăzeci și nouă de ani, mamă de copil „nelegitim" care-i era drag ca ochii din cap. Dacă, în ciuda copilului și a celor douăzeci și nouă de ani, vorba ei avea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

la famille, c'est à la fermeté de son caractère, à son indépendance qu'elle le devait. Quand même, Catherine comprenait mal l'appel que père Alexe faisait à son jugement.

Il comprit son embarras et tâcha de trouver une excuse :

— Oui, Catherine, je le sais : tu as «fauté» aussi, mais pas chez nous ! Là-bas, dans les grandes villes, tu as fait de ta vie ce qu'il t'a plu. Ici, personne ne s'est occupé de ton existence, personne n'a rien su. Tu n'existes plus pour notre Embouchure.

La jeune femme se dressa, forte et calme :

— Donc, ce que tu appelles une «honte» n'en est une que parce que l'Embouchure en a eu connaissance ? Est-ce pour me faire entendre ces niaiseries villageoises que tu m'a fait venir de Braïla ? — Allons, néné Alexe... Laisse Minnka vivre avec l'élu de son coeur, et même être aimable avec le boyard si cela lui plaît. A Bucarest ou ici, nous sommes ce que nous sommes.

La mère Vadinoï hocha la tête, n'osant dire ni oui ni non. Son mari frappa du poing :

— Jamais ! Elle épousera Sima ou je la chasse de ma maison !

— Sima ? Qui est-ce ? demanda Catherine.

— Un veuf. Tu le verras cet après-midi. Pas très bien de sa personne, mais brave homme et «avec situation», à Braïla. Il me demande Minnka depuis une année et la veut *telle qu'elle est*. Elle l'époussera, ou elle partira d'ici !

*

Toudorel, fils de Catherine, était heureux d'être venu avec sa mère, passer vingt-quatre heures à la campagne. Il détestait la ville et aimait passionnément l'Embouchure, qu'il connaissait bien pour y avoir, chaque année, passé deux mois, pendant les grandes va-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

greutate în familie, era pentru tăria ei de caracter și pentru că nu atîrna de nimeni. Cu toate astea, Caterinei îi venea greu să înțeleagă de ce nenea Alexe o lua pe ea de judecător.

El pricepu încurcătura în care se afla ea și încercă să-i găsească o ieșire :

— Da, Caterino, știu : și tu ai „greșit", dar nu aici, la noi ! Acolo, în orașele mari, tu ți-ai făcut viața ta, ai făcut ce ți-a plăcut. Aici nu și-a băgat nimeni nasu-n viața ta, nimeni n-a știut nimic. Tu, pentru cei de la Gura Siretului, parcă nici n-ai mai fi.

Femeia, liniștită și hotărîtă, se ridică :

— Va să zică, ce spui tu că-i o „rușine", i-o rușine doar pentru că voi, ăștia de pe luncă, ați aflat de ea ? Ca să-mi spui nerozii de-astea de la țară m-ai făcut tu să iau drumul de la Brăila pîn' aici ? Haide, nene Alexe, las-o pe Minca să trăiască cu alesul inimii ei, și chiar să-și facă pomană și cu boierul, dacă-i place. La București sau aici, sîntem ce sîntem.

Mama Vădinoi dădu din cap neîndrăznind să zică nici da, nici nu. Bărbatu-său bătu cu pumnu-n masă :

— Niciodată ! Sau se mărită cu Sima, sau o gonesc din casa mea !

— Sima ? Cine mai e și ăsta ? întrebă Caterina.

— Un văduv. Ai să-l vezi azi după-masă. N-arată cine-știe-ce, da-i om de ispravă și cu „situație" la Brăila. De-un an mi-o tot cere pe Minca, și-o vrea așa cum e. Sau se mărită cu el, sau pleacă de-aici !

*

Tudorel, băiatul Caterinei, era fericit că venise cu maică-sa să stea o zi la țară. Îi era silă de oraș și era mort după Gura Siretului, pe care-o știa bine pentru că-n fiecare an petrecuse cîte două luni în vacanțele

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cances. Il était du même âge que Zamfir. Les deux enfants avaient, l'un pour l'autre, une tendre amitié. Ils en profitèrent, cette fois encore, allant à leur amusement préféré : la chasse aux araignées de terre.

Allongés sur le ventre, leur têtes se touchant parfois, ils plongeaient dans le trou la petite boule de cire suspendue à un fil blanc. Puis, c'était la longue attente. Souvent, l'araignée leur échappait juste au moment de la tirer hors de son trou. On recommençait, patiemment, le dos au soleil, le nez flairant la terre.

Autour d'eux, désert automnal. Plus de cigogne, plus d'hirondelle. Le sol, vidé par l'homme et par son bétail, n'exprimait plus que fatigue, besoin de dormir. Quelques rares brebis, broutant çà et là, semblaient le marquer de meurtrissures. Le soleil le laissait indifférent.

Toudorel demanda :

— Et chez vous ? Ça va-t-il ? Tsatsa-Minnka doit être mariée maintenant, pas ?

Zamfir eut un haut-le-corps, comme si une cravache lui eût cinglé les reins. Un instant, il manqua de souffle. Reprenant sa chasse, il murmura, le visage collé au sol :

— Tsatsika a *fauté*.

A son tour, Toudorel eut un haut-le-corps. Ce mot-là, appliqué à une jeune fille, signifiait quelque chose de laid.

— Tsatsa-Minnka a *fauté !* s'écria-t-il.

— A ce qu'il paraît...

— On n'en est donc pas certain. Elle n'a pas avoué ?

— Le père la bat souvent, pour la faire avouer, mais que veux-tu qu'elle avoue ?

En effet, Toudorel réfléchit et se rendit compte qu'il n'aurait pas su dire de quoi pourraient être faits ces aveux.

— Et toi : sais-tu quelle est sa faute ?

Zamfir abandonna sa chasse, se retourna sur le dos, et se couvrit le visage avec les mains :

— Rien de rien ! gémit-il, oppressé. Je sais que Tsatsika aime Minnkou, le fils du père Andréï, et qu'il l'aime, c'est-à-dire : je vois comme tout le monde qu'ils

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mari, acolo. Era de-o vîrstă cu Zamfir. Cei doi băieți își erau tare dragi unul altuia. Profitară și de data asta și se duseră să se joace jocul lor preferat, prinsul păianjenilor de cîmp.

Lungiți pe burtă, capetele atingîndu-li-se uneori, lăsau să se scufunde-n gaură o gămălie de ceară agățată de un fir de ață albă. Apoi, așteptare, așteptare. Cîteodată păianjenul le scăpa-n chiar clipa-n care-l scoteau din gaură. O luau de la-nceput, cu răbdare, cu spinarea-n soare, cu nasul adulmecînd pămîntul.

În jurul lor, pustiul toamnei. Nici o barză, nici o rîndunică. Pămîntul, secătuit de om și de vitele lui, n-arăta decît oboseală, nevoie de somn. Ici și colo mai păștea cîte o oaie singuratică. Parcă-l răneau. Soarele-l lăsa nepăsător.

Tudorel întrebă :

— Și pe la voi ? Merge ? Țața Minca trebuie că s-a măritat, nu ?

Zamfir tresări, ca și cum l-ar fi ars cineva cu o biciușcă peste mijloc. O clipă i se tăie răsuflarea. Văzîndu-și mai departe de joc, mormăi cu fața-n pămînt :

— Țățica „s-a greșit".

Acum Tudorel fu cel care tresări :

— Țața Minca „s-a greșit" ? făcu el.

— Cam așa s-arată.

— Va să zică, nu-i sigur. Ea n-a spus ?

— Tata o bate mereu s-o facă să spună, da' ce vrei să spună ?

Într-adevăr, Tudorel se gîndi și își dădu seama că n-ar fi putut spune ce-ar fi putut fi mărturisirile alea.

— Da' tu, tu știi cu ce s-a greșit ?

Zamfir se lăsă de joacă, se răsturnă pe spate și își acoperi fața cu mîinile :

— Nici atîtica ! gemu el, parcă-l apăsa ceva pe inimă. Știu că țățica-l iubește pe Mincu, băiatu' lu' nea Andrei, și că și el o iubește, adică văd și eu ca

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

s'arrangent pour couper du jonc, toujours ensemble. Est-ce cela, *fauter ?*

Que ce fût «cela» ou autre chose, le mal était le même : un autre lui avait ravi le coeur de Tsatsa-Minnka.

— Elle ne t'amène donc plus à la «coupe» ? Elle ne t'aime plus ?

— Si ! Elle m'aime et m'y amène, mais tu t'apercevras que ce n'est plus la même chose. *Elle est changée !*

Disant cela, Zamfir partit en sanglots, le visage toujours couvert de ses mains. Pour le consoler, Toudorel dit :

— Que veux-tu, les jeunes filles doivent se marier...

— Mais, *fauter*, ce n'est pas *se marier !* ragea Zamfir.

— Et Minnkou, ne l'a-t-il pas demandé en mariage ?

Zamfir regarda son ami, les yeux mouillés :

— Pourquoi dis-tu des bêtisses ? Tu sais bien que Minnkou ne «demande» rien. Il *prend*. Il a *pris* Tsatsika.

— Alors, tu le hais !

Cette question fit sourire l'autre tristement :

— Tu as oublié les choses de notre Embouchure. Comment haïr Minnkou ? Ne te souviens-tu plus de lui ?

— Je m'en souviens, mais voilà : il nous fait du mal !

— Le Sereth aussi fait du mal, quand il inonde : peut-on le haïr ?

Les deux gamins restèrent longtemps silencieux, puis, Zamfir reprit :

— D'ailleurs, les choses ont bien empiré, dans notre Embouchure.

— Quelles «choses» ? Le Sereth ?

— Non, le Sereth est resté le même. Il vient ; il s'en va, il fait du mal et du bien. Seulement, pour «couper» maintenant, il faut avoir un *premis*.

— Un premis ? Depuis quand ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
CATAVENCU

toată lumea cum își fac ei rostu' de se duc totdeauna împreună la tăiatul stufului. O fi însemnînd asta să te greșești ?

O fi fost „asta", o fi fost altceva, buba era aceeași : un altul îi furase inima ței Minca.

— Nu te mai ia la tăiat ? Nu mai ține la tine ?

— Ba da. Ține, și mă ia. Dar ai să vezi și tu că nu mai e același lucru. S-a schimbat.

Spunînd acestea Zamfir izbucni în hohote de plîns, cu fața acoperită cu palmele. Ca să-l mai împace, Tudorel zise :

— Ce vrei, fetele trebuie să se mărite...

— Dar să te greșești nu-nseamnă să te măriți, izbucni Zamfir furios.

— Da' Mincu n-a cerut-o de nevastă ?

Zamfir ridică ochii umezi la prietenul său.

— De ce vorbești prostii ? Știi foarte bine că Mincu nu „cere" nimic. El „ia". „A luat-o" și pe țățica.

— Atunci înseamnă că-l urăști.

Vorbele astea îl făcură să zîmbească pe Zamfir, să zîmbească trist.

— Tu ai uitat cum e viața noastră aici, la Vărsătură. Cum să-l urăști pe Mincu ? Nu-ți mai aduci aminte de el ?

— Mi-aduc, da' uite, acuma ne face rău !

— Și Siretul ne face rău, cînd se revarsă. Poți să-l urăști ?

Cei doi strengari rămaseră multă vreme fără să scoată o vorbă, apoi Zamfir zise :

— Și-apoi, lucrurile s-au încurcat și mai rău, la noi pe luncă.

— Care lucruri ? Siretu' ?

— Nu. Siretu-i tot ăla. Vine, se duce, face rău, face și bine... Doar că, acum, ca să „tai", trebuie să ai „permis".

— Permis ? De cînd ?

BIBLIOTECA — CENTRALĂ — UNIVERSITARĂ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Depuis ces deux dernières années.

— Qui a inventé une pareille affaire ? Les marais ne sont à personne !

Zamfir se replia sur lui-même, comme un vieil homme accablé. Sa main décrivit en l'air le geste qui indique que vous n'y êtes plus :

— Les marais ne sont à personne ! Ça, c'était autrefois. Aujourd'hui les marais sont à celui qui peut payer 12 francs pour le *premis*. Donc, plus de marais, pour nous autres. Et tu sais que sans les marais, personne ne peut vivre dans l'Embouchure.

— Est-ce beaucoup, 12 francs ? demanda Toudorel.

— C'est une paire de bottes ! chuchota Zamfir, les yeux pleins de haine. Mais qui porte de bottes, chez nous, qui ? Et où prendre les 12 francs ? Si tu fouilles trois quarts du village, tu ne les trouveras pas.

— Comment avez-vous fait, alors ?

— Comment nous avons fait ? Eh bien : tout d'abord, chacun a coupé son jonc et sa massette, comme auparavant. Puis, le garde a surgi. (Il y a maintenant pour les marais comme pour les récoltes, un garde turc avec un fusil.) Et le Turc a conduit tout le monde à la «cour». Là le boyard nous a dit :

— Pourquoi avez-vous coupé sans *premis ?*

Personne n'avait rien compris. Les nôtres restaient là, plus bêtes que de coutume. Ils se regardaient les uns les autres, le bonnet à la main. Alors le boyard a frappé du pied :

— Etes-vous sourds ? Je vous demande : pourquoi avez-vous coupé mon jonc, ma massette, sans *premis ?*

— *Son* jonc ! *Sa* massette ! C'est tout ce qu'ont pu dire les nôtres. Ils l'ont dit tout bas, mais le *ciocoï* l'a entendu, et il s'est jeté sur nous, avec son fouet :

— Oui : *mon* jonc, oui : *ma* massette !

C'est ainsi qu'il nous a chassés, tous. Voitures et bêtes sont restées là :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De vreo doi ani.

— Cui i-a dat prin cap treaba asta ? Balta nu-i a nimănuia !

Zamfir se gîrbovi ca un bătrîn amărît. Făcu din mînă un semn prin aer parc-ar fi zis că habar n-are de cum mai stau lucrurile.

— Balta nu-i a nimănuia ! Asta a fost odată. Azi balta-i a ăluia care poate plăti doispe franci pe-un permis. Așa că, pentru noi ăștia, s-a dus balta. Și tu știi că fără baltă nimeni nu poate trăi aici, pe luncă.

— E mult, doispe franci ? întrebă Tudorel.

— E-o pereche de cizme ! șușui Zamfir, plin de ură-n priviri. Da' cin' să poarte cizme, aici la noi ? Cine ? Și de un' să iei doispe franci ? Dacă scormonești juma' de sat, și tot nu-i scoți.

— Și-atunci, cum ați făcut ?

— Cum am făcut ? Păi, la-nceput, fiecare și-a tăiat stuful și papura ca-nainte. Pe-urmă-a răsărit jitaru'. (Acum avem și pentru baltă un jitar, turc, cu pușcă, așa cum aveam înainte pentru recoltă.) Și turcu' ne-a dus pe toți „la curte". Acolo, boieru' ne-a spus :

— De ce-ați tăiat fără *permis ?*

Nimeni nu pricepuse nimic. Ai noștri-ncremeniseră locului, mai proști ca de obicei. Stăteau cu căciula-n mînă și se zgîiau unul la altul. Atunci boierul bătu din picior :

— Sînteți surzi ? Vă-ntreb : De ce-ați tăiat stuful meu și papura mea fără *permis ?*

— Stuful „lui". Papura „lui". Atîta-tot au putut rosti ai noștri. Au spus-o-ncet de tot, da' ciocoiu' i-a auzit și s-a pus cu biciu' pe noi :

— Da ! Stuful *meu !* Papura *mea* !

Și-așa ne-a gonit pe toți. Dar căruțele și vitele au rămas la el :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Vous enlèverez votre fouillis quand vous aurez payé les 12 francs ! a-t-il dit encore.

Zamfir soupira profondément.

Personne, à part une dizaine de laitiers aisés, ne pouvait payer. Tu sais que chez nous l'argent est aussi rare que le pain. Nous vivons sans argent comme nous vivons de *mamaliga*. Tout notre travail, c'est pour nos bouches, et celles de nos bêtes. Et quand il nous arrive de ramasser, pour une chose ou pour une autre, une pièce de 100 sous, on ne sait pas s'il faut l'employer à se nipper, un peu, à faire réparer la voiture, à acheter des outils ou plutôt à payer des dettes, ou les impôts, ou la mettre de côté afin de pouvoir s'acheter un jour une vache, un cheval, ou un porc.

Aussi, devant ces 12 francs pour le *premis*, les nôtres croisèrent les bras et regardèrent le ciel. Le village devint une foire : tous les paysans s'y tenaient en tas, parlaient et juraient. On n'en revenait pas : «*son* jonc ; *sa* massette ! mais, bon Dieu, a-t-il labouré les marais ? Les a-t-il semés ? Comment, peut-il dire, que c'est *son jonc*, sa massette ?

Au bout de trois jours, un brave homme de la «cour» vint en cachette nous apprendre que nos bêtes crevaient de faim et de soif.

— Qu'elles crèvent, répondirent les nôtres, nous crèverons aussi !

Cette nouvelle de nos bêtes qui n'étaient ni nourries, ni abreuvées, fendit le coeur de Tsatsa-Minnka. Elle s'isola et pleura comme si quelqu'un de nous venait de mourir. Le quatrième jour, sans rien dire à personne, elle s'habilla comme pour la fête et partit à la «cour», d'où elle rentra le soir même, amenant la file de vingt-sept voitures séquestrées.

Comment avait-elle fait ? On ne l'a jamais su. Cela s'est passé il y a deux ans.

Bien qu'heureux de l'avoir échappé belle, cette fois-là, les paysans n'en ont pas moins jacassés depuis,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
http://patrimoniu.ro/cdm/1901-1932

— O să vă luați harabalele după ce-oți plăti ăi doișpe franci ! a mai spus el.

Zamfir răsuflă adînc.

Afară de vreo zece lăptari chiaburi, nimeni n-a putut plăti. Tu știi că la noi banu-i tot așa de rar ca și pîinea. Trăim fără bani, trăim cu mămăligă. Tot ce muncim e pentru gură și pentru vite. Și cînd ni se-ntîmplă să punem mîna, cine știe cum, pe-o carboanță, nu știi ce să faci cu ea mai întîi, să pui o toală pe tine, să dregi căruța, să cumperi niscaiva scule sau, mai degrabă, să-i dai să mai scapi de datorii, sau de bir, sau să-i pui deoparte să-ți poți cumpăra cîndva o vacă, sau un cal, sau un porc.

Așa că, neputînd fi vorba despre dat doișpe franci pentru permis, ai noștri rămaseră cu brațele-ncrucișate și cu ochii la cer. Satul parcă era bîlci : țăranii, toți grămadă, vorbeau și-njurau. Nu mai isprăveau : stuful *lui*, papura *lui* ! Da' ce Dumnezeu, a arat el balta ? A semănat-o el ? Cum poa' să spună : stuful *lui*, papura *lui* ?

După vreo trei zile, un om de la curte, om de treabă, veni pe ascuns să ne spună că vitele crăpau de foame și de sete.

— Să crape, au spus ai noștri. Și noi crăpăm.

Vestea asta, că vitele noastre nu erau nici nutrite, nici adăpate, îi frînse inima țatei Minca. Ea se ascunse undeva și bocea parcă-i murise cineva. În a patra zi, fără să spună o vorbă nimănui, puse pe ea hainele de sărbătoare și se duse la „curte", de unde seara se întoarse aducînd după ea șirul de douăzeci și șapte de căruțe oprite de gloabă.

Ce-o fi făcut, n-a aflat nimeni niciodată. Asta a fost acu' doi ani.

Chiar dacă erau bucuroși că de data asta au scăpat ușor, nu-nseamnă că oamenii n-au început să trăn-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sur le compte de Tsatsika, les femmes surtout et les gars. Une commère lui a même dit un jour :

— Tu sais, Minnka : tu es trop belle pour aller couper du jonc ! Si tu voulais rester près du boyard, nous n'aurions plus besoin de *premis*, ni crainte du Turc, et nous couperions ta part de jonc.

Tsatsika n'a rien répondu, mais elle a encore beaucoup pleuré. Et chaque jour elle devenait plus triste, quand, tout à coup, elle s'est engaillardie. Ce fût au moment où Minnkou lui écrivit qu'il allait revenir de l'armée. Il en revint, après trois ans de service. Il fut bon pour nous. Pour les autres aussi. Car il alla dire au garde turc qu'il savait ce qu'était un fusil et qu'il n'en avait pas peur. Il le lui dit, en vidant avec le Turc, dans les marais, une bouteille de *tsouïca*. Le garde avait compris et fut moins dur.

N'empêche, ce n'est plus comme avant. Les marais ne sont plus à tout le monde et à personne. Maintenant, si l'on veut avoir du jonc ou de la massette, il faut les chiper. Et pour les chiper, on doit faire un détour de trois heures de voiture, tuer les bêtes et se tuer soi-même, alors que les marais sont là, à notre nez, ainsi que les bons chemins qui y mènent. Mais tous les chemins de nos marais sont aujourd'hui gardés par un fusil, qui se tient on ne sait pas où et surgit au bon moment.

Si tu savais comme cela paraît drôle. C'est comme si on gardait le ciel avec un fusil, afin que nul ne lève la tête pour le regarder.

Sima, négociant des céréales et gros tavernier, à Braïla, arriva cet après-midi-là, dans un dog-car pompeux et mesquin.

Un tout petit homme de trente-cinq ans. Maigre. Ratatiné. Mais vif comme un écureuil et loquace comme une pie. Il était vêtu d'un costume soyeux et chaussé de bottes vernies. Sur la tête, un long bonnet pointu, de vraie fourrure d'Astrakhan, noire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

căneească pe seama țățichii, mai ales femeile și flăcăii. Într-o zi, o leliță chiar i-a spus :

— Știi tu, Minco. Prea ești frumoasă ca să mergi la tăiat stuf. Dac-ai vrea să rămîi pe lîngă boier, nici de permis n-am mai avea nevoie, nici de turc nu ne-ar mai fi frică, și-am tăia și partea ta de stuf.

Țățica n-a răspuns nimic, dar iar a bocit. Și-n fiecare zi se făcea mai tristă, pînă cînd, într-o bună zi, așa, dintr-odată, s-a-nveselit. Asta-n ziua-n care Mincu i-a scris că se liberează din armată. Se-ntorcea după trei ani de ostășie. A fost bun cu noi. Și cu ceilalți. S-a dus de i-a spus jitarului turc că știe ce-i aia o pușcă și că nu-i era frică de ea. I-a spus-o în baltă, golind cu turcu-mpreună o sticlă de țuică. Jitarul a priceput și s-a mai muiat.

Dar, cu toate astea, nu mai e cum a fost. Balta nu mai e a tuturora și-a nimănui. Acuma, dacă-ți trebuie stuf sau papură, trebuie să le șterpelești, și ca să le șterpelești, trebuie să faci un ocol de trei ceasuri cu căruța, să omori și vitele, și să te omori și pe tine, cînd balta-i colea, la nas, ca și drumul bătut care duce la ea. Dar azi, toate drumurile de-a dreptul care duc la baltă-s păzite de pușcă — nici nu știi de unde-ți iese-nainte cînd ți-e lumea mai dragă. Dac-ai ști cît de caraghios mi se pare. E ca și cum ai păzi cerul cu-o pușcă, să nu ridice nimeni capu' să-l privească.

Sima, negustor de grîne și mare cîrciumar la Brăila, veni în după-masa aia, într-un docar înzorzonat și sărăcăcios.

De vreo treizeci și cinci de ani, mărunțel bine. Slab. Sfrijit. Dar iute ca o veveriță și vorbăreț ca o moară stricată. Era îmbrăcat cu niște haine lucioase și-ncălțat cu pantofi de lac. Pe cap, o căciulă țuguiată de astrahan negru veritabil.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Stoppant avec bravade au milieu de la cour, il sauta gaillardement du dog-car et perdit son bonnet. Personne n'osa rire. Il se baissa pour le ramasser, et alors tout son être devint aussi petit que celui de Zamfir. La même impression, ses hôtes l'eurent encore lorsqu'il alla, par crânerie, caresser la tête de son magnifique cheval : il n'y parvint que du bout des doigts.

— Bonjour tout le monde ! fit-il s'inclinant de loin, comme un rat debout, et souriant de toutes ses rides, assez sympatiques.

«Tout le monde», — qui l'attendait sur le seuil de la maison, — c'étaient : les époux Vadinoï, la soeur Catherine, Minnka et les deux enfants Zamfir et Toudorel.

On le fit entrer, avec les égards dus à sa fortune et à son intention, cependant que Minnka s'effaçait, selon la coutume et pour aller à la cuisine préparer les boissons traditionelles. La maison, fraîchement blanchie à la chaux, était parée pour la circonstance : tapis, couvertures, draps, essuie-mains, nappes — beaux ouvrages rustiques, sortis de la main de Minnka — étaient étalés un peu partout, dans les deux grandes pièces. Sima ne manqua pas de les admirer, l'air supérieur, et dit :

— De tout cela, *elle* en trouvera chez moi dix fois autant, pour ne pas parler *du reste !*

Les Vadinoï le considéraient avec déférence ; Catherine, avec une stupéfaction adroitement dissimulées. Les enfants étaient, par ordre, à la cuisine, où, devant leur chère Tsatsa-Minnka, Zamfir apprenait à Toudorel qui était «cet» homme :

— Tu sais, *il* s'appelle *Sima*, mais tout le monde lui dit, dans le dos : *Fessaterre* et *Pètenbotte*, parce qu'il a son derrière tout près de ses bottes et de la terre.

Minnka apporta, sur un grand plateau, les cuillerées de fruits confits, les verres de liqueur et les cafés turcs. Elle servit d'abord son prétendant, puis les autres. Rien

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Opri, trufaș, în mijlocul curții, sări chipurile voinicește din docar, și-i căzu căciula la pămînt. N-a-ndrăznit nimenea să rîdă. Se plecă și și-o ridică, și-atunci păru cît Zamfir de mărunt. Tot așa li se păru și gazdelor c-arată cînd, din semeție, se duse să mîngîie pe cap calul său grozav de frumos. Nu-l ajunse decît cu vîrful degetelor.

— Bună ziua, la toată lumea! făcu el cu o plecăciune, de departe, ca un popîndău, zîmbind din toate zbîrciturile feței destul de simpatice.

„Toată lumea" asta — care-l aștepta în pragul casei — era: Vădinoi cu nevasta, soră-sa Caterina, Minca și cei doi băieți, Zamfir și Tudorel.

Îl poftiră înăuntru cu toată cinstea cuvenită averii și scopului cu care venise, în timp ce Minca, după datină, se îndepărtă și se duse la bucătărie să pregătească băuturile de cuviință. Casa, văruită proaspăt, era gata pentru împrejurare: scoarțe, plăpumi, cearceafuri, ștergare, fețe de masă — toate frumos lucrate, ieșite din mîna Mincăi — erau la vedere, cam peste tot în cele două odăi mari. Sima le lăudă îndată și zise, cu un aer de sus:

— De-alde astea, ea o să găsească la mine de zece ori pe-atît, ca să nu mai vorbim de de-altele.

Vădinoii se uitară la el cu respect; Caterina era uluită, dar nu lăsă să se vadă. Copiii se duseră la bucătărie; așa li se poruncise, și-acolo, de față cu scumpa lor țață Minca, Zamfir îi spuse lui Tudorel cine-i omul „ăsta":

— Știi, îl cheamă Sima, da' toți îi zic *Curujos* sau *Besencizmă*, fiindcă-i ajunge fundu' la carîmbu' cizmei.

Pe o tavă mare, Minca aduse lingurițele cu dulceață, paharele cu rachiu și cafelele turcești. Ea îl servi întîi pe pretendent și apoi pe ceilalți. Pentru ea, după datină,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pour elle, par coutume. A la fin, par coutume également, elle dut prendre modestement place, près de sa mère, d'où son visage resplendissait de colère retenue. Elle ne devait rester là que le temps de *se faire voir*, puis se retirer.

Sima en profita :

— Eh bien, chère mademoiselle, tout ce que je puis vous dire c'est qu'un riche foyer et un cœur tendre vous attendent, pour que vous soyez leur maîtresse !

Minnka le regarda droit dans les yeux :

— Parlez à mes parents, monsieur, dit-elle, ramassant le service et sortant.

Sima parla, bien entendu :

—Oui, je comprends sa gêne : elle *a fauté*. Eh bien, je n'en fais pas cas et je vous la demande telle qu'elle est. Je vous prie même de décider le jour des fiançailles. Vous comprenez mon empressement : j'ai une grosse maison qui manque de maîtresse ; j'en suis toujours absent, à cause de mes affaires de céréales ; on me pille sans vergogne, depuis le caissier jusqu'au dernier garçon. Je veux en finir !

Inutile de vous dire qu'elle sera plus qu'heureuse, car, le bonheur, ce n'est pas l'amour, mais le bien-être. Et de ce bien-être, vous goûterez, vous aussi.

Allons, père Alexe, donnez-moi votre main, et promettez-moi que Minnka sera bientôt ma femme !

Père Alexe prit la main de Sima et la serra fortement :

— Je te la promets, Sima !

Catherine, à la dérobée, foudroya du regard son frère et courut à la cuisine :

— Minnka ! Fuis ! Fuis cette nuit même ! Va-t'en de par le monde !

Minnka tomba dans les bras de sa jeune tante et l'écrasa sur sa poitrine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nimic. La sfîrșit, tot după datină, ea trebui să se așeze, cuminte, lîngă maică-sa, de unde i se vedea fața strălucind de mînie stăpînită. Nu trebuia să stea decît atît cîte cerea o „vedere", apoi trecea dincolo.

Sima apucă să spună :

— Scumpă domnișoară, tot ce pot să vă spun e că vă așteaptă o casă îmbelșugată și o inimă iubitoare ca să le fiți stăpînă !

Minca îl privi drept în ochi :

— Vorbiți cu părinții mei, domnule, spuse ea, luă tava și ieși.

Sima, firește, vorbi :

— Da, înțeleg foarte bine sfiala ei : „s-a greșit". Dar eu nu mă uit la lucrurile astea și v-o cer așa cum e. Chiar vă rog să hotărîți ziua logodnei. Înțelegeți de ce sînt zorit : am o gospodărie mare, care n-are stăpînă. Sînt mereu pe drumuri, din cauza negoțului meu cu grîne. Mă fură fără milă, de la casier pîn' la cel din urmă argat. Vreau să se isprăvească odată ! Nu-i nevoie să vă mai spun că o să fie mai mult decît fericită, pentru că fericirea nu-i în iubire, e-n bogăție. Și, din bogăția asta, o să gustați și voi. Haide, nea Alexe, bate palma cu mine și făgăduiește-mi că Minca îmi va fi nevastă !

Nea Alexe luă mîna lui Sima și i-o strînse :

— Ți-o făgăduiesc, Sima !

Caterina, pe furiș, îl fulgeră pe frate-său cu privirea și fugi la bucătărie :

— Minco, fugi ! Fugi în noaptea asta ! Ia-ți lumea-n cap !

Minca se aruncă la pieptul mătușă-sii și-o îmbrățișă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A JAPSHA ROUGE

A *Japsha Rouge*, les marais sont, à la fois, généreux et impitoyables pour l'existence humaine, à l'exemple de tout ce qui est force inconsciente sur la terre.

Ici, le Sereth gronde, menace, détruit et crée, sans répit : c'est ici qu'il frappe de tout son amour et toute sa colère. Japsha Rouge, c'est le temple où il continue de brûler la meilleure huile de sa passion contrariée. Qui veut lui violer ce refuge est à l'avance voué à une mort certaine.

Ici, le fourré de jonc est dense comme une brosse et haut de cinq mètres. Le ciel est traître ; le voisinage, plus que dangereux. La voiture, la bête n'y pénètrent pas. L'homme, cette bête qui passe partout, y pénètre, mais non sans en sortir avec, au moins, une écorchure dont il gardera toute sa vie le poison.

Le loup y est toujours présent et prêt à vous déchiqueter. La piqûre de moustique met le corps en flamme. La sangsue même, si bienfaisante dans la médecine, vous saute au visage et vous aveugle. Moustiques et sangsues forment, en l'air et dans l'eau, une pâte épaisse. Les

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LA JAPȘA ROȘIE

La Japșa Roșie balta-i și mărinimoasă, dar și nemiloasă pentru viața omenească, cum e tot ce-i forță inconstantă pe pămîntul ăsta.

Aici Siretul tună, amenință, sfarmă și zămislește fără preget: aici love ște el cu toată dragostea, cu toată mînia. Japșa Roșie-i lăcașul unde el continuă să ardă untdelemnul sfînt al patimei lui zădărnicite. Cel ce vrea să-i siluiască acest adăpost e sortit pieirii.

Aici desișul de papură-i ca peria și-nalt de cinci metri. Pămîntu-i hain, vecinătatea-i mai rău decît primejdioasă. Căruța, vitele nu răzbesc. Omul, vieţuitoarea asta care trece prin toate, pătrunde, dar nu iese făr' de vreo tăietură otrăvită care-i rămîne toată viața.

Lupi sînt totdeauna, gata să te sfîșie. Înțepătura de țînțar îți încinge trupu-n flăcări. Pînă și lipitoarea, atît de bună de leac, îți sare-n obraz și te orbește. Tînțarii și lipitorile, în aer și-n apă, parc-ar fi un terci gros. Lupii, în haite, își croiesc drum îndurînd tot ce-ndură și omul.

Asta-i fața ucigașă a Japșei Roșii. Mai e și-o alta, care-ți ia mințile. Nici juma' de ceas n-a trecut de cînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

loups, par troupeaux, s'y fraient chemin en souffrant autant que l'homme.

C'est le côté mortel de la Japsha Rouge. Il en est un autre, qui est affolant.

Vous n'êtes pas depuis une demi-heure dans le fourré à abattre le superbe jonc avec votre *târpan*, qu'une humidité brûlante, tout d'abord, vous enlève le souffle, vous dévaste le cerveau et vous pousse à arracher vos nippes, à vous mettre nu. Des serpents d'eau, inoffensifs, vous grimpent au cou, s'y enroulent un instant, espiègles, pour s'élancer ensuite de tous côtés, comme des jets d'eau noire. Leur contact est plus douloureux qu'un fort courant électrique. Pendant ce temps, et dès le début, des filaments visqueux, fins et denses comme un tissu, vous immobilisent la peau des mains et du visage. En moins d'une heure, ils vous ferment les yeux. Si vous attendez ce moment-là, vous ne savez plus par quel côté vous sauver, ni retrouver votre charrette à la maison.

C'est pourtant, à Japsha Rouge, que le vieil Andreï Ortopan, père de Minnkou, a jugé bon de se retirer, de construire une belle chaumière, de créer un travail lucratif et d'en vivre.

Père Andreï avait été, dans sa première jeunesse, prêtre. Par ardente vocation : il aimait Dieu et voulait servir les hommes. Hélas, il n'aimait pas que Dieu, mais *toute la vie* dont le Seigneur bourre parfois certaines de ses créatures humaines. Et alors, il ne fut plus possible au prêtre Andreï de servir les hommes ni d'aimer le Dieu de son évêque, qui l'expulsa de sa maison.

La faute du père Andreï Ortopan fut grave dès le commencement de son apostolat : marié et devenu prêtre, il ne fut l'homme de sa femme qu'une nuit, la première de leur courte existence commune. Puis, beau mâle, il ravagea sa paroisse et le département. Il fut le dieu de chair de toutes les déesses de la passion char-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ai pătruns în desiș și tai cu tîrpanul o papură cum nu-i alta, că o umezeală arzătoare îți taie răsuflarea, îți răvășește mintea, te face să-ți smulgi boarfele de pe tine, să rămîi în pielea goală. Șerpi de apă, neveninoși, îți sar de gît, ți se-ncolăcesc, jucăuși, ca să se-arunce-apoi în toate părțile, ca niște țîșnituri de apă neagră. Atingerea lor doare mai rău decît un curent electric. Și-n timpul ăsta, de la-nceput încă, ațișoare lipicioase, vîscoase, subțiri, dese ca o pînză, îți înțepenesc pielea obrajilor și-a mîinilor. În mai puțin de-un ceas îți lipesc și ochii. Dacă aștepți pînă atunci, nu mai știi pe unde să scapi, nici să-ți găsești căruța și s-ajungi acasă.

Și, cu toate astea, tocmai la Japșa Roșie a socotit cu cale moș Andrei Ortopan, tatăl lui Mincu, să-și dureze o colibă frumoasă, să-și facă un rost și să-și cîștige o pîine.

În prima lui tinerețe, moș Andrei fusese preot. Din chemare fierbinte: slăvea pe Dumnezeu și voia să slujească oamenilor. Dar, deh, el nu-l slăvea numai pe Dumnezeu, ci și toată viața cu care Domnul îndoapă cîteodată unele dintre făpturile omenești. Și, din pricina asta, moș Andrei nu mai putu nici să slujească oamenilor, nici să slăvească pe Domnul Dumnezeul episcopului său, care-l goni din sfîntul lăcaș.

Păcatul părintelui Andrei Ortopan a fost mare încă de la începutul apostolatului său: însurat și hirotonisit preot, n-a fost bărbatul nevestii sale decît o noapte, prima, din scurta lor viață în comun. După care, mascul frumos, făcu prăpăd în parohie și-n județ. Fu zeul trupului tuturor zeițelor pasiunii trupești. Era bleste-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nelle. On le maudit et on le bénit avec une égale ferveur. A la fin, on lui enleva la soutane et on le livra à son démon.

Il avait à ce moment trente ans, une puissante vie à dépenser et pas un sous dans la poche. Il disparut. On l'oublia.

Au bout de trente-cinq années, de vieilles gens de l'Embouchure identifièrent l'ancien prêtre Andreï Ortopan, dans la personne d'un beau vieillard, aux aspects de mendiant, mais tout guilleret, tout content, riche de forces physiques et prêt à secourir les vaincus. Il n'était pas seul. Un jeune homme, dans les dix-sept ans, l'accompagnait constamment : c'était Minnkou, son fils. On ne voyait jamais l'un sans l'autre.

Cela se passait pendant un été. Le père et le fils, toujours sans abri, couchaient là où la nuit les surprenait, bricolaient par toute la région, vivaient uniquement de légumes et ne faisaient de mal à personne, au contraire. On essaya de les faire parler. On n'en tira que des banalités, le fils étant trop jeune pour savoir quelque chose, et le père, malgré son air ouvert, sachant toujours opposer le mur de son silence à la curiosité villageoise. On finit par n'en plus faire aucun cas.

Mais un jour de l'année suivante, les paysans s'aperçurent que les plus belle nattes, les plus beaux paniers sortaient de la Japsha Rouge, sur le dos de Minnkou, qui les portait au marché de Braïla. Etait-ce possible ? Car, vivre à Japsha Rouge, c'était habiter l'enfer même !

Et pourtant...

*

Sur un tertre, émergeant légèrement du niveau moyen des eaux, père Andreï avait accumulé quelques milliers de fagots de jonc, qu'il scella de son mieux avec de la glaise. Ainsi, le sol de sa chaumière et de sa petite cour fut élevé de plus d'un mètre, mais cela ne suffi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Colecția Ioan Slavici, vol. I, 1901-1932

mat și binecuvîntat cu-aceeași aprindere. În cele din urmă l-au răspopit și l-au lăsat pradă diavolului.

La vremea aceea avea treizeci de ani, multă vlagă de irosit și nici un gologan în pungă. Dispăru. Și îl uitară.

Treizeci și cinci de ani mai tîrziu, bătrînii de la Gura Siretului l-au recunoscut pe fostul preot Andrei Ortopan sub chipul unui moșneag chipeș, arătînd a cerșetor, dar plin de viață, mulțumit, în putere și gata să sară-n ajutorul celor doborîți. Nu era singur. Îl însoțea întotdeauna un tînăr de vreo șaptesprezece ani. Era Mincu, fiul său. Nu-l vedeai niciodată pe unul fără celălalt.

Asta se întîmpla într-o vară. Tatăl și fiul, fără adăpost, se culcau unde-i apuca noaptea, robotind prin tot ținutul, mîncînd numai zarzavaturi și nefăcînd rău nimănui. Dimpotrivă. Au încercat unii să-i tragă de limbă. N-au scos de la ei decît fleacuri, flăcăul fiind prea tînăr ca să știe ceva, iar tatăl, cu toată firea sa deschisă, știind totdeauna să ridice un zid de tăcere în fața curiozității țărănești. Pîn' la urmă îi lăsară-n voia lor.

Dar într-una din zilele anului următor cojanii băgară de seamă că rogojinile cele mai frumoase, papornițele cele mai frumoase ieșeau de la Japșa Roșie în spinarea lui Mincu. Le ducea la Brăila, la tîrg. Cum de se putea una ca asta! Să locuiești la Japșa Roșie era iad curat.

Și, cu toate astea...

*

Pe un grind ieșind puțin deasupra apelor, moș Andrei grămădise cîteva mii de legături de stuf pe care le lipi cît se pricepu mai bine, cu lut. Astfel, bătătura colibei lui și curticica se înălțară cu mai bine de un metru, dar atîta nu era de-ajuns să-l pună la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sait pas à le mettre à l'abri de l'inondation. C'est pourquoi il l'entoura d'un parapet très large et haut de deux mètres, vraie muraille de forteresse, faite de terre et de deux rangées de branchages de saules. Le saule, se trouvant dans son élément, poussa de partout et cimenta, de ses racines, le parapet.

— Maintenant, mon frère le Sereth, vas-y !

Le Sereth y alla, naturellement, mais il ne put rien sans doute contre père Andreï Ortopan, puisque nous le voyons toujours solidement ancré dans sa forteresse, à Japsha Rouge.

A part son fils, qui le seconde en tout, père Andreï n'a, près de lui, d'autres êtres qu'un chien et deux chèvres. Ni volaille, ni porc, ni vache, ni cheval, comme dans tout ménage paysan. La chaumière, — deux pièces exiguës, — est toute de boue et de jonc. Dans l'une se dresse, imposant comme son maître, un fort métier vertical pour le tissage des nattes et des corbeilles. Dans l'autre, un lit de planches nues et un fourneau de terre, ou poêle, que nous appelons *soba*. Ordre et propreté irréprochables. Tout este rude, rêche, ascétique. Les murs sont badigeonnés à la chaux. On n'y voit que peu de meubles et d'objets : une table, deux chaises, trois tabourets, un petit fût à eau potable, quelques assiettes, cuillers de bois et deux marmites, l'une pour la polenta, l'autre pour la soupe. Une *plosca* et un fusil à deux canons sont suspendus à un clou. Dans un coin, une caisse renferme les vêtements et le linge de l'ermite.

Dans l'atelier, de belles gerbes de soie de massette pendent au mur. C'est pour la filer au *cicârâc* et en faire la trame de nattes. Elles brillent d'un beau jaune paille. Les toucher, c'est un plaisir. Les filer, c'est l'engourdissement des mains. Elles répandent une agréable odeur de foin frais.

Par une ouverture pratiquée au plafond, on monte au grenier, qui est plein de nattes, de paniers, de corbeilles. jusqu'au toit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

adăpost de inundație. De aceea le înconjură cu un parapet foarte lat și înalt de doi metri, adevărat zid de cetate, făcut din pămînt bătut între două garduri de salcie împletită. Salcia, simțindu-se la ea acasă, se prinse peste tot și, cu rădăcinile ei, întări parapetul.

— Acuma, frate Siretule, dă-ți drumu' !

Siretul își dădu, firește, drumul, dar nu putu face nimic împotriva lui moș Andrei Ortopan pentru că la Japșa Roșie se mai vede încă cetățuia lui, bine-nfiptă la locul ei.

În afară de fiul său, care-l ajuta la toate, moș Andrei n-avea în preajma lui alte făpturi decît un cîine și două capre. Nici păsări, nici porc, nici vacă, nici cal, cum au toate gospodăriile țărănești. Coliba — două odăițe — e numai din chirpici și stuf. Într-una, falnică precum stăpînul, un război de țesut rogojini și paporniță. În cealaltă, un pat de scînduri și o sobă de pămînt, cum se fac pe la noi. Rînduială și curățenie peste tot. Totul e aspru, ca la sihăstrie. Pereții sînt văruiți. Lucruri, puține : o masă, două scaune, trei scăunașe, o cofă cu apă de băut, cîteva blide, linguri de lemn și două oale de tuci, una pentru mămăligă și alta pentru ciorbă. De-un cui sînt agățate o ploscă și o pușcă cu două țevi. Într-un colț, o ladă cu capac, pentru mălai și alături de ea, alta, cu hainele și rufele sihastrului.

În odăița cu război, caere frumoase de papură cojită stăteau atîrnate de perete. Le torcea la cicîrîc și-i slujeau de urzeală la rogojini. Luceau ca paiele, proaspete și galbene. Era o plăcere să le pipăi. Cînd le torceai îți amorțeau mîinile. Dau un miros plăcut de fîn proaspăt.

Printr-o deschizătură făcută în tavan se poate urca în pod, care-i plin pînă sus cu rogojini, paporniță, coșuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cette paisible habitation, occupant une faible surface, est entourée d'une vraie forêt de saules en rangée épaisse, impénétrable. Poussant dans le parapet même, elle constitue une inexpugnable défense naturelle contre les flots. Oeuvre de titan.

On y pénètre, en grimpant une pente rapide qui s'arrête au niveau du sol de l'habitation, au-dessus duquel se dresse la muraille vivante. Une entaille, pas plus large que le corps d'un homme et facile à obstruer, ouvre dans cette muraille un passage peu commode, et dépourvu de porte. Une tête de patriarche remplit le cadre intérieur d'une petite fenêtre donnant sur la cour ; un visage bronzé, gercé, poilu, encadré d'une grande barbe poivre et sel ; deux yeux au regard fort et doux vous fixent, comme pour vous dire : *la paix soit avec vous !*

Père Andreï est très grand, et droit comme les joncs qui le cachent aux yeux du monde. Sa chevelure est toute ramassée en un chignon derrière la tête, ainsi que la portaient nos vieux prêtres orthodoxes d'autrefois. Son corps, qu'on devine, à ses mouvements, souple et fort, est du cou à la cheville enveloppé dans un froc de bure grise. Les pieds sont chaussés de sandales de cuir brut. Sa démarche est nonchalante. Sa voix est riche de toutes les gammes que savent chanter les mâles.

*

Il était près de minuit quand, ce jour décisif pour le sort de Minnka, père Andreï vit son fils arriver en trombe et, sans plus, se jeter sur le sol, à ses pieds, où il se mit à souffler péniblement.

Le spectacle qu'offrent les rues d'une ville où le choléra fauche les gens par dizaines à la fois est moins douloureux que celui qu'offre un seul être humain dont

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Locuința asta pașnică, acoperind doar o bucată mică de pămînt, e înconjurată de o adevărată pădure de sălcii, deasă, de nepătruns. Crescînd pînă și pe parapet, ea-i o apărare naturală de neînvins împotriva apelor mari. Treabă de uriaș.

Pătrunzi cățărîndu-te pe-un povîrniș iute care merge pînă la înălțimea bătăturii și deasupra lui se ridică zidul viu. O tăietură, doar atît cît să lase să treacă un om, și ușor de astupat, îngăduie trecerea, nu tocmai lesnicioasă. Poartă n-are. Un cap de patriarh umple cadrul unei ferestruici care dă spre curte, un chip smolit, brăzdat, păros, cu-o barbă mare, căruntă, doi ochi pătrunzători, dar blînzi care te privesc de parc-ar vrea să spună „pace vouă" !

Moș Andrei e tare înalt, și drept ca trestia care-l ferește de ochii lumii. Își poartă părul strîns într-un coc la ceafă, cum purtau pe vremuri preoții noștri. Trupul, pe care după mișcări îl ghicești mlădios și puternic, e-mbrăcat de la gît pînă-n călcîie într-o rasă călugărească de aba cenușie. E-ncălțat cu opinci din piele netăbăcită. Mersul îi e slobod. Vocea-i e bogată în toate gamele bărbătești.

*

Era aproape miezul nopții cînd, în ziua aceea hotărîtoare pentru soarta Mincăi, moș Andrei îl văzu pe fiu-său năvălind val-vîrtej și, fără să spună o vorbă, se-aruncă la pămînt la picioarele lui, suflînd greu.

Înfățișarea pe care o au străzile unui oraș în care holera seceră oamenii cu zecile deodată e mai puțin dureroasă decît aceea a unei singure făpturi omenești căreia gelozia-i sfîșie măruntaiele. Pentru că, durerii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

les entrailles sont dévastées par la jalousie charnelle. C'est que, à la souffrance des premiers, la mort suffit. A la souffrance du dernier, la mort ne suffit pas, car celui-ci craint d'emporter dans la tombe même le souvenir de l'être aimé qu'il abandonne aux caresses des autres mains.

Andreï Ortopan n'avait jamais connu ce martyre, mais son fils était son propre sang, et il voulut lui venir en aide. Il s'y sentit impuissant. Ses efforts n'aboutirent même pas à lui faire articuler un mot ou lever un bras. Il resta cloué à sa place, sur le tabouret, le regard tendrement posé sur le corps tout en convulsions de Minnkou. Ce n'était pas la première fois qu'il voyait son fils souffrir de ce mal qu'il ignorait : après chaque intervention que Minnka, pour une raison ou pour une autre, faisait auprès du boyard, de longues heures de tristesse ravageaient l'âme de Minnkou. Mais, dans un tel état, il ne l'avait jamais vu.

Le brave garçon ne voulait pas chagriner le vieillard, lui avouer toute l'amertume dont son coeur était lourd. Au reste, n'ayant pas encore osé approfondir l'abîme de sa souffrance, il ne savait pas si les relations de son aimée avec Mândresco étaient coupables ou simplement cordiales. Toutefois, depuis les machinations de Sima, il avait déclaré à son père que si quelqu'un lui ravissait de force l'amie, il ferait «mort d'homme».

Père Andreï enleva doucement le fusil, qui pendait juste au-dessus de la tête de son fils et alla le cacher dans un tas de joncs, derrière la maison. Il pensa : «Ainsi, mon ami Alexe veut vendre sa fille à Sima. Il en sera responsable devant Dieu. Et en attendant Dieu, Minnkou est bien capable de leur faire subir, à tous deux, sa justice à lui.»

Dehors, la beauté du ciel calme lui donna envie de faire quelques pas. Il détacha son chien et alla, en sa joyeuse compagnie, rôder autour de son habitation.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

celor dintîi, moartea le-ajunge. Durerii ăstora din urmă însă, moartea nu-i ajunge, pentru că-i e frică să nu ia cu el în mormînt amintirea ființei iubite pe care-o lasă dezmierdărilor altor mîini.

Andrei Ortopan nu știuse niciodată ce-i mucenicia asta, dar fiu-său era din sîngele lui, și ar fi vrut să-i vină-ntr-ajutor. Dar se simțea neputincios. Toate străduințele lui nu izbutiră nici măcar să-l facă să scoată o vorbă, să miște măcar. Rămăsese pironit la locul său, pe scăunaș, cu privirea înduioșată la trupul zbuciumat al lui Mincu. Nu era prima dată că-l vedea pe fiu-său suferind de-o boală pe care el n-o cunoscuse. După fiecare drum pe care Minca-l făcea la boier ca să pună o vorbă pentru o treabă sau alta, inima lui Mincu era răvășită, ceasuri întregi, de tristețe. Dar, în starea de-acum, nu-l văzuse niciodată.

Bietul băiat nu voia să-l necăjească pe bătrîn, nu voia să-i mărturisească tot amarul care-i copleșea inima. Dealtminteri, neîndrăznind încă să cerceteze-n fundul prăpastiei suferinței sale, nu știa dacă legăturile iubitei sale cu Mîndrescu erau vinovate sau doar prietenești. Dar, de cînd cu uneltirile lui Sima, îi spusese tatălui său că, de i-ar lua cineva cu sila iubita, face „moarte de om".

Moș Andrei luă încetișor pușca, agățată chiar deasupra capului fiului său, și se duse s-o ascundă într-un snop de stuf din spatele casei. Gîndi: „Va să zică prietenul Alexe vrea să vîndă pe fie-sa lui Sima. O să răspundă în fața lui Dumnezeu. Și, pînă la Dumnezeu, Mincu e-n stare să le facă el, dreptatea lui, amîndoura."

Frumusețea liniștită a cerului, afară, îl îmbie să se miște vreo cîțiva pași. Dezlegă cîinele și, însoțit voios de el, se plimbă prin jurul casei.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La nuit, la sauvagerie du lieu, sa propre angoisse le saisirent tout de suite à la gorge. Andreï Ortopan fléchit le genou :

— Seigneur ! Seigneur ! pourquoi as-tu choisi ta créature la plus fragile pour l'accabler de détresse qu'ignorent des êtres plus forts que lui ? Ton indigne serviteur te remercie des passions dont tu lui comblas le coeur, mais voici le jour de l'échéance : tu frappes mon fils et endeuilles ma vieillesse ! Doit-on toujours payer ? Et pourquoi ? Quel est le sens de ton oeuvre ? A quoi bon tant sentir puisque, plus on s'élève au-dessus de l'animalité, et plus on rachète ses joies par d'impitoyables souffrances ? Dieu grand ! Pardonne à ton pécheur ! Soulage mon fils !

Dieu, qui est incompréhensible, pardonna à Andreï Ortopan et soulagea promptement son fils. Il lui envoya sa bien-aimée Minnka.

Elle s'était glissée comme une ombre, un paquet sous le bras, pendant qu'Ortopan priait et que son chien le regardait avec étonnement. Le vieux, pas plus que son compagnon, ne se doutait de rien. Il enferma le chien dans la grande cage à barreaux qui le défendait contre une possible incursion nocturne des loups et lui permettait, en même temps, de veiller sur l'habitation, puis, rentra. Et tout de suite ses yeux cherchèrent le corps de Minnkou, qu'il avait laissé allongé à terre, mais le corps n'y était plus :

— Que le Seigneur soit loué ! s'exclama l'ancien prêtre. Il a tout de même pu se lever et monter dans son grenier. C'est un miracle !

Père Andreï éteignit sa lampe et se jeta sur son lit de planches, le coeur plein de gratitude envers Dieu. Mais peu après, des chuchotements qui lui parvinrent du grenier, le firent s'exclamer de nouveau :

— Ah, c'est Minnka qui a fait le miracle. Que le Seigneur soit loué tout de même !

Et le vieillard s'endormit.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Noaptea, sălbăticia locului, neliniștea lui adîncă îi puseseră un nod în gît. Andrei Ortopan îngenunchie :

— Doamne, Dumnezeule ! De ce-ai ales Tu făptura Ta cea mai plăpîndă ca s-o copleșești de-o suferință pe care cei mai tari nu o cunosc ? Nevrednicul tău slujitor îți mulțumește pentru toate patimile cu care i-ai umplut inima, dar iată c-a venit ziua socotelii : lovești în fii-meu să-mi cerneşti bătrînețele ! Trebuie oare toate să le plătim ? Și de ce ? Care-i rostul zidirilor tale ? La ce bun atîta simțire ? Cu cît te ridici mai sus decît vita, cu atîta răscumperi bucuriile cu nemiloase chinuri. Dumnezeule mare, iartă păcătosului Tău ! Ajută fiului meu !

Dumnezeu, care-i nepătruns, iertă lui Andrei Ortopan și ajută deîndată fiului său. I-o trimise pe Minca, iubita sa.

Se strecurase ca o umbră, cu o boccea la subsuoară, în timp ce Ortopan se închina, iar cîinele o privea mirat. Nici bătrînul, nici însoțitorul său n-aveau habar. Închise cîinele într-o cușcă cu zăbrele care să-l apere de cine-știe-ce lup adulmecînd prin noapte, dar, în același timp, să și păzească, apoi intră în casă. Și-ndată ochii săi îl căutară pe Mincu, pe care-l lăsase lungit la pămînt, dar care nu mai era acolo.

— Domnul fie lăudat ! rosti fostul preot. A putut totuși să se ridice și să urce-n pod. Mare minune !

Moș Andrei stinse lampa și se trînti pe patul său de scînduri, mulțumind din inimă lui Dumnezeu. Puțin după aceea, șoaptele din pod pe care le auzi îl făcură să spună :

— Ei, minunea Minca a făcut-o. Totuși, lăudat fie numele Domnului !

Și bătrînul adormi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Une heure avant l'aube, la lampe pendue au clou, père Andreï était à son métier. Les bras nus jusqu'au épaules, ses mains d'acier empoignaient avec amour les battants et faisaient tomber lourdement le ros sur le tissu végétal, qui montait à vue d'oeil. Toute la maison était secouée. Après chaque coup, comme pour essuyer une inexistante poussière, ses mains envoyaient une large caresse sur toute la surface nouvelle de la natte. Puis, ses doigts couraient fiévreusement entre les cordages, introduisant, des deux côtés à la fois, les fils moelleux de la trame.

Andreï Ortopan venait de terminer sa natte et s'apprêtait à l'ôter du métier quand, l'aube blanchissant les carreaux, un aboiement sec le fit sursauter. Il courut à la porte.

Alexe Vadinoï était là, fusil au dos, blême :

— Andreï ! Donne-moi ma fille !

— Alexe ! Ta fille est à mon fils ! Par la volonté de Dieu et la sienne propre !

— Je ne veux pas d'un gendre, fils de... nattier !

Ortopan croisa ses bras sur la poitrine, les yeux pleins de mépris :

— Tu voudrais peut-être d'un gendre qui soit un Mândresco ! Ah, la belle âme paysanne ! Il n'en est pas un parmi vous tous, qui ne veuille être à la place de votre boyard et, comme lui, écorcher vif son prochain ! «Fils de nattier» ! Pauvre Alexe, qui n'as pas de quoi t'acheter une chemise !

— Assez parler ! Je veux ma fille !

— Tu ne l'auras qu'en passant par-dessus mon corps !

— Alors, viens !

Les deux hommes descendirent la colline et s'arrêtèrent sur un petit plateau nu, qui surplombait le Sereth.

— Comment veux-tu que nous luttions ? demanda Ortopan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.arcasulliterar.ro/1901-1932

Cu un ceas înainte de ivirea zorilor lampa aprinsă era în cui și moș Andrei, la război. Cu mînecile suflecate pînă la umeri, mîinile lui de oțel apucau cu dragoste vatalele și izbeau voinicește cu spata țesătura de papură, care creștea văzînd cu ochii. Toată casa se zgîlțîia. După fiecare izbitură, ca și cum ar fi vrut să șteargă un fir de praf care nu exista, mîinile sale alunecau într-o dezmierdare largă pe fața nou țesută a rogojinii. După care degetele-i alergau înfrigurate peste urzeală, vîrînd, din ambele capete, deodată, fire noi de papură cojită.

Andrei Ortopan tocmai isprăvise o rogojină și se pregătea s-o scoată din război cînd, cu zorile albindu-i fereastra, un lătrat scurt îl făcu să tresară. Alergă la poartă.

Era Alexe Vădinoi, cu pușca la spinare, alb ca varul :

— Andrei, dă-mi pe fie-mea !

— Alexe, fie-ta-i la fiu-meu. Din voia Domnului și-a lor.

— N-am nevoie de-un ginere fecior de... rogojinar !

Ortopan își încrucișă brațele pe piept și, cu ochii plini de dispreț, zise :

— Poate-ăi vrea de ginere-un Mîndrescu ! Ah, ce suflet de țăran ! Nu-i unu' măcar printre voi care să nu vrea să fie el în locu' lu' Mîndrescu și, ca și el, să-și jupoaie de viu aproapele ! „Fecior de rogojinar !" Vai de capu' tău, Alexe, că n-ai nici cu ce să-ți cumperi o cămașă!

— Lasă vorba ! Vreau fata !

— N-ai s-o iei decît trecînd peste trupul meu !

— Atunci, hai !

Cei doi bărbați coborîră colina și se opriră pe un dîmbușor golaș, deasupra Siretului.

— Cum ne batem ? întrebă Ortopan.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— A notre ancienne manière, je pense : «Lutte droite», jusqu'à ce qu'un de nous deux reste à terre...

— ...ou soit envoyé dans le Sereth ! compléta le nattier.

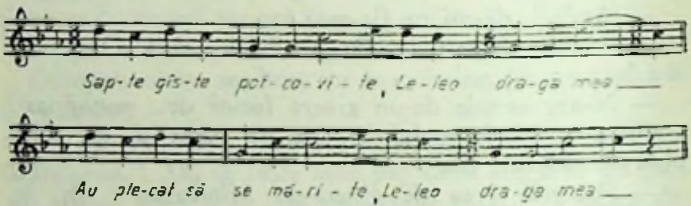
— Si tu veux.

Ils se déshabillèrent, nus jusqu'au ventre, ne gardant que le caleçon. Et aussitôt, les deux corps s'enlacèrent dans un choc sourd.

Malgré la différance d'âge, la partie était parfaitement égale.

La lutte, sans répit, durait une heure quand le soleil, se levant par-dessus le fôret de saules, aspergea de ses flammes les corps, tout en sueur, des deux adversaires.

A cet instant même, deux voix, — l'une mâle, l'autre féminine, — retentirent en bas du plateau. Minnka et Minnkou, enlacés par le cou, chantaient :

Ortopan et Vadinoï, d'une même volonté, cessèrent le combat et coururent au bord du Sereth. Ils virent leurs enfants longer la rivière, les visages embrasés par le soleil, heureux.

— Tu vois ! dit Andreï. Que veux-tu de plus ?

— Je veux ma fille.

Leurs paroles furent entendues par les deux amants, qui s'arrêtèrent comme foudroyés, devant le spectacle inattendu que leur offraient leurs pères. Minnkou voulu s'élancer, furieux. Minnka le retint avec fermeté. Et lui mettant les deux mains sur les épaules, lui dit, tout bas :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.muzeuldigital.ro/ion-andr1901-1932

— Ca și-altă dată, zic. Luptă dreaptă, pîn' ce-o rămîne unu' lat jos !

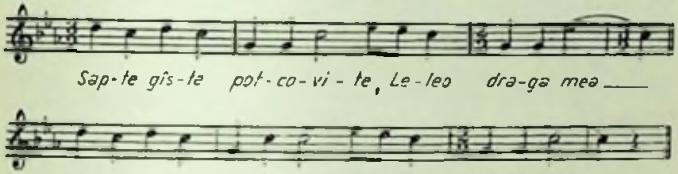
— ...sau prăvălit în Siret, făcu rogojinarul.

— Cum vrei.

Se dezbrăcară goi pînă la brîu, rămînînd în izmene. Și-ndată se-nlănțuiră, cu-o izbitură surdă. Cu toată deosebirea de vîrstă, puterile erau aceleași.

Lupta, fără nici un răgaz, dura de vreun ceas cînd soarele, ridicîndu-se deasupra pădurii de sălcii, lumină cu flăcările lui trupurile, numai sudoare, ale celor doi potrivnici.

Chiar în clipa aceea două glasuri — unul de bărbat și altul de femeie — răsunară de la poalele dîmbului. Minca și Mincu, ținîndu-se de gît, cîntau :

Ortopan și Vădinoi, de-același gînd, lăsară lupta și alergară la malul Siretului. Își văzură copiii mergînd de-a lungul apei, fericiți, cu fețele-nroșite de soare.

— Vezi ? făcu Andrei. Ce mai vrei ?

— Îmi vreau fata !

Cei doi iubiți auziră vorbele. Se opriră ca trăsniți cînd văzură în ce hal erau părinții lor. Mincu, furios, vru să se repeadă. Minca, hotărîtă, îl opri. Și, punîndu-i amîndouă mîinile pe umeri, îi spuse încetișor :

— Ascultă-mă. Împotriva soartei n-avem ce face. Mă duc cu tata și mă mărit cu Sima, dar... *n-am să fiu*

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ecoute-moi. Nous ne pouvons rien contre notre destin. Je vais avec mon père et j'épouserai Sima, mais... *je ne serai jamais à lui*. C'est toi qui seras mon *barbatt*, à son nez. Ainsi, il me chassera un jour. Et alors personne n'aura plus rien à dire.

Minnkou laissa sa tête tomber sur sa poitrine. Minnka l'embrassa violemment et prit le chemin de la maison paternelle.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
www.muzeuldigitalalromanului.ro/dr1901-1932

a lui niciodată. Tu ai să fii bărbatul meu, în nasul lui. Așa că, într-o bună zi, o să mă gonească. Și-atunci n-o să mai aibă nimeni nimic de zis.

Mincu lăsă capul în piept. Minca îl sărută cu foc și luă drumul casei părintești.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

SIMA ET SON BIEN-ÊTRE

Sima Caramfil possédait à Braïla de belles *acareturi*, comme on nomme là-bas tout immeuble ; mais, *immeuble* ne désigne pas aussi bien que *acareturi* tout ce qu'un Sima possédait à Braïla.

C'est que, d'abord, les Sima eux-mêmes ne viennent au monde que dans ce pays-là. Ils y viennent, toujours «pauvres *collés à la terre*», bons et circonspects, audacieux et lâches, inventifs et médiocres, généreux et avares, enthousiastes et rigides, malins et bornés. Ils font toujours fortune. Parfois, ils parviennent à des richesses fantastiques. Ils sont incapables de se ruiner par imprudence, mais ils se ruinent par les passions. Car la passion est en Orient une étincelle qui brille dans le ventre de tout humain vermisseau et peut, d'un jour à l'autre, devenir un volcan.

La passion de Sima fut la belle «Tsatsa-Minnka», ainsi que l'appellera, imitant le petit Zamfir, la gaillarde clientèle masculine de sa fameuse taverne.

Sima Caramfil, conformément à la loi orientale de l'héroïque moyen de parvenir avait, après dix-huit années de servitude sournoise, épousé la fille unique de son patron ; autrement dit, il n'avait fait, jusqu'à ses

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

SIMA ȘI BUNĂSTAREA LUI

Sima Caranfil avea la Brăila acareturi frumoase, c-așa se spunea pe-atunci la clădiri, dar spunînd „clădiri" nu e chiar atît de bine spus pentru tot ce-avea alde Sima la Brăila.

Mai întîi, oameni ca Sima nu vin pe lume decît în țara asta. Se nasc totdeauna săraci lipiți pămîntului, buni și prevăzători, îndrăzneți și lași, inventivi și mediocri, generoși și avari, entuziaști și rigizi, șmecheri și mărginiți. Fac avere totdeauna. Uneori ajung la o bogăție fantastică. E imposibil să se ruineze din imprudență, dar se ruinează din patimi. Pentru că în Orient patima-i o scînteie care strălucește-n pîntecele oricărui vierme omenesc și poate-ajunge vulcan de la o zi la alta.

Patima lui Sima a fost frumoasa „țața Minca", cum îi va spune, imitîndu-l pe Zamfir, bine-dispusa clientelă masculină a faimoasei sale cîrciumi.

Sima Caranfil, după legea orientală a mijloacelor de parvenire, se însurase, după optsprezece ani de slugărire vicleană, cu singura fiică a stăpînului său, cu alte cuvinte, pînă la douăzeci și opt de ani nu făcuse decît

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vingt-huit ans, que guetter une femme laide et sa belle dot. Il les eut, toutes deux, apprécia la dernière et faillit mourir d'ennui à cause de l'autre.

Mais le dieu de tous les Sima veillait : au bout de trois années d'affreux ménage, l'inutile épouse mourut d'une mort aussi naturelle que sa laideur. C'est alors que Sima se mit en tête d'aimer : «Je chercherai une femme *qui n'ait que sa chemise, mais qui soit la plus belle du département.*»

Il la découvrit dans le voisinage immédiat de Braïla ; et tout de suite, se rendant compte de ce qu'il valait à côté d'une belle jeune fille comme Minnka, il décréta que le bonheur ce n'était pas l'amour, mais le bien-être.

Père Alexe le crut sur parole et lui donna sa fille.

*

La noce eut lieu dans le village. Fastueuse. Il y eut à manger et à boire pour deux cents personnes. Six musiciens tziganes, d'un choix royal, avaient délecté les convives. Mais la délectation la plus appréciée, la plus attendue, par les commères du village, — la constatation publique de l'innocence de la mariée, le lendemain de la noce, — Sima la refusa nettement. A minuit juste, il fit monter sa femme dans le dog-car, empoigna les brides et disparut avec elle, par surprise. Il l'avait emportée, en effet, «rien qu'avec sa chemise».

Très discret, il la conduisit dans le riche appartement qu'il lui avait aménagé et se retira promptement, avec un baiser gauche, mais sincère, sur la main. Ce fut pour Minnka une surprise qui ne manqua pas de l'émouvoir. Elle médita sur elle une partie de la nuit et s'endormit en se disant qu'après tout, le tragique n'était peut-être pas tel qu'elle se l'était imaginé.

Le lendemain à 10 heures, elle était encore dans son lit parfumé, quand Zamfir vint miauler à sa porte :

— Tsatsika... Tu dors ? Je suis là et ne sais que faire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să cate să pună mîna pe-o femeie urîtă și pe zestrea ei frumoasă. Puse mîna pe-amîndouă. Cea din urmă îi plăcea, dar cea dintîi îl plictisea de moarte. Însă Dumnezeul celor ca alde Sima veghea. După trei ani de căsnicie groaznică, inutila nevastă muri de-o moarte la fel de naturală ca și urîțenia ei. Atunci și-a pus Sima-n cap să se-nsoare din dragoste: „Am să caut o femeie să n-aibă decît cămașa de pe ea, dar să fie cea mai frumoasă din tot județul!"

A descoperit-o la marginea Brăilei și îndată, dîndu-și seama de cum arăta el alături de-o fată frumoasă ca Minca, hotărî că fericirea nu-i în iubire, ci-n bogăție.

Nea Alexe îl crezu pe cuvînt și-i dădu fata.

*

Nunta s-a făcut în sat. Cu tămbălău. A fost mîncare și băutură pentru două sute de guri. Șase țigani împărățești i-au încîntat pe nuntași. Dar încîntarea cea mai mare, cea mai așteptată de țațele satului — arătarea dovezii că mireasa fusese fată mare — Sima a refuzat-o scurt. Cînd a bătut miezul nopții și-a urcat nevasta în docar, a pus mîna pe hățuri și dus a fost cu ea cu tot. A luat-o, într-adevăr, „numai cu cămașa de pe ea".

Foarte la-locul-lui, a dus-o la apartamentul bogat pe care-l pregătise, și plecă imediat după ce-i sărută mîna, stîngaci, dar sincer. Minca a rămas surprinsă și oarecum mișcată. O bună parte din noapte la asta s-a gîndit și a adormit spunîndu-și că, la urma urmei, nenorocirea nu era chiar atît de mare cît și-o închipuise.

A doua zi pe la zece — ea era încă în patul ei parfumat — Zamfir veni să-i miorlăie la ușă:

— Țățică... Dormi? Am venit. Și nu știu ce să fac.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zamfir était là, comme les deux familles l'avaient décidé : le frérot accompagnera sa soeur, servira dans la taverne et, qui sait, fera peut-être carrière.

Minnka s'enveloppa dans une belle robe de chambre, ouvrit au petit et l'embrassa tendrement. Peu après, une vieille domestique vint, un gros plateau sur les bras, apporter à «madame» son petit déjeuner. Zamfir s'en était déjà gavé. Il regardait sa soeur, la chambre, les meubles, le linge, les vêtements féminins qu'étalait une grosse armoire ouverte, et semblait ne pas en croire ses yeux. Minnka, songeuse, déjeunait, et, de temps en temps, lui souriait, lointaine, puis :

— Où est-*il* ? demanda-t-elle à son frère.

— Il est dans la cour, tout plein de poussière ! débita Zamfir tout d'un trait.

Le regard vague, elle parut ne pas comprendre. L'enfant expliqua :

— C'est une cour, dix fois plus grande que la nôtre et bondée de chars à céréales. Nénika Sima court d'un char à l'autre, tout le temps, pendant qu'on décharge. Il enfonce ses mains dans les blés, soupèse, flaire et n'arrête pas de crier aux hommes qui mesurent les grains : il trouve que le boisseau n'est jamais assez plein.

— Et la taverne ? Comment est-elle ?

— Elle est grande comme une église et pleine de paysans qui attendent d'être réglés et qui mangent et qui boivent.

— Bien. Va, maintenant, t'amuser. Tu n'as rien d'autre à faire aujourd'hui.

Le gamin s'en alla, un peu effaré. Minnka s'habilla sobrement et sortit sur la longue galerie vitrée qui donnait sur la cour, où elle s'installa mollement dans un fauteuil, derrière les rideaux transparents.

Sima n'était plus dans la cour. Les chars, un à un, s'en allaient. Minnka examinait les visages des paysans qui venaient de vendre leurs grains à son mari et leur trouvait une résignation tantôt gaillarde et tantôt fé-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Zamfir venise, c-așa se-nțeleseseră cele două familii : frățiorul să meargă cu soră-sa, să slujească în cîrciumă și, cine știe, să-și facă vreun rost.

Minca se-nfășură într-un capot frumos, îi deschise băiatului ușa și-l sărută cu duioșie. Puțin după aceea se ivi o servitoare bătrînă, cu o tavă mare, să aducă „cucoanei" gustarea de dimineață. Zamfir mîncase deja, pe săturate. Se uită la soră-sa, la odaie, lucrurile, așternutul, îmbrăcămintea femeiască dintr-un dulap mare, deschis, și nu-i venea să-și creadă ochilor. Minca, pe gînduri, mînca și, din cînd în cînd, îi zîmbea ca din altă lume, apoi zise :

— El unde-i ?

— E-n curte, plin de praf ! făcu Zamfir pe nerăsuflate.

Cu privirea pierdută, ea părea să nu fi înțeles. Băiatul o lămuri :

— E-o curte de zece ori cît a noastră, plină cu căruțe-ncărcate. Nenica Sima aleargă tot timpul de la o căruță la alta, cît le descarcă. Își bagă mîinile-n grîu, îl joacă-n palmă, îl miroase, și nu mai isprăvește cu țiparul la oamenii care măsoară ; după el dubla nu-i niciodată destul de plină.

— Și cîrciuma ? Cum îi ?

— Mare cît o biserică și plină de țărani care, pîn' să-și primească banii, beau și mănîncă.

— Bine. Acuma du-te de te joacă. Azi n-ai nimic de făcut altceva.

Băiatul plecă, puțin cam speriat. Minca se îmbrăcă, simplu, și ieși pe geamlîcul lung care dădea spre curte și se așeză molatec într-un jilț îndărătul perdelelor străvezii.

Sima nu mai era în curte. Căruțele plecau una cîte una. Minca cerceta fețele țăranilor care tocmai își vînduseră bărbatului ei grînele, și citea pe ele o resemnare, cînd blîndă, cînd sălbatică, pe care ea o cu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

roce, qu'elle connaissait bien. Mais la plupart étaient saouls et pas trop mécontents.

Elle évalua ensuite le prix des *acareturi* de Sima. Certes, cela représentait une grosse fortune, mais qu'est-ce qu'une grosse fortune ?

— «Ça n'a pas de coeur, se disait-elle. C'est pour un homme et sa famille. Et après ? En quoi cela intéresse-t-il les autres ?»

Minnka partit à la recherche du coeur de son époux, ou plutôt : à la découverte de la physionomie de son bien-être. Elle voulut savoir pourquoi les petites gens disaient tant de bien de lui ; en quoi sa fortune pouvait «tenir chaud aux autres».

Pour apprendre, il lui fallut du temps. Mais au bout d'un mois, — durant lequel elle ne fit que de brèves incursions dans ce domaine inconnu, — elle découvrit facilement ce que tout homme du peuple, en Orient, est avide de découvrir chez leurs légendaires Sima : une largesse bonasse et prudente vivant chétivement à côté d'une ferme avarice.

*

Une architecture d'imagination populaire a fait bâtir la moitié de Braïla d'après un plan unique et sentimental. Les dix rues et boulevards, parfaitement courbes et fort interminables, qui ceignent le noyau de la ville, sont presque entièrement dépourvus de maisons à étage. Rien que des rez-de-chaussée, pendant de longues distances. Chaque propriété est rectangulaire. Chacune a sa cour et son jardin, qui représentent la moitié de la surface totale du lot. L'autre moitié, parallèle à la cour, est occupée par les habitations qui vont toujours à la file et dans l'ordre suivant : une «maison de face», composée de plusieurs pièces, donne sur la rue ; c'est toujours la plus belle ; les autres appartements, tels les wagons d'un train, vont à la queue-leuleu jusqu'au

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

noștea atît de bine. Dar cei mai mulți erau beți și nu chiar atît de nemulțumiți.

Ea cîntări apoi cam cît făceau acareturile lui Sima. Desigur, era o avere mare. Dar, ce-i aia, o avere mare? „E făr' de suflet", își zicea ea. „E pentru un om și-ai lui, familia. Ei și? Ce le pasă ălorlalți?"

Minca cîntări sufletul bărbatului ei: vru să descopere cam cum arată averea lui. Vru să știe de ce lumea amărîtă îl vorbea de bine, cu ce putea averea lui „să țină de cald" altora.

Ca să afle i-a trebuit timp. Dar, după o lună — în cursul căreia nu făcu decît scurte incursiuni în acest domeniu necunoscut — i-a fost ușor să descopere ceea ce în Orient orice om din popor rîvnește să descopere la bogătași ca Sima: o dărnicie prostească, dar prudentă, dăinuind ca vai de lume alături de-o zgîrcenie cruntă.

*

O arhitectură de-o imaginație ieftină a făcut ca jumătate din Brăila să fie construită după un plan stereotip și fără judecată. Cele zece străzi și bulevarde perfect curbe și cu-adevărat nesfîrșite care încing sîmburele orașului sînt aproape complet lipsite de case cu etaj. Pe distanțe mari nu dai decît de case joase. Fiecare proprietate e dreptunghiulară și își are curtea și grădina sa, care-i cam jumătate din suprafața parcelei. Pe cealaltă jumătate, de-a lungul curții, se află imobilul care-nșiră camerele cam astfel: „casa din față", alcătuită din cîteva odăi, dă la stradă; e cea mai arătoasă, totdeauna; celelalte apartamente, ca vagoanele unui tren, se-nșiră spre fundul curții, scăzînd,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

fond de la cour, mais en amoindrissant immanquablement leur confort et leur capacité. Ainsi, toutes les bourses en ont pour leur argent, et on peut habiter à Braïla, sur un boulevard, en ne payant qu'un loyer de banlieue.

La propriété de Sima Caramfil, sise justement sur le boulevard Carol, ne faisait pas exception à cette règle. Bien mieux, elle en exagérait le sentimentalisme, ou la coutume, obligeant à vivre, dans une promiscuité inconcevable, des locataires de premier ordre à côté des plus misérables parias.

Possédant deux lots réunis, sa propriété avait une forme carrée, dont un angle droit dressait ses deux rangées de belles bâtisses, l'une vers le boulevard, l'autre vers une rue assez importante. Sima occupait la rangée qui donnait sur la rue, ainsi que le coin, très imposant, constitué par sa grande *taverne-restaurant-épicerie*. Le corps d'appartements faisant face au boulevard était loué à des gens aisés.

Le troisième côté de ce carré formait ses immenses greniers ; et le quatrième, c'était l'abominable fouillis de masures infectes, à moitié enfoncées dans le sol, où grouillait, jour et nuit, une véritable vermine humaine : débardeurs turcs et arméniens, des charbonnages du port, toujours sales, noirs, comme leur bât, célibataires couchant par cinq et six dans une seule pièce ; scieurs de bois, roumains ou bulgares, pères de familles nombreuses ; marchands ambulants de pétrole, manoeuvres et autres.

Le grand portail de la cour ne fermait jamais ; «chez Sima Caramfil», c'était en effet un *han*, ou ancienne auberge populaire. Un homme de confiance veillait la nuit, recevait tout passant, avec ou sans voiture, qui demandait abri et réconfort, et demeurait toujours prêt à servir gens et bêtes.

La cour, très vaste, était constamment couverte d'une couche épaisse de paille mêlée de grains, crotte et boue

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

fără greș, în confort și mărime. Așa că, se găsesc pentru toate pungile, și la Brăila poți să locuiești pe un bulevard și să plătești chirie de mahala.

Proprietatea lui Sima Caranfil, așezată chiar pe bulevardul Carol, nu făcea excepție de la această regulă. Ba mai mult, chiar exagera lipsa de judecată, obiceiul adică, silind să trăiască într-o devălmășie fără seamăn chiriași clasa întîia alături de cei mai prăpădiți calici.

Avînd două parcele alăturate, proprietatea sa era pătrată, cu un unghi drept la colț de stradă și două clădiri frumoase, una la bulevard, cealaltă la o stradă destul de importantă. Sima ocupa latura care dădea spre stradă precum și colțul, foarte impunător, în care era marea sa „cîrciumă-restaurant-băcănie". Clădirea cu apartamente cu fața la bulevard era închiriată unor oameni cu stare.

A treia latură a pătratului o alcătuiau magaziile lui imense, iar a patra era o îngrămădire de cocioabe nenorocite pe jumătate îngropate în pămînt, în care mișuna o adevărată pleavă omenească : hamali turci și armeni de la depozitele de cărbuni din port, murdari totdeauna, negri ca desaga lor din spate, burlaci, dormind cîte cinci-șase într-o odăiță, tăietori de lemne, români sau bulgari, tați de familie cu mulți copii, gazari, muncitori cu ziua și alții de-alde ăștia.

Poarta mare a curții nu se-nchidea niciodată. „La Sima Caranfil" era într-adevăr un han ca pe vremuri. Noaptea stătea de pază un om de încredere, primea pe orice trecător, cu sau fără căruță, care cerea adăpost și odihnă, și era totdeauna gata să aibă grijă de om și de vite.

Curtea, foarte mare, era veșnic acoperită cu un strat gros de paie amestecate cu grăunțe, bălegar, noroi făcut de urina boilor și a cailor. O mulțime de porci

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

formée par les urines des boeufs et des chevaux. De nombreux porcs et des volailles, appartenant à Sima, se nourrissaient et grandissaient rien qu'en fouillant dans ces riches déchets.

Il n'y avait de cabinet d'aisance dans aucun appartement. Tous les locataires, sans exception, devaient traverser cette cour à purin s'y enfoncer jusqu'à la cheville, pour aboutir aux trois latrines publiques, blanchies à la chaux, qui répandaient une odeur nauséabonde, entre les masures et les greniers.

Souvent, des gens aisés, ses locataires, disaient à Sima :

— Monsieur Caramfil ! pourquoi ces nids de punaises et d'infection près de vos beaux immeubles ? Vous êtes assez riche pour pouvoir les faire disparaître en un clin d'oeil et dresser à leur place de magnifiques appartements.

Sima se mettait alors à tourmenter entre ses doigts la pointe de sa barbiche et répondait :

— Mêlez-vous de ce qui vous regarde.

— Mais, voyons : la plupart de ces misérables-là ne vous paient pas leur loyer depuis des années...

— Est-ce vous qui perdez quelque chose ?

— ...Et puis, soyons juste : un tel voisinage nous déplaît fortement :

— Eh bien, déménagez !

Il n'y avait rien à comprendre.

*

Minnka comprit.

Tour à tour, passive, fiévreuse, taciturne, et loquace, mais toujours simple, naturelle, elle évoluait au millieu de ce monde divers, comme le poisson dans l'eau. En moins de quinze jours, après son arrivée, il n'y eut plus de taudis crasseux, ni de vespasiennes puantes. Aidé de plusieurs badigeonneuses, elle jeta pêle-mêle dans la cour toute la misère humaine que contenaient les masures, y compris leurs habitants, nettoya, désinfecta,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și de păsări de-ale lui Sima se hrăneau și creșteau doar scormonind prin aceste gunoaie.

Privată n-avea nici un apartament. Toți chiriașii, fără excepție, trebuiau să treacă prin curtea asta plină de bălegar dospit, să intre-n el pînă la gleznă ca s-ajungă la cele trei latrine comune, între cocioabe și magazii, spoite cu var și care răspîndeau o putoare groaznică. Deseori un chiriaș dintre cei mai înstăriți îi spunea lui Sima :

— Domnule Caranfil, ce nevoie ai de păduchernițele astea împuțite alături de casele dumitale frumoase ? Ești destul de bogat ca să poți să le dărîmi cît ai bate din palme și să ridici în locul lor case frumoase.

Sima începea atunci să frămînte între degete vîrful barbișonului și zicea :

— Nu v-amestecați unde nu vă fierbe oala.

— Dar, ce Dumnezeu, cei mai mulți dintre nenorociții ăștia nu-ți plătesc chiria de ani de zile...

— Și ce pierzi dumneata ?

— Și-apoi, să fim drepți, o asemenea vecinătate nu ne face deloc plăcere...

— Mutați-vă. N-aveți decît...

N-aveai ce-nțelege.

*

Minca înțelegea.

Rînd pe rînd, pasivă, febrilă, tăcută, vorbăreață, dar totdeauna simplă, firească, ea trecea prin toată lumea asta ca peștele prin apă. În mai puțin de cincisprezece zile de la sosirea ei nu mai vedeai maghernița jegoasă, nici latrine împuțite. Ajutată de cîteva spoitorese, ea aruncase claie peste grămadă în curte toate hîrburile din cocioabe, cu chiriași cu tot, curățã, dezinfectă, vă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

blanchit. Les latrines, elle les fit vider, puis, les noya dans du phénol. La cour fut tout entière raclée et recouverte de gravier.

On l'adora. Sima la regardait faire et lui disait :

— Ce que tu fais là, tout le monde le fait à Pâques. Mais cette propreté ne dure pas, chez nous, car la crasse fait partie de l'existence de ces pauvres gens. Tu t'en convaincras.

Elle ne mit pas dix semaines à donner raison à son mari : la cour, les masures, les latrines avaient repris leur physionomie éternelle : l'ordure. On eût dit que rien n'avait été fait.

Là-dessus, un hiver impitoyable et sauveur vint tout engourdir.

Minnka tomba elle-même dans une sorte d'engourdissement. Pendant un mois, personne ne vit son visage. Elle garda sa chambre, absente, muette, prenant à peine quelque nourriture et maigrissant à vue d'oeil. Elle s'ennuyait de son village, de l'Embouchure, de la vie pénible même qu'elle avait menée. Un jour, elle demanda à son époux de la laisser partir.

Sima fut pris d'une peur mortelle, mais, homme pratique, il tourna le danger. Il alla promptement charger dans deux voiture Catherine — l'amie et la jeune tante de Minnka, — son enfant et tous ses meubles, qu'il installa dans l'appartement même de sa femme. Celle-ci fut folle de joie, Catherine, dont la vie n'était pas non plus bien gaie, en fut aussi heureuse, malgré son caractère indépendant. Les deux garçons, Zamfir et Toudorel se retrouvant, contribuèrent par leur bonheur enfantin à créer une atmosphère familiale aux deux femmes qui les chérissaient. Sima en récolta, pour quelque temps, les bénéfices.

*

La *taverne-restaurant-épicerie* de Sima Caramfil était une véritable usine. Jour et nuit comble de monde, elle

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rui. A pus să se golească latrinele, le-a înecat apoi în fenol. Curtea a fost răzuită toată și așternută cu prundiș.

Se prăpădeau după ea. Sima se uita la ce face și-i zicea :

— Ce faci tu acuma, lumea face de Paști. Dar curățenia asta nu ține, la noi, pentru că jegul face parte din viața amărîților ăstora. Ai să vezi și tu.

Nu i-au trebuit șase săptămîni ca să-i dea dreptate lui bărbatu-său ; curtea, maghernițele, latrinele își reluaseră înfățișarea lor dintotdeauna : murdăria. Ai fi zis că nu se făcuse nimic.

După asta, o iarnă nemiloasă și salvatoare amorți totul.

Pică și Minca într-un fel de amorțeală. Timp de o lună de zile nimeni nu-i văzu fața. Rămase la ea în odaie, dusă pe gînduri, amuțită, mîncînd mai nimic, slăbind văzînd cu ochii. Îi era dor de satul ei, de Gura Siretului, chiar de viața grea pe care-o dusese acolo. Într-o bună zi îi ceru voie bărbatului ei s-o lase să plece.

Pe Sima îl apucă o frică de moarte, dar, om socotit, ocoli primejdia. Se duse repede și încărcă în două căruțe pe Caterina — prietena și tînăra mătușă a Mincăi — cu băiatul ei și toate lucrurile și o instală în chiar apartamentul soției sale. Ea era nebună de fericire. Caterina, care n-avea o viață prea veselă, era și ea fericită, cu toată firea sa independentă. Cei doi băieți, Zamfir și Tudorel, se aflau iar împreună și contribuiau, cu fericirea lor de copii, să creeze o atmosferă de familie celor două femei care îi adorau. Sima culese și el, o vreme, roadele lui.

*

„Cîrciuma-restaurant-băcănie" a lui Sima Caranfil părea o adevărată fabrică. Plină de lume, zi și noapte,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ne fermait que trois heures sur vingt-quatre, de 1 à 4 heures du matin. Les trois secteurs de cette usine communiquaient entre eux par des arcades béantes. La taverne, telle une reine, en occupait le centre et formait l'angle de la rue et du boulevard. Le restaurant et l'épicerie formaient ses flancs. Du milieu de la taverne, où trônait le comptoir, l'oeil embrassait tout.

On pouvait croire que Sima était cet oeil.

Non ! il l'avait été. Puis, conformément aux lois qui régissent, en Orient, la vie et la fortune de tous nos Sima, il avait passé la main à son *teighetar*, homme de confiance, tout-puissant, qui devait, à la fois, le servir et le voler, afin de devenir lui-même, un jour, un Sima ou autre chose.

Le maître, n'y faisait que de courtes apparitions, sans but et sans utilité. Depuis l'aube jusque tard dans la nuit, il était partout, sauf dans sa fournaise : au marché de céréales, où son nez de rat se fourrait dans tous les chars des paysans ; à la bourse des mêmes produits, qui se tenait en plein air ou dans les cafés de la place, et où Sima, modeste, effacé, roublard savait toujours placer sa camelote avantageusement ; au grand café du centre, où il flairait les bonnes affaires et les soufflait à ceux-là même qui, ne le craignant pas, les débattaient à haute voix et à sa barbe ; aux chargements et aux déchargements de ses grains, quand son oeil ne lâchait pas une seconde le racloir et le boisseau ; à la douane, où il ne manquait d'être à aucune des réceptions de ses multiples marchandises venues du Levant ; l'automne, pendant des semaines, il courait nos *podgori*, achetant ferme ses énormes provisions de vins et d'eau-de-vie, dont sa cave, vrai labyrinthe, contenait les meilleurs crus, les plus fin *rakis*.

Sa femme ne le voyait que par moments et toujours sale, boueux et poussiéreux, les vêtements en désordre,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nu sta închisă decît trei ore din douăzeci şi patru, de la unu, la patru dimineaţa. Cele trei sectoare ale acestei fabrici comunicau între ele prin arcade larg-deschise. Cîrciuma, ca o regină, sta la mijloc, făcea colţul dintre stradă şi bulevard. Restaurantul şi băcănia erau în cele două laturi. Din mijlocul cîrciumii, unde trona tejgheaua, cuprindeai cu ochiul totul.

Ai fi putut crede că ochiul acela era Sima. Nu. Fusese. Apoi, după legile care cîrmuiesc în Orient viaţa şi soarta ălora ca alde Sima al nostru, el trecuse frînele „tejghetarului" său, om de încredere, atotputernic, care trebuia, în acelaşi timp, şi să-l slujească şi să-l fure, ca să devină şi el, într-o bună zi, un Sima sau aşa ceva.

Stăpînul nu se ivea în prăvălie decît rareori, fără rost şi fără folos. Din zori şi pînă noaptea tîrziu, el era peste tot, numai în prăvălia lui, nu : la oborul de cereale, unde nasul său de şobolan se vîra prin toate carele ţăranilor ; la bursa de grîne, care se ţinea în aer liber sau prin cafenelele din piaţă şi unde Sima, modest, şters, pişicher, ştia totdeauna să se scape cu cîştig de marfa proastă ; la cafeneaua mare din centru, unde adulmeca afacerile bune şi le sufla altora, care, nebănuind nimic, se tocmeau în gura mare şi-n nasul lui ; la descărcatul şi încărcatul cerealelor lui, unde nu scăpa o clipă din ochi răzuitoarea şi dubla ; la vamă, unde nu lipsea niciodată la taxarea mărfurilor lui, fel de fel, care-i veneau din Levant ; toamna, săptămîni întregi alerga pe la podgorii, cumpărînd cu bani gheaţă cantităţi mari de vin şi de rachiu, din care avea, în pivniţa lui — un adevărat labirint — produse dintre cele mai bune, rachiurile cele mai fine.

Nevastă-sa nu-l vedea decît pe apucate, totdeauna murdar, plin de noroi sau de praf, cu hainele boţite,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

le visage méconnaissable, pensif, absorbé. Ses repas : debout, un poisson frit dans une main, un morceau de pain dans l'autre, un verre de vin devant lui, à son comptoir, tandis que le *tejghetar* se tenait à un garde-à-vous de circonstance. Sima n'y faisait guère attention. Il savourait longuement sa dégustation, tout en bavardant avec certains de ses clients.

Autour de lui, foire, va-et-vient incessants, cris, jurons, car c'était tres populaire. La taverne était celle qui ne désemplissait jamais. Les tables et tabourets de bois dur étaient toujours occupés. Du monde se tenait debout, le verre à la main. Les boissons coulaient à flot. Citadins et paysans aux costumes les plus divers, les faces embrasées par le vin et la passion, parlaient tous à la fois, hurlaient, gesticulaient, tapaient du poing.

L'épicerie, plus calme, débitait ses produits à un monde aussi bariolé. On y vendait tout ce dont on a besoin, sauf les articles pharmaceutiques : «coloniales et délicatesses», où entrait toute l'épicerie, avec ses enormes sacs de café, sucre, riz, farine de froment et de maïs, pommes de terre, noix, caroubes, noisettes, amandes ; caisses de thé et de pâtes alimentaires ; charcuterie ; fûts d'huile et d'olives, de toutes les qualités ; grand étalage de cierges et d'encens ; section pour le pain et le bois de chauffage ; quincaillerie ; puis, vaste assortiment de chaussures et de vêtements paysans ; cordages, vannerie, balais, sacs, bâches, dames-jeannes.

Au restaurant — où tout était appétissant, propre, mais d'une présentation „sans manières", — la cuisine exposait à la vue de tout le monde ses plats d'un choix très varié, cependant que le gril vomissait des légions de côtelettes et des nuages de fumée aux odeurs stimulantes. On ne donnait des serviettes que sur demande. Chacun suçait ses doigts ou les essuyait sur la mie du pain qu'on mangeait. Point de pourboire. Point de réclamation.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu fața de nerecunoscut, pe gînduri, preocupat. Masa lui ? În picioare, un pește prăjit într-o mînă, o bucată de pîine în cealaltă, un pahar de vin în față, la tejghea, în timp ce tejghetarul sta smirnă. Sima nu se uita la el. Savura alene mîncarea, flecărind cu unii dintre clienți.

În jurul lui, bîlci. Un du-te-vino neîncetat, strigăte, înjurături, pentru că era lume, fel-de-fel. Cîrciuma niciodată nu era goală. Mesele și scaunele de lemn tare erau totdeauna ocupate. Stătea lumea și în picioare, cu paharul în mînă. Băuturile curgeau gîrlă. Tîrgoveți sau țărani, cu haine pestrițe, cu fețele încinse de vin și de patimă, vorbeau toți deodată, urlau, gesticulau, băteau cu pumnu-n masă.

Băcănia, mai liniștită, își vindea marfa unei lumi tot atît de amestecate. Se vindea orice-aveai nevoie, afară de doctorii : „coloniale și delicatese", în care intrau toate de-ale băcăniei, cu saci imenși de cafea, zahăr, orez, făină de grîu, mălai, cartofi, nuci, roșcove, alune, migdale, cutii de ceai, de paste făinoase, mezeluri, butoaie de untdelemn, butoaie de măsline de toate calitățile, sorturi de lumînări, tămîie, era și o tarabă pentru pîine, apoi, lemne de foc, marchitănie, tot felul de încălțăminte și îmbrăcăminte pentru țărani, frînghii, coșuri, mături, saci, coviltire, damigene...

La restaurant — unde la toate îți lăsa gura apă, curat dar fără fasoane — bucătăria punea la vedere tuturor mîncăruri de tot felul, în timp ce grătarul expedia batalioane de cotlete și nori de fum și de mirosuri care-ți făceau poftă. Șervete nu se dădeau, decît dacă cereai. Fiecare-și lingea degetele sau le ștergea pe miez de pîine, pe care apoi îl mîncau. Bacșiș, nu. Reclamații, nu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toute cette vaste affaire était complètement dépourvue de comptabilité et de contrôle. Le *tejghetar* encaissait, sur l'appel du garçon, tout l'argent qui venait de la taverne et du restaurant. L'épicerie avait son surveillant et sa caisse à elle. Le soir, vers minuit, Sima allait, avec un sachet, enlever des deux caisses *ce qui s'y trouvait*. Bonne ou mauvaise journée, il n'avait rien à dire et rien à y faire.

Néanmoins, l'usine marchait à merveille et Sima trouvait toujours son compte, au bout de l'année écoulée. Ses vingt-deux domestiques y trouvaient, eux aussi, le leur.

Seule Tsatsa-Minnka, après avoir beaucoup vu, se demandait :

— Où diable est-il le *bien-être* de cet homme riche ?

C'est qu'elle n'avait pas tout vu.

*

Mais voici l'hiver. Il dura jusqu'au début d'avril et fut meurtrier pour les besogneux. Des enfants, des vieillards, des familles entières périrent de froid et de faim. On les trouvait gelés dans leurs taudis. Sur les routes, des transports paysans furent attaqués en plein jour, par des loups en bandes nombreuses comme on n'en avait encore jamais vu. De l'un de ces transports, constitué de quatre chars à deux boeufs et de six paysans ne s'échappa vivant qu'un garçon qui se trouvait hissé sur un grand chargement de foin, d'où il assista au déchirement de toutes les bêtes et de tous les hommes qui les accompagnaient à pied, afin de se réchauffer. Les gendarmes découvrirent l'enfant à demi mort, enfoui dans le foin et couvert d'une fourrure.

L'existence du pauvre avait réduit ses besoins à quatre articles de première nécessité : bois de chauffage, farine de maïs, allumettes et sel. Rarement du tabac, plus rarement encore du savon et du pétrole. Les trois

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Toată afacerea asta, mare, n-avea nici un fel de contabilitate sau control. Tejghetarul încasa cît striga chelnerul, toți banii care veneau de la restaurant și de la cîrciumă. Băcănia își avea tejgheaua ei și omul său de încredere. Seara, către miezul nopții, Sima se ducea cu un săculeț și golea amîndouă casele, „ce se găsea". Zi bună sau rea, n-aveai ce spune, nici ce-i face.

Și cu toate astea, fabrica mergea de minune, iar la sfîrșitul anului Sima ieșea totdeauna la socoteală. Cei douăzeci și doi de slujitori ai lui ieșeau și ei. Numai țața Minca, după ce văzuse multe, se întreba :

— Unde dracu' o fi „bunăstarea" omului ăstuia bogat ?

Dar asta-i : ea nu văzuse chiar tot.

*

Iată că veni și iarna. A ținut pînă la începutul lui aprilie și, pentru nevoiași, a fost prăpăd. Copii, bătrîni, familii întregi au murit de frig și de foame. Îi găseau degerați în cocioabele lor. Pe șosele, convoaie de căruțe au fost atacate ziua în amiaza mare de haite de lupi, mulți cum nu se mai pomenise. Din unul dintre convoaiele astea, alcătuit din patru care cu cîte doi boi și din șase țărani n-a scăpat cu viață decît un băiețaș care era cocoțat pe un car cu fîn, de unde a văzut cum au fost sfîșiate toate vitele și toți oamenii care mergeau pe jos pe lîngă ele, să se-ncălzească. Jandarmii l-au găsit pe băiat mai-mort, ascuns în fîn și acoperit cu un cojoc.

Săracului viața îi mărginise nevoile la patru articole de primă necesitate : lemne de foc, mălai, chibrituri și sare. Tutun, arareori, iar săpun și gaz, și mai rar. Trei sferturi dintre oamenii care-au intrat la Sima-n

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

quarts du monde qui entrait *chez Sima*, au plus dur moment de cet hiver, ce n'était que pour demander ces articles. Une bonne moitié de ce monde les demandait à crédit ; et un pourcentage respectable de cette clientèle mendiait, tout simplement.

Il y avait, dans la comptabilité sentimentale et empirique de Sima Caramfil un chapitre à fonds perdus qui prévoyait, bon an mal an, une somme X, destinée «à la misère de tout grand commerce», ainsi que l'appelait Sima, par crainte de passer pour un faible. La présence du maître n'était guère nécessaire pour que ce chapitre fût respecté. Il y avait l'habitude, créée par Sima et devenue loi : *aider* la clientèle besogneuse de la maison et *donner* à ses pauvres. Cela ne se faisait pas sans cris ni protestations, mais on finissait presque toujours par aider les uns et donner aux autres. Ainsi, les hommes de confiance remplaçaient-ils le patron jusqu'à remplir, avec un merveilleux doigté, ce délicat devoir.

L'hiver en question, les limites les plus inflexibles de ce chapitre sautèrent en éclats. Le *teighetar*, débordé, courait chaque jour dire à Tsatsa-Minnka, ou à son maître, lorsqu'il apparaissait dans la taverne, qu'il ne pouvait, de lui-même, faire face à toute cette vague de détresse. Sima lui recommanda, d'abord, de «continuer avec prudence», puis, devant la débâcle, il alla s'installer dans l'épicerie, où il passa toutes ses journées.

Une foule dense, comme on en voit les jours de grandes fêtes religieuses, à l'église, y faisait queue. Presque point d'homme valide. Des vieux, des vieilles, des enfants surtout, que les parents envoyaient, sachant bien qu'on résiste moins au spectacle de leur souffrance, à leur prière timide, qu'ils avaient stéréotypée :

— Mon père (ou ma mère) vous prie de nous donner encore pour 10 centimes de bois (ou de farine de maïs)...

C'étaient ceux qui avaient un crédit ouvert. D'autres, des vieillards, mendiaient :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

timpul cît a fost iarna mai grea astea cereau. Jumătate dintre ei cereau pe datorie și erau destui care, pur și simplu, cerșeau.

În contabilitatea filotimă și băbească a lui Sima Caranfil era un capitol de la care n-aștepta cîștig ; prevedea, în fiecare an, bun-rău, o sumă X destinată „mizeriei din orice mare negustorie", cum îi spunea Sima de teamă să nu fie luat drept slab de înger. Nu era deloc nevoie ca stăpînul să fie de față pentru ca prevederile să fie respectate. Era înrădăcinat obiceiul, pornit de la Sima și ajuns lege : să fie *ajutată* clientela nevoiașă a firmei și să se *dea* de pomană săracilor. Asta nu se făcea însă fără tărăboi, fără gălăgie dar, pînă la urmă, aproape totdeauna erau ajutați, li se dădea. Oamenii de încredere îl înlocuiau în felul acesta pe stăpîn pînă și în împlinirea, cu o lăudabilă îndemînare, a acestei gingașe îndatoriri.

În iarna cu pricina chiar și limitele cele mai largi ale acestui capitol au trebuit să fie călcate. Tejghetarul, copleșit, alerga în fiecare zi la țața Minca sau la stăpîn, cînd apărea prin cîrciumă, să le spună că el nu mai putea, pe barba lui, să facă față la tot potopul ăsta de mizerie. La început Sima îi spuse să continue „cu prudență", apoi, cînd văzu prăpădul, a venit și s-a instalat în băcănie, zi după zi. O gloată înghesuită, cum se vedea pe la biserici în zile de sărbătoare mare, făcea coadă. Aproape nici un om zdravăn. Bătrîni, babe, dar mai ales copii, pe care-i trimiteau părinții știind bine că mai ușor se moaie inima la spectacolul suferințelor lor, la rugămințile lor sfioase, care erau ca după tipic :

— Tata (sau mama) vă roagă să ne mai dați de zece bani lemne (sau mălai)...

Aștia erau dintre cei care aveau cont deschis. Alții, bătrînii, cerșeau :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Monsieur Sima, nous mourons de faim et de froid ! Soyez miséricordieux ! Et que le Seigneur décuple votre aumône dans le ciel !

Sima, assis sur un tabouret, deux gros carnets en mains, examinait la situation de chacun, puis, les visages. Une lutte âpre se livrait alors en lui, entre ses intérêts et son besoin de faire le bien. Le front tout plissé, la bouche contractée, les paupières à peine entrouvertes, il regardait les tourbillons de neige qui balayaient le boulevard et frottait entre ses doigts le bout de sa barbiche. De temps en temps, de soupirs profonds, qu'il réprimait promptement, lui gonflaient la poitrine. Ses yeux s'arrêtaient parfois sur une fillette dont une grosse nippe fourrée, appartenant à sa mère ou à son père, cachait entièrement le corps, ne laissant voir qu'un hâve visage. En ces moments, la foule silencieuse s'agitait, chacun voulant attirer sur soi l'attention du bienfaiteur. Les vieux grimaçaient encore plus, leurs mines tordues par la misère, hochant la tête et miaulant quelques mots incompréhensibles. Des gamins — toujours emmitouflés dans une guenille qui traînait à terre et coiffés d'un bonnet qui leur bouchait la vue, — soulevaient la tête et posaient un regard anxieux, intelligent, sur celui dont dépendait leur vie. Souvent, des yeux qui trahissaient une faim atroce, se mettaient à fixer, éperdus, la montagne de pain frais, la charcuterie, les tas de fromage.

Sima les connaissait tous, la plupart par leur nom même. Les uns, il les avait vus naître ; les autres, vieillir. Il n'ignorait ni l'occupation, ni la moralité d'aucun d'eux. Cette misère qu'il avait sous les yeux faisait partie intégrante de son commerce. C'est elle qui l'avait enrichi.

Parfois il disait à une femme :

— Mais ton mari a bien travaillée cette année. N'a-t-il rien mis de côté ?

— Il a tout bu, monsieur Sima...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Domnu' Sima, murim de foame și de frig. Fie-ți milă ! Și Domnul să te răsplătească înzecit în ceruri !

Sima, șezînd pe un scaun, cu două catastife în față, cerceta mai întîi socoteala fiecăruia, apoi pe om la chip. Se dădea atunci în el o luptă aprigă, între interes și între nevoia lui de a face bine. Cu fruntea încruntată, cu buzele strînse, ochii abia întredeschiși, privea la vîrtejurile de zăpadă viscolită pe bulevard și freca între degete vîrful barbișonului. Din cînd în cînd cîte un oftat adînc îi umfla pieptul, dar repede și-l stăpînea. Ochii i se opreau cîteodată pe vreo fetiță încotoșmănată într-o zdreanță, de bună seamă a maică-sii sau a lui taică-său și care-o cuprindea toată, de nu i se mai vedea decît o față ofilită. În clipe de-astea gloata mută se agita, fiecare voia să atragă asupra sa privirea binefăcătorului. Bătrînii își schimonoseau și mai rău fețele lor zbîrcite, chipurile lor slutite de mizerie, dînd din cap și mormăind vorbe ne-nțelese. Băieți — și ei încotoșmănați în zdrențe pînă la cîlcîie și cu cîte-o căciulă care le cade peste ochi — înalță capul și-aruncă o privire îngrijorată, deșteaptă, la cel de care atîrnă viața lor. Deseori, ochi în care citești o foame crîncenă se pironesc, disperați, pe maldărele de pîine proaspătă, de mezeluri, de brînzeturi.

Sima-i știa pe toți, pe cei mai mulți chiar și pe nume. Pe unii-i cunoștea de cînd se născuseră, pe alții îmbătrînind. Știa și ce meserie face fiecare și dacă-i cumsecade sau nu. Mizeria asta revărsată sub ochii lui făcea parte integrată din negoțul său. Ea-l îmbogățise.

Cîteodată îi spunea unei femei :

— Păi, bărbatul tău a lucrat binișor anul ăsta. N-a pus nimic deoparte ?

— A băut tot, domnu' Sima...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Et Sima savait chez qui l'homme avait «bu» son argent.

Ces séances duraient toujours une bonne demi-heure. Pour pouvoir vaincre son égoïsme, il lui fallait remplir ses yeux de l'image de chacun de ces malheureux. A la fin, levant lourdement la main, il faisait signe au *tejghetar* de commencer la distribution des vivres.

Un frémissement angoissant saisissait alors la pitoyable assistance. Une pensée tenaillait tous le coeurs : «Aurai-je, moi aussi, ma part ?»

La bousculade était défendue et sévèrement réprimée. Sima voulait goûter la solennité de son action, car, pour lui, aumône ou crédit douteux, tout allait aux fonds perdus.

Toujours assis sur sa chaise, presque immobile, il décidait du tour de chacun, indiquant du doigt, sans s'occuper de la place qu'il occupait, celui qui devait aller recevoir son bois, sa farine de maïs. Plus d'une fois, on le voyait appeler à lui un enfant englouti dans la foule. Il lui prenait la main :

— Est-ce que ta mère est au moins bien portante ?

— Pas tous les jours, monsieur Sima.

Il s'agissait presque toujours d'une veuve, travailleuse et mère de plusieurs enfants :

— Donne, *ici*, trois kilos de pain et une livre de lard.

Ou bien :

— Double, *ici*, la portion de bois et celle de farine.

Devant un enfant, dont il savait le père honnête, assidu et fumeur enragé, il disait :

— Ajoute, *ici*, deux paquets de tabac.

Au retentissement des mots exceptionnels : «pain», «lard», «fromage», «tabac , «olives», de nombreux yeux s'allumaient d'une envie qui faisait plus encore pitié.

Un à un, grands et petits s'en allaient, les bras chargés. Un homme, à côté de Sima, marquait le prix total des vivres emportés par chacun. Souvent, avaient lieu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Și Sima știa unde-și băuse omul banii.

Ședințele astea țineau întotdeauna cam cîte-o jumătate bună de ceas. Ca să-și poată învinge egoismul trebuia să-și umple ochii cu imaginea fiecăruia dintre acei nenorociți. La urmă ridica mîna greoi și-i făcea tejghetarului semn să înceapă împărțeala.

Un fior de spaimă trecea atunci prin gloata amărîtă. Toate inimile erau strînse ca de-un clește la gîndul : „Avea-voi oare și eu părticica mea ?"

Nu era voie să te-nghesui. Pedeapsa era mare. Sima voia să guste solemnitatea faptei sale pentru că, la el, pomana sau datoria îndoielnică erau bani pierduți. Șezînd încă pe scaun, aproape nemișcat, el hotăra rîndul fiecăruia, arătînd cu degetul, fără să se sinchisească de locul în care se afla cel ce avea să capete lemne sau mălai. Nu o dată îl vedeai chemînd la el cîte-un copil pierdut în grămădeală. Îl lua de mînă :

— Măcar e sănătoasă, maică-ta ?

— Nu-n toate zilele, domnu' Sima...

Era, aproape totdeauna, vorba de vreo văduvă, muncitoare, mamă de mai mulți copii.

— Dă aici trei chile de pîine și-o juma' de slănină.

Sau :

— Dublează, aici, porția de lemne, și 'a de mălai.

În fața cîte unui copil pe-al cărui tată îl știa de om cumsecade, dar fumător pătimaș, zicea :

— Mai dăi, aici, și două pachete de tutun.

Cînd se-auzeau vorbe rare : „pîine", „slănină", „brînză", „tutun", „măsline", o mulțime de ochi scăpărau de poftă, și-ți făceau și mai mare mila.

Unul cîte unul, mari și mici, plecau, cu brațele-ncărcate. Lîngă Sima un om însemna cîți bani făcea ce căpătase fiecare. De multe ori se petreceau scene care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

des scènes que Sima appréciait assez : une femme se jetait à ses pieds et les lui embrassait ; un vieillard lui empoignait les mains et les inondait de ses larmes.

Seuls les enfants se retiraient sans un mot, les yeux grands ouverts sur ce petit homme qui pouvait nourrir et chauffer tant de monde.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lui Sima îi aduceau destulă mulţumire : cîte o femeie i se arunca la picioare şi i le îmbrăţişa, sau un bătrîn îi lua mîinile şi i le umplea de lacrimi.

Numai copiii plecau fără o vorbă, cu ochii mari deschişi la acest om mărunt care putea hrăni şi încălzi atîta lume.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BARBATT À SA MESURE

La vie humaine traverse les pires épreuves comme elle traverserait une campagne fleurie.

Dès les premiers jours ensoleillés du mois d'avril, les cerf-volants firent leur apparition dans les mains d'une foule enfantine chétive, squelettique, loqueteuse, dont les cris avaient un son caverneux. Le vaste boulevard Carol était son théâtre préféré. Devant la plupart des portes, donnant sur la rue, les commères avides de bavardages surgirent en même temps que les nouveaux bourgeons sur les arbres. Les hommes, plus graves, sortirent en détendant leurs membres et se dirigèrent vers leur bistrot habituel, où en vue de la saison de travail qui allait s'ouvrir, ils demandaient courageusement «un verre à crédit». Les rires, les plaisanteries éclataient de partout.

Il en fut de même «chez Sima». Une à une, les fenêtres des taudis qui étaient restées hermétiquement fermées durant tout l'hiver, s'ouvrirent en craquant sous la résistance de la colle de pâte dont les jointures avaient été enduites. Il ne faisait pas bon d'avoir son nez là, au moment où ces fenêtres s'ouvraient : l'écurie la plus mal entretenue dégagerait une odeur moins irrespirable.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BĂRBAT PE MĂSURĂ

Viața omului trece prin încercările cele mai grele cum ar trece printr-o pajiște înflorită.

Din primele zile însorite ale lui aprilie, zmeele se-năltară din mîinile unei mulțimi de copii plăpînzi, numai piele și os, zdrențăroși, ale căror strigăte sunau stins. Larg, bulevardul Carol era terenul lor preferat. La cele mai multe dintre porți, care dădeau spre stradă, cumetrele, dornice de palavre, răsăreau odată cu mugurii copacilor. Bărbații, mai serioși, ieșeau destinzîndu-și brațele și îndreptîndu-se spre cîrciuma lor obișnuită unde, ținînd seama că venea anotimpul muncilor, alt curaj aveau să ceară „un rachiu, și pune-l la socoteală". Izbucneau rîsete, glume, peste tot.

La fel se întîmpla și la Sima. Se deschideau, pîrîind, una cîte una, ferestrele cocioabelor care toată iarna stătuseră închise, lipite cu pap pe la încheieturi. Era mai bine să nu fii cu nasul prea aproape, atunci ; grajdul cel mai neîngrijit nu putea atît de rău.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Suivant l'exemple donné par les enfants, hommes et femmes quittaient leur affreux repaire hivernal, pour aller s'allonger au soleil, le long des murs. Pour toute conversation, on n'entendait que les quolibets les plus banals, comme si rien ne se fût passé. Seuls leurs visages livides témoignaient de la longue souffrance subie et qui était due non seulement à l'insuffisance de nourriture et de chaleur, mais aussi au manque d'air.

Bétail et bêtes — vaches, chevaux, ânes, chiens, chats — réapparurent eux aussi dans la rue et prirent leur part de soleil, les uns, lâchés par leurs maîtres, les autres d'eux-mêmes vagabondant. C'est l'un des visages printaniers de la banlieue de Braïla, tous ces animaux qui emplissent les rues, déambulent et respirent. L'hiver, ils crèvent de faim plus que l'homme. Pour éviter la perte de tous, on en livre quelques-uns à l'abattoir, à des prix dérisoires. Pour les chiens et les chats, on s'en moque. Il y en aura toujours.

Ce printemps-là le spectacle était plus triste que de coutume. Des vaches et des chevaux étaient si maigres qu'ils ne pouvaient plus se tenir debout. Les jambes engourdies, chancelants, à peine faisaient-ils quelques pas, bougeant leur queue, se frottant contre un arbre. La plupart restaient cloués devant la porte.

Leur tristesse, leur regard mélancolique prouvaient qu'ils étaient supérieurs à l'homme dans la conservation du souvenir de la souffrance vécue.

Minnka n'ignorait rien de cette pénible existence des hommes et des bêtes, mais jamais elle n'avait pu s'y faire. Dans le village, son pouvoir étant insignifiant et la souffrance de la misère moins grande qu'à Braïla, elle payait de sa personne jusqu'à l'épuisement et trouvait une consolation justifiée dans sa propre détresse. Du moment qu'elle souffrait comme tous les autres, la vie lui semblait supportable ; parfois joyeusement.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Urmînd pilda copiilor, bărbații și femeile ieșeau din vizuina lor de iernat să se ducă să se-ntindă la soare, de-a lungul zidului. Drept orice subiect de vorbă n-auzeai decît baliverne, ca și cum nimic nu s-ar fi petrecut. Doar fețele lor ca vasul stăteau mărturie a suferințelor îndelungate pe care le îndureseră, nu numai din lipsă de hrană și căldură, ci și din lipsă de aer.

Vite și vietăți — vaci, cai, măgari, cîini, pisici — se-iviră și ele, să aibă partea lor de soare, unele scoase de stăpîni, celelalte de capul lor, luînd-o razna. Ăsta-i unul dintre aspectele primăvăratice ale mahalalelor brăilene, toate animalele ce umplu străzile umblă și răsuflă. Ca să nu le piardă pe toate, stăpînii duc cîteva la abator, pe prețuri de nimic. De cîini și de pisici puțin le pasă. N-or să rămînă fără.

Primăvara asta spectacolul era mai trist decît de obicei. Atît de slabe erau vacile și caii c-abia se mai puteau ține pe picioare. Amorțite, clătinîndu-se, de-abia dacă făceau cîțiva pași, bălăngăneau din coadă, se scărpinau de cîte-un copac. Cele mai multe rămîneau încremenite în fața porții. Tristețea lor, privirea lor melancolică dovedeau că-s superioare omului în păstrarea amintirii suferințelor prin care trecuseră.

Minca știa totul despre această viață chinuită a oamenilor și a vitelor, dar niciodată nu putuse s-o înțeleagă. La ea în sat puterea ei era neînsemnată, și suferințele și mizeria mai mari ca la Brăila, suferea pe pielea ei pînă nu mai putea și își găsea o mîngîiere îndreptățită în chiar suferința sa. De vreme ce îndura la rînd cu toți ceilalți, viața i se părea suportabilă, voioasă chiar.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ce n'était plus la même chose, à Braïla, où elle se savait riche.

Durant ce terrible hiver, plus d'une fois elle était restée muette devant une femme qui lui débitait sa souffrance et celle des siens, pour, à la fin, la laisser partir, un secours mesquin dans les bras : 10 kilos de bois, un bout de savon, un pain. Plus d'une fois, également, elle avait dévasté le dépôt de marchandises, prenant en cachette des masses de vivres et les remettant aux affamés ; souvent, allant les leur porter elle-même, aidée par Catherine, Zamfir et Toudorel, — jusqu'au jour, où surprise par Sima, deux gros verrous lui enlèverent toute chance de récidiver.

— Tu es folle ! lui disait-il. De ce train-là, nous serons bientôt nous-même réduits à la mendicité !

«Bientôt !» D'abord, cela ne lui faisait rien, puis, elle savait maintenant que, donnant dix fois plus qu'il ne donnait, son mari n'en serait pas moins resté presque le même homme à la fortune inépuisable.

Vers la fin de l'hiver, c'est-à-dire au comble de la misère qui s'étalait sous ses yeux, elle alla prendre le gouvernail des trois établissements — taverne, épicerie, restaurant — s'y installant la première et les quittant la dernière. C'était justement à l'époque où Sima reprenait ses courses, ses affaires en ville. Il la laissa faire, l'observa de près et, s'apercevant de ses incontestables aptitudes, donna ordre qu'on lui obéît.

Ce fut une consternation pour tout le personnel, le *tejghetar* compris. Plus de caisse que dans ses mains à elle. Plus de commande de marchandises, ni d'autre initiative, que partant d'elle. Catherine, aux heures d'affluence, et les deux garçons, constamment, la secondaient avec ferveur.

La face des choses changea brusquement.

Profitant du calme des affaires, elle procéda à un rafraîchissement général de la peinture des locaux.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La Brăila, unde se simțea bogată, nu mai era același lucru. Cît a ținut iarna asta groaznică, nu o dată s-a întîmplat să rămînă mută în fața vreunei femei care-i povestea durerile ei și-ale alor ei pentru ca, în cele din urmă, s-o lase să plece cu un ajutor de nimic : zece kilograme de lemne, o pîine, o bucată de săpun. De asemenea, nu o dată făcuse prăpăd în magazia de mărfuri, luînd pe ascuns cantități mari de alimente și împărțindu-le înfometaților. Adesea se ducea singură să le-mpartă, ajutată de Caterina, Zamfir și Tudorel — pînă ce, într-o zi, cînd a văzut-o Sima, două zăvoare solide i-au curmat pofta de a mai începe.

— Ești nebună, i-a spus el. Dac-o ții așa, repede-ajungem și noi la cerșit !

„Repede !" În primul rînd, puțin îi păsa, și-apoi, acuma, știa că și de-ar fi împărțit de zece ori cît împărțea bărbatu-său ar fi rămas același om putred de bogat.

Către sfîrșitul iernii, adică atunci cînd mizeria pe care-o avea în fața ochilor ajunsese la culme, s-a apucat și a luat în mîna ei cîrma celor trei prăvălii — cîrciuma, băcănia și restaurantul — instalîndu-se cea dintîi și plecînd cea din urmă. Era tocmai vremea în care Sima începuse iar alergătura prin oraș, afacerile. A lăsat-o-n voia ei, stînd cu ochii pe ea și, băgînd de seamă cît era de pricepută, dădu ordin să fie ascultată.

A fost o jale pentru tot personalul, cu tejghetar cu tot. Încasările, numai în mîna ei. Nici o comandă de marfă, nici o inițiativă decît numai de la ea. La orele de aglomerație, Caterina și cei doi băieți o ajutau întotdeauna, încîntați.

Dintr-odată lucrurile au luat altă față.

Profitînd de încheierea afacerilor, ea se apucă și zugrăvi prăvăliile. O cameră mare de lîngă restaurant

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Une grande pièce à débarras, contiguë au restaurant, devint une belle salle à dégustation pour le monde d'élite. La cuisine dut prendre un aspect moins populaire. Les services furent améliorés. Dans la cour et communiquant avec le restaurant, six beaux kiosques s'alignèrent le long d'une muraille qui fut couverte de panneaux aux scènes allégoriques s'inspirant de Bacchus et conviant à la joie.

On n'avait jamais vu de pareilles transformations «chez Sima». Les voisins, les flâneurs y assistèrent stupéfaits. Et jusqu'au centre de la ville la nouvelle courut que deux belles femmes, dont une, la maîtresse elle-même, avaient pris la direction de la *Taverne Sima Caramfil* et la remplissaient d'une jovialité encore inconnue.

La jovialité d'une tavernière dans la Roumanie d'autrefois était en rapport direct avec la bonne marche de la taverne et en rapport inverse des intérêts du mari. Mais, cela dépendait beaucoup de la beauté ou de la laideur d'une telle maîtresse car, dit la chanson populaire :

Le vin est bon, le litre est gros,	(Vinu-i bun, ocaua-i mare,
La tavernière est affreusement laide !	(Crâşmăriţa-i slută tare !)
Les gars ne boivent qu'à cheval.	(Beau flăcăii de-a călare.)
Le vin est mauvais, le litre est petit,	(Vinu-i rău, ocaua-i mică),
La tavernière est bien jolie !	(Crâşmăriţa-i frumuşică !)
Les gars boivent à s'éreinter.	(Beau flăcăii de se strică.)

Ç'avait été ainsi autrefois : simple et fort. C'était bien différent chez Sima. La jovialité des deux femmes n'avait aucun but. Elle naissait de leur profond besoin d'échapper à une solitude qui les écrasait. Les «gars» pouvaient boire ou ne pas boire, Sima pouvait trouver son compte ou ne pas le trouver du tout, cela leur était parfaitement égal. Entre elles et la taverne il n'y avait point de rapport. Celle-ci n'était qu'un moyen qui leur permettait de se fuir elles-mêmes.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

deveni, din magazie, o foarte frumoasă bodegă cu aperitive. Bucătăria trebui să ia o înfățișare mai puțin populară. Și serviciul fu îmbunătățit. În curte apărură șase chioșcuri frumoase având legătură cu restaurantul și așezate lîngă un zid pe care s-au pus panouri cu scene alegorice, înfățișîndu-l pe Bachus și îmbiind la veselire.

Nu se mai pomeniseră asemenea transformări „La Sima". Vecinii, trecătorii căscau gura uluiți. Se răspîndi pînă-n centru vestea că două femei frumoase, dintre care una era chiar stăpîna, au luat conducerea „Cîrciumii Sima Caranfil" și-aduseseră acolo o atmosferă nemaipomenită.

Voioșia unei crîșmărițe în România de pe vremuri era în raport direct cu bunul mers al cîrciumii și în raport invers cu interesele bărbatului. Dar asta atîrna destul de mult și de frumusețea sau urîțenia stăpînei pentru că, precum spune cîntecul popular,

Vinu-i bun, ocaua-i mare,
Crîșmărița-i slută tare!
Beau flăcăii de-a călare.
Vinu-i rău, ocaua-i mică,
Crîșmărița-i frumușică,
Beau flăcăii de se strică!

Așa fusese pe vremuri, simplu și direct. Era cu totul altfel la Sima. Voioșia celor două femei nu urmărea nici un scop. Ea se născuse din nevoia lor adîncă de a scăpa de o singurătate care le zdrobea. „Flăcăii" puteau să bea sau să nu bea, lui Sima putea să-i convină sau să nu-i convină, lor le era totuna. Între ele și cîrciumă nu era nici o legătură. Cîrciuma nu le era decît un mijloc de a scăpa de golul existenței lor.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Dans son besoin naturel d'aider les plus faibles qu'elle-même et se sentant maintenant en mesure de le faire sur une grande échelle, Minnka avait employé tout l'hiver à caresser ce rêve mystique, tâchant d'oublier Minnkou et d'adapter aux yeux de son mari les lunettes de sa généreuse vision de l'existence. Elle voyait Sima à la place de Mândresco, maître de l'Embouchure et idole des paysans, qu'il rétablirait dans tous leurs droits. Des magasins de Braïla, il ferait le salut de toute une population miséreuse, en se l'associant. Il n'y avait là rien d'impossible :

— Ne te contenterais-tu que de la centième partie des bénéfices d'aujourd'hui, encore aurais-tu de quoi te considérer riche, sans même t'esquinter, comme tu le fais huit mois sur douze et pour n'arriver qu'à amasser une fortune qui ne te sert vraiment à rien. Alors que, si tu m'écoutes, tout un monde un jour te bénira !

Sima était aussi loin d'une telle pensée que le ciel l'est de la terre, mais, rusé, il garda un silence songeur qui permit à la femme de continuer à chevaucher ses douces illusions. Elle le fit avec un élan dont l'effet immédiat fu qu'elle devint amoureuse de son mari. Celui-ci n'apprécia ce bonheur que vaguement, sa tête tout entière à sa fortune menacée. Minnka redoubla sincèrement de tendresse, l'aimant même, jusqu'au jour où les verrous de sûreté appliqués contre elle au dépôt de marchandises lui ouvrirent brusquement les yeux sur le grave malentendu dont elle était victime.

C'est à ce moment qu'elle s'aperçut du peu de place que sa jeunesse, sa beauté, sa passion occupaient dans le coeur de Sima : «Son amour pour moi ne va pas au-delà des brides de sa bourse», se dit-elle. Et se jetant dans les bras de Catherine, elle s'écria :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În nevoia firească de a ajuta pe cei mai slabi decît ea și simțindu-se acum în stare să o facă, Minca își trecuse toată iarna gîndind la acest vis mistic, încercînd să-l uite pe Mincu și să-și schimbe bărbatul în cel privește generozitatea vieții. Îl vedea pe Sima în locul lui Mîndrescu, stăpînul Vărsăturii, idolul țăranilor, care să-i repună în toate drepturile. Prăvăliile din Brăila puteau aduce mîntuirea întregii populații nevoiașe, luînd-o pe ea de tovarășă. Nu vedea nimic imposibil în asta :

— Dacă te-ai mulțumi cu a suta parte din cîștigurile tale de azi, și încă ai avea cu ce să te socoți bogat, fără să te speteșți în halul ăsta opt luni din douăsprezece ca s-ajungi s-aduni o avere care-n realitate nu-ți servește la nimic. Pe cînd, dacă m-asculți pe mine, o lume-ntreagă te va blagoslovi !

Gîndul ăsta era departe de Sima cum e cerul de pămînt, dar, șiret, acesta tăcea, stătea pe gînduri, ceea ce-i îngăduia neveste-sii să plutească mai departe în iluziile ei. Și o făcea cu un avînt al cărui efect imediat fu acela că se îndrăgosti de bărbatul său. El nu prețui peste măsură o atare fericire, capul lui fiind cu totul la averea amenințată. Minca își îndoi cu sinceritate duioșiile, iubindu-l cu adevărat pînă-n ziua-n care zăvoarele puse-mpotriva ei la magazia de mărfuri îi deschiseră deodată ochii și văzu marea greșeală pe care-o făcuse.

Atunci de-abia își dădu ea seama cît de puțin loc țineau în inima lui Sima, tinerețea, frumusețea și pasiunea ei : „Dragostea lui pentru mine nu trece dincolo de băierile pungii", își zise ea și aruncîndu-se la pieptul Caterinei, spuse :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Voilà ce que c'est que de ne pas avoir *barbatt* à sa mesure [1] !

*

Le jour du Premier Mai, on buvait jadis en Roumanie de nombreux verres de *péline*, vin dans lequel on a fait macérer des feuilles d'absinthe, qui lui donnent un goût amer. Tout le monde en boit. Et on ne croit avoir bien fêté le printemps, que parvenu à son «quarantième verre». Mais cette vaillance n'est pas à la portée de tout le monde.

Il y eut cependant une foule de jeunes gens qui, la veille de ce jour, dirent à la belle tavernière :

— Tsatsa-Minnka ! Si je terrasse demain «les quarante verres», sans aller sous la table, me permettrez-vous de vous embrasser la main ?

On aimait tant ses mains ! Non pas qu'elles fussent tellement belles, mais si éloquantes dans tout ce qu'elles voulaient exprimer et même quand elles n'exprimaient rien. C'est par ses mains, plus que par tout le reste de sa personne, qu'elle répandait autour d'elle le tumulte de sa généreuse jeunesse. Leur jeu adroit, d'une variété infinie, disait bien plus que sa bouche, qui, par crainte instinctive de trop dire, réduisait ces expressions au minimum de leur intelligence.

Minnka, enfant, aimait à penser à haute voix tout ce qu'elle voyait et sentait. Mais son père, homme bourru, était toujours là pour la frapper sur la bouche du dos de sa main noueuse. Les jours de fête même, à table, alors que tout chrétien doit plus de bonté, plus de tolérance à ses semblables, père Alexe ne pardonnait pas la moindre vivacité de langage. Pour un rien, que ce fût à sa femme ou à ses enfants, un coup du

[1] En roumain, en sus de noms : *mari*, *mâle*, *homme*, il y a celui de *barbatt*, qui synthétise tous le trois, avec un sens plus précis de *virilité*, de *vaillance*, d'*héroïsme*.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Uite ce-nseamnă să n-ai bărbat pe măsura ta !

*

Pe vremuri, de-ntîi Mai, în România, se dădeau pe gît multe pahare de pelin, vin în care se pun să se dospească foi de pelin, care îi dau un gust amărui. Bea toată lumea. Și se cheamă că n-ai sărbătorit ca lumea primăvara dacă n-ajungi la patruzeci de pahare. Dar o vitejie ca asta nu-i la îndemîna oricui. Se găsiseră în ajun o mulțime de flăcăi care să-i spună frumoasei crîșmărițe :

— Țață Minco, dacă mîine dau pe gît cele „patruj' de pahare" fără să cad sub masă, îmi dai voie să-ți sărut mîna ?

Erau morți după mîinile ei. Nu c-ar fi fost chiar atît de frumoase, dar erau grăitoare în tot ce voiau să spună și chiar atunci cînd nu spuneau nimic. Mai mult decît prin tot restul, prin mîini răspîndea ea în jur farmecul tinereții sale generoase. Gesturile lor îndemînatece, de-o nesfîrșită varietate, spuneau mult mai mult decît buzele sale care, de teama instinctivă de a nu spune prea mult, reduceau expresiile la un minimum necesar.

Cînd era copil, Mincăi îi plăcea să gîndească cu glas tare despre tot ce vedea și simțea. Dar tatăl ei, om morocănos, o cîrpea peste gură cu dosul palmei sale noduroase. Chiar și-n zilele de sărbătoare, la masă, cînd tot creștinul e dator s-arate mai multă bunătate, mai multă îngăduință semenilor săi, nea Alexe nu ierta nici cea mai mică vorbă iute. Pentru o nimica toată, fie neveste-sii, fie fiică-sii le umplea gura de sînge cu un dos de palmă. Nu însoțea această brutalitate de nici o explicație. Terorizată astfel, Minca a luat încă din

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mom1901-1932

dos de sa main leur ensanglantait la bouche. Il n'accompagnait cette violence d'aucune explication.

Ainsi terrorisée, Minnka prit dès l'enfance l'habitude de rendre sa parole incomplète, lui enlevant tout ce qu'elle pouvait avoir de chaud, de personnel, de passionnant. Mais sa riche nature n'admit pas d'être châtrée de la sorte. Et, inépuisable dans ses moyens de s'affirmer, elle se rabattit, tumultueuse, sur ses bras et ses mains d'enfant, les douant au décuple de la couleur, de la finesse, de la violence même qu'une brutalité impie avait bêtement enlevées à toute manifestation verbale. Tsatsa-Minnka devint une gracieuse mi-muette que tout le monde comprenait à merveille, dès qu'un bout de phrase, une exclamation, une expression des yeux et parfois un pli de son visage, étaient accompagnés du moindre mouvement de ses bras, de se mains ou de ses doigts.

Elle avait maintes façons d'exprimer le même sentiment. Pour les exprimer tous, c'est-à-dire : pour faire vivre l'ensemble de sa personnalité, ses moyens n'avaient point de limite, car ils se renouvelaient constamment par l'improvisation. Il y en avait cependant qui étaient devenus classiques et qui ne revenaient dans sa conversation que par surprise.

Pour commander à son interlocuteur un silence, douloureux à tous deux, elle se taisait brusquement, mettait son visage de profil et soulevait violemment la main, comme emportée par le vent, pour la laisser aussitôt redescendre lentement, telle une plume. Debout, son bras retombait le long du corps, droit et plein de lourdeur. Assise à une table, la main se posait sur celle-ci et semblait mourir.

Elle accueillait une joyeuse nouvelle qui la concernait intimement en se montrant de face, en baissant les paupières, en esquissant un sourire qui mordait ses lèvres, mais que ses lèvres ne dissimulaient pas en ouvrant largement ses bras, pour les laisser ensuite en-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

copilărie obiceiul de a nu sfîrși vorba, de a nu lăsa să-i scape nimic ce-ar fi putut fi cald, personal, pasionat. Dar firea ei clocotitoare nu admitea să fie jugănită-n felul ăsta. Și, cu mijloacele ei nesfîrșite de a se afirma, ea recurse, la fel de clocotitoare, la brațele și mîinile ei de copil, înzestrîndu-le înzecit cu gingășie, culoare, chiar cu violența pe care o brutalitate nelegiuită le stîrpise prosteşte din vorbirea ei. Țața Minca apucase să fie pe jumătate mută, dar cu drăgălășenie, și toată lumea o pricepea de minune cînd un crîmpei de frază, o exclamație, o clipire din ochi, o cută în obraz se întregeau cu o cît de mică mișcare a brațelor, mîinilor sau degetelor.

Avea o mulțime de feluri de a-și exprima același sentiment. Ca să le spună pe toate, vreau să zic : ca să dea viață în întregime personalității sale, mijloacele ei erau nelimitate, pentru că se înnoiau într-una prin improvizare. Avea însă și altele, ajunse clasice și care nu reapăreau în conversație decît prin surprindere.

Pentru ca să impună interlocutorului ei tăcere, dureroasă pentru amîndoi, tăcea deodată, își întorcea capul în profil și ridica mîna violent, parc-ar fi luat-o vîntul, pentru ca imediat s-o lase să cadă ușor, ca un fulg. Dacă stătea în picioare, brațul îi cădea de-a lungul corpului, drept și greu. Dacă ședea la o masă, mîna i se lăsa ca moartă.

O veste bună, privind viața ei lăuntrică, o primea din față, coborînd pleoapele, schițînd un zîmbet care-i mușca buzele, dar pe care buzele nu-l ascundeau, și, deschizînd larg brațele, pentru ca apoi să-și îmbrățișeze proprii ei umeri, cu căldură. Iar degetele-i se-nfigeau în

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lacer ses propres épaules, dans un tendre serrement. Là, longtemps ses doigts meurtrissaient l'étoffe, comme les griffes d'une chatte. Parfois, elle y ajoutait un léger dandinement de son buste.

Un étonnement passionné lui faisait incliner la tête en arrière et ouvrir grands ses yeux bleus aux longues paupières brunes, alors que la bouche semblait bouder et que les bras, s'allongeant en avant, réunissaient les mains comme pour une prière, donnaient au poignet un mouvement oscillatoire de pièce mécanique qui se visse et se dévisse.

Dans une discussion, qu'elle fût animée ou paisible, le jeu de ses premiers instruments d'expression précédait toujours sa parole, l'accompagnait tout au long jusqu'à la supprimer enfin et en caractériser, seule, les nuances.

Tout cela était naturel, instinctif.

Les intimes et les habitués de Tsatsa-Minnka arrivèrent ainsi à ne plus prêter attention à ce qui venait de ses lèvres, mais seulement à ses mains, qu'on aima tendrement ou passionément.

Il ne se trouva que Sima, le pauvre, pour ne rien voir.

*

La fête du Premier Mai commença dès l'aube, qui s'épanouit comme une rose de feu pâle, pour s'embraser de minute en minute et sombrer sous un flot d'aveuglante lumière.

A la pointe de ce jour, Tsatsa-Minnka et Catherine quittèrent leur appartement, toutes deux en jupe rouge écarlate et camisole blanche aux larges dentelles amidonnées. Les pieds en pantoufles brodées. Le tête serrée dans un mouchoir rouge. Se tentant par la main, elles allèrent d'abord respirer l'air frais sur le boule-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

stofă ca niște gheare de pisică. Uneori își mai legăna puțin și bustul.

O uimire adîncă o făcea să-și dea capul pe spate, să deschidă ochii mari, albaștri, cu gene lungi și brune, în timp ce gura părea să facă pe supărata și brațele, întinzîndu-se-nainte, împreunau palmele ca într-o rugăciune, și dădeau pumnului o mișcare oscilatorie de presă mecanică, înșurubîndu-se și deșurubîndu-se.

Cînd era vreo discuție, fie ea aprinsă sau potolită, jocul acestor prime instrumente de expresie precedau întotdeauna cuvintele, le însoțeau tot timpul, pînă cînd le suprimau și caracterizau, numai ele, nuanțele.

Tot procesul acesta era natural.

Prietenii și cunoscuții țatei Minca ajunseseră astfel să nu mai dea atenție celor ce ieșeau de pe buzele ei, ci doar mîinilor, pe care le iubeau cu pasiune sau cu blîndețe.

Nu se găsise decît Sima, bietul de el, să nu vadă nimic.

*

Sărbătoarea de 1 Mai începuse din zorii care se revărsaseră ca o văpaie palidă ce din clipă-n clipă se-împurpura ca să dispară apoi într-un potop de lumină orbitoare.

Cînd se crăpase de ziuă, țața Minca și Caterina plecaseră de-acasă cu fuste roșii și bluze albe cu dantele late și scrobite. În picioare aveau papuci brodați. Își legaseră pe cap cîte un tulpan roșu. S-au dus, ținîndu-se de mînă, mai întîi să respire puțin aer curat pe

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vard Carol, poussant la promenade jusqu'au-dessus du Danube, qu'elles saluèrent :

— A cet après-midi, dans tes saules !

Puis, elles firent demi-tour et vinrent ouvrir la taverne. Zamfir fut le premier à les rejoindre. Tsatsa-Minnka l'envoya aussitôt tirer un litre de vin-*péline* «n° 6», lui fit allumer le gril et le dépêcha ensuite chez le boucher pour rapporter une livre de bonnes *fléikas* [1] :

— Dis que c'est pour moi ! lança-t-elle du seuil de la boutique.

Et son bras droit alla décrire en l'air un large geste mol, qui compléta sa pensée : «Tant pis, si le boucher comprend de quoi il s'agit et me juge sévèrement».

En effet, on l'avait compris :

— Nénéa Laké — dit Zamfir, rentrant essoufflé, — a levé les bras au ciel et s'est écrié : «Alors ! Tsatsa-Minnka amorce déjà son Premier Mai ? Bravo !»

— Oui, Zamfirika ! fit-elle, mélancolique. Nous l'amorçons... Nous irons même passer l'après-midi dans les saules, pour nous venger de l'hiver.

Une odeur endiablée, dégagée par les *fléikas* en train de griller, piqua les narines et mit l'appétit au galop. Minnka les servit fumantes, sur deux rondelles de bois dur, qu'on appelle *foundd*.

Les deux femmes, debout, n'en firent qu'une bouchée, Zamfir et Toudorel les ayant d'ailleurs passablement aidées. Et elles tenaient encore le verre à la main, songeuses, quand Sima, allant à se affaires, traversa la taverne l'air préocupé.

— Ecoute, Simika ! lui crie sa femme ; je te préviens : aujourd'hui ça va barder !

Sima se retourna, le regard lointain :

— Qu'est-ce qui va barder ?

---

[1] Tranches de viande des plates côtes.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bulevardul Carol, lungind plimbarea pînă deasupra Dunării, pe care o salutară :

— Pe după-masă, printre sălciile tale !

Apoi se întoarseră și deschiseră cîrciuma. Primul care apăru fu Zamfir. Țața Minca îl trimise imediat să scoată un litru de pelin „număru 6", îl puse să aprindă mangalul la grătar și trimise la măcelar s-aducă o jumătate de chil' de fleici.

— Spune-i că-i pentru mine ! strigă ea din ușă.

Și, brațul ei drept, descriind în aer un gest larg, fără vlagă, îi completă gîndul : „Cu atît mai rău dacă măcelarul va înțelege despre ce e vorba și mă va judeca aspru."

Și-au înțeles-o, într-adevăr.

— Nenea Lache, spunea Zamfir întors acasă, gîfiind, a ridicat brațele la cer și-a strigat : „Ehei ! Țața Minca a luat-o de pe-acuma cu-ntîi Maiu' ! Bravo !"

— Da, Zamfirache, făcu ea melancolică. O luăm de pe-acuma. Ba o să mergem să petrecem după-masă în baltă sub sălcii, să ne răzbunăm pe iarnă.

Un miros pătrunzător, de la fleicile care se frigeau, le trecu pe sub nas și le zgîndări pofta. Minca le aduse încă aburind, pe funduri de lemn rotunde.

Cele două femei le mîncară la repezeală, mai ales că Zamfir și Tudorel le ajutaseră serios. Mai stăteau cu paharul în mînă încă, pe gînduri, cînd Sima trecu prin cîrciumă cu un aer preocupat, ducîndu-se la afacerile lui.

— Ascultă, Simică ! strigă după el nevastă-sa. Să știi dinainte, astăzi o să fie lată rău.

El se întoarse, cu gîndul aiurea :

— Ce-o să fie lată rău ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Je n'en sais rien... Je dis, seulement : c'est Premier Mai ; fini l'hiver !

— Eh bien, Minnkoutsa, miaula-t-il ; amuse-toi, je ne m'y oppose pas !

Il disparut. Elle le suivit du regard, en murmurant :

— Et si tu t'y opposais, mon pauvre, cela reviendrait au même !

Elle remplit les verres, trinqua avec Catherine et dit, la mine attristée :

— Vivat Premier Mai ! chère tante ! C'est «notre septième», celui-ci !

Catherine remarqua sa mine et l'apostropha :

— Ne gâte pas ta journée !

— J'en suis bien loin ! Mais, tout de même, c'est triste de ne pas avoir *barbatt* à sa mesure !

A 10 heures, la taverne était comble du monde le plus joyeux qui soit. Les garçons ne pouvaient plus s'y frayer un chemin. Carafes, bouteilles, cruches, verres, «dégustations à la fourchette», voyageaient par-dessus la tête de gens, passant de main en main à l'aller et au retour, entre le comptoir et leurs destinataires.

Debout au comptoir, Minnka donnait le plein de sa vie. A elle allaient tous les souhaits. D'elle chacun attendait une réplique qui ne devait être que pour lui. Tout son être était tendu, ouvert à cette masse débordante de vie illimitée. Ses yeux, pareils à deux phares, balayaient tous les visages. Rien ne leur échappait. Parfois, elle surprenait loin d'elle deux types qui, retournant leurs poches, constataient amèrement qu'ils n'avaient plus de quoi se payer «un dernier litre» et qui se donnaient l'accolade avec des : «Ah, mon frère, mon frère !» C'est tout ce qu'ils pouvaient se dire. Elle leur envoyait en cachette «un litre de la part de Tsatsa-Minnka».

Ceux qui se voyaient ainsi «honorés», levaient la tête, et fixaient Tsatsa-Minnka d'un regard fou. Au risque de faire éclater leurs veines, ils lui lançaient :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Nu știu... Doar îți spun.. E'ntîi Mai, s-a zis cu iarna !

— Bine, Mincuțo, miorlăi el. Distrează-te, n-am nimic împotrivă.

Și dispăru. Ea îl urmări cu privirea, murmurînd :

— Și dacă-ai avea, sărmanul de tine, tot aia ar fi.

Umplu paharele, ciocni cu Caterina și, cu un aer trist, zise :

— Trăiască-ntîi Mai, mătușă dragă. Asta-i al șaptelea !

Caterina îi văzu amărăciunea și-i zise, mai răstit :

— Nu-ți strica ziua !

— Nici nu mă gîndesc ! Dar, orice-ai zice, e trist să n-ai un bărbat pe măsura ta !

Pe la zece, cîrciuma era plină de lume, toți cu chef. Chelnerii nici nu puteau să se mai strecoare. Carafe, sticle, ulcele, pahare, gustări de tot felul treceau pe deasupra capetelor oamenilor, din mînă-n mînă, la dus și la întors, între tejghea și clienți.

În picioare, la tejghea, Minca dădea măsura vieții ei. Spre ea se-nălțau toate urările. De la ea aștepta, fiecare, un răspuns care să fie numai pentru el. Toată trăirea ei era oferită, deschisă, acestei mulțimi clocotind de-o viață nemăsurată. Ochii ei, ca două faruri, se plimbau peste toate fețele. Nu le scăpa nimic. Se-ntîmpla uneori să surprindă, mai pe la margine, doi amărîți care-și întorceau buzunarele pe dos ca să constate cu tristețe că nu mai aveau cu ce să-și plătească „înc-un chil'" și care se pupau zicînd : „Măi frate-meu, măi frate-meu !" Atîta tot mai erau în stare să-și spună. Ea le trimitea, pe ascuns, „un chil', din partea țatei Minca". Cei care se pomeneau că li se face „cinste" în felul ăsta ridicau capul și se uitau la ea cu ochi nebuni. Și strigau de părea că le crapă vinele :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tsatsa-Minnka ! Tsatsa-Minnka !

Et vaincus par le brouhaha, muets de joyeux désespoir, ils donnaient à Tsatsa-Minnka la preuve de leur amour en s'appliquant à eux-mêmes une paire de terribles gifles, et la regardaient dans les yeux. Elle inclinait la tête et posait les deux mains sur sa poitrine, comme pour leur dire : «Ne faites pas ça !»

Dans la «salle à dégustations» nouvellement créée, les intimes de la maison buvaient en sourdine, en attendant Sima. Il arriva vers les 11 heures et vit l'entrée obstruée par la foule des clients. Sa femme, l'oeil glaçé, contempla longtemps la ridicule impuissance qu'il mettait à s'ouvrir un chemin. Soudain, emportée par le dégoût, elle cria d'une voix qui perça le tumulte :

— Faites place à *mon* «barbatt» ! Laissez passer *mon* «barbatt» !

Un silence brusque. Tous les regards se dirigèrent vers l'entrée, où un étroit sentier s'ouvrait, s'allongeait, se continuait jusqu'au restaurant et jusqu'à la salle réservée, devant un nain mal ficelé qui saluait, confus, à droite et à gauche. Du comptoir, le regard méprisant, Minnka s'était levée sur la pointe des pieds pour voir comme au fond d'une tranchée, son «barbatt» suivre ce couloir fait de corps humains.

Alors un rire mâle éclata ; puis dix ; puis, toute la taverne éclata d'un seul rire. Minnka quitta le comptoir et alla rejoindre Sima et ses amis.

Ils étaient une douzaine, tous fort avancés dans la «quarantaine de verres» réglementaires, dévorant des tranches de pis de vache et de «virilité de mouton», grillées. Parmi eux, Minnkou que son amie avait invité à cette fête. Sima ne le connaissait pas. Les autres non plus.

Les deux anciens amants se revoyaient pour la première fois, depuis la nuit mouvementée de Japsha Rouge. Ils se serrèrent simplement les mains, défaillants, puis,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Țața Minca ! Țața Minca !

Și, acoperiți de larmă, amețiți de bucurie, dădeau țaței Minca dovada dragostei lor cîrpindu-și, fiecare o pereche de palme zdravene. Ea, plecînd capul, punea palmele pe piept ca și cum le-ar fi spus : „Nu mai faceți una ca asta !"

În bodega nou-înființată, cei de-ai casei beau pe tăcute așteptîndu-l pe Sima. El veni către unsprezece și găsi atîta lume înghesuită la intrare, încît nu-și putu face loc să intre. Nevastă-sa, cu o privire de gheață, urmări îndelung neputința lui caraghioasă de a-și face drum. Deodată, copleșită de dezgust, cu glas care străpunse vacarmul, strigă :

— Faceți loc pentru bărbatu-meu ! Lăsați-l să treacă pe bărbatu-meu !

Se făcu tăcere. Toate privirile se îndreptară spre intrare, unde se deschise o potecă îngustă care se prelungi și ajunse pînă la restaurant și pînă la separeu, în fața unui pitic prost îmbrăcat care, încurcat, dădea bună ziua în dreapta și-n stînga. La tejghea, cu privirea plină de dispreț, Minca se ridicase pe vîrfurile picioarelor ca să-și vadă bărbatul strecurîndu-se pe poteca dintre oameni.

Izbucni atunci un hohot de rîs bărbătesc, apoi zece, apoi toată cîrciuma fu numai un hohot de rîs. Minca lăsă tejgheaua și se duse la Sima și la prietenii lui. Erau vreo doisprezece, toți destul de departe pe calea celor patruzeci de pahare, înfulecînd bucăți de uger și fudulii de berbec la grătar. Printre ei și Mincu, pe care prietena lui îl poftise la această petrecere. Sima nu-l cunoștea. Nici ceilalți.

Cei doi iubiți se revedeau pentru prima oară după noaptea aceea frămîntată de la Japșa Roșie. Și-au strîns mîna simplu, prăpădiți, apoi Minca se duse și se așeză

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Minnka alla s'asseoir entre son mari et Catherine, dont l'ami, un jeune pêcheur, était là lui aussi.

Minnkou avait maigri. Son visage portait les traces d'une souffrance qui n'était pas près de finir. Elle adoucissait l'uniformité banale de ses traits, et les ennoblissait. Son air gauche, au milieu de tous ces citadins, sa gêne causée par des vêtements raides qu'il ne mettait qu'à Pâques et à Noël, le trouble qu'il manifestait dès qu'on lui adressait la parole, le rendaient sage, délicat, taciturne, comme Minnka ne l'avait jamais connu. Elle en resta bouleversée au point de quitter sa place et d'aller s'asseoir près de lui. Minnkou roula ses yeux effarés. Tsatsa-Minnka lui enlaça le cou et l'embrassa sur une joue.

Sima, tout à sa discussion avec un ami, ne vit rien. Les autres ne furent qu'à moitié étonnés. Catherine approuva son amie d'un regard exalté. A son tour, elle embrassa son pêcheur, un gars dont les propos et les histoires de pêche divertissaient tout le monde.

Minnkou était furieux. Dans sa rage, il ne savait que tourmenter sa moustache, alors que le sang lui affluait sous la peau. Il voulut se lever et partir. Minnka le retint. Cela amusait bien les assistants, tous, des gaillards adorant amicalement Tsatsa-Minnka et compatissant à son sort.

Elle sortit un instant, revint accompagnée d'une avalanche de grillades et d'une cruche de *péline* de cinq litres. Tout fut soufflé, le temps de s'essuyer un oeil. On répéta le tout.

Vers midi, tous étaient ivres, et Sima plus que tous. Il faisait pitié. Et on ne sut jamais si ce fut par pitié ou pour quelque autre raison que Minnka, se levant, appela son mari, dans un coin de la pièce où elle se tenait debout. Chacun crut qu'on allait assister à une scène d'épanouissement conjugal : embrassades, caresses comiques.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

între bărbatul ei și Caterina al cărei prieten, un pescar tînăr, era și el acolo.

Mincu slăbise. Fața lui purta urmele unei suferințe ce nu arăta să fie pe sfîrșite. Ea îndulcea banalitatea trăsăturilor lui și le înnobila. Aerul lui stîngaci în mijlocul tuturor tîrgoveților ăstora, stinghereala sa din cauza hainelor țepene pe care nu le punea decît de Paști și de Crăciun, tulburarea pe care-o vădea de-ndată ce-i spuneai ceva îl făceau s-arate cuminte, delicat, tăcut, așa cum Minca nu-l văzuse niciodată. Asta o tulbură și-o făcu să se ridice de la locul ei și să se așeze lîngă el. Mincu făcu niște ochi speriați. Țața Minca îl luă de gît și-l sărută pe obraz.

Sima, tot discutînd aprins cu un prieten, nu văzu nimic. Ceilalți nu se minunară decît pe jumătate. Caterina își încurajă prietena printr-o privire focoasă. Își sărută și ea, la rîndul ei, pescarul, un flăcău ale cărui vorbe de duh și povești pescărești făceau pe toți să rîdă.

Mincu era furios. În mînia lui nu știa decît să-și frămînte mustața și sîngele-i năvălea-n obraji. Vru să se ridice și să plece. Îl opri Minca. Cei de față se distrau, erau toți flăcăi care o iubeau prietenește pe țața Minca, și le părea rău de soarta ei.

Ea ieși o clipă și se întoarse cu o grămadă de fripturi și un ulcior de pelin de cinci litri. Totul dispăru cît ai clipi din ochi. Și treaba asta se mai repetă.

Către prînz toți erau beți și Sima mai rău ca toți. Îți făcea milă. Nu s-a aflat niciodată dacă din milă sau din cine știe ce altă pricină, Minca, sculîndu-se de la masă, îl chemă pe bărbatu-său într-un colț al odăii — ea stînd în picioare. Toți credeau c-or să vadă o scenă de dragoste conjugală : îmbrățișări, mîngîieri caraghioase.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Il n'en fut rien. Elle saisit son mari par le cou et le serra contre elle, — et l'on pu voir que la tête de Sima arrivait à peine à l épaule de sa femme, — puis, elle dit, étranglée :

— Regardez, amis ! *Ça*, c'est *mon* «barbatt !»

Et comme elle ajoutait : «C'est mon père qui me l'a donné», elle lui fit un croc-en-jambe, le jetant sur le sol, comme une planche. Là-dessus, elle se précipita sur son dos et lui tapota durement les fesses, répétant :

Mon «barbatt» ! *Mon* «barbatt» !

Tout le monde se sauva, épouvanté.

Quelques minutes plus tard, Minnka et Catherina, accompagnées de Zamfir et de Toudorel, sortaient par le portail de la cour. Elles étaient enveloppées dans des *scourteïka*[1] vertes. D'un pas rapide, le groupe prit le chemin du port.

Au débarcadère des pêcheries, tout était préparé pour une balade joyeuse dans les saules du Danube. Une *lotka*[2] fluette, appartenant à l'ami de Catherine, regorgeait de friandises, de vins, et d'eau-de-vie. Minnkou, n'était pas encore là et de cette absence Minnka se fit du mauvais sang. Il vint cependant, peu après, tout ragaillardi. L'embarcation prit le large, décente. Les femmes s'étaient couchées l'une contre l'autre, couvertes d'un tapis rustique, cependant que les gamins s'amusaient avec l'eau.

Ce n'était pas la seule *lotka* en fête qui traversait le Danube. Une multitude d'autres barques sillonnaient la vaste étendue du fleuve, certaines emportant même des musiciens. La plupart semblaient voguer à la dérive, heureuses du soleil, de la bonne chaleur où elles s'attardaient comme si elles craignaient de s'engager dans un fourré engourdi par l'hiver.

---

[1] Manteau féminin populaire.
[2] Barque de pêcheur.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nimic. Ea-l apucă pe bărbatu-său de gît, îl strînse la piept — și se văzu atunci că Sima de-abia îi ajungea la umăr nevesti-sii — apoi, înăbușit, zise :

— Ia uitați-vă, oameni buni ! *Asta-i* bărbatu' *meu !* Și, adăugînd : „Tata mi l-a dat", îi puse o piedică aruncîndu-l la pămînt ca pe-o scîndură. Apoi se repezi la el și-l bătu la fund, spunînd într-una : „Bărbatu' *meu !* Bărbatu' *meu !*"

Lumea fugi care-ncotro, înspăimîntată.

După cîteva minute Minca și Caterina, cu Zamfir și și cu Tudorel ieșeau pe poarta curții. Erau înfășurate în scurteici verzi. Cu pas sprinten luară toți drumul spre port.

La debarcaderul pescăriilor era pregătit tot ce trebuia pentru o plimbare veselă printre sălciile Dunării. O lotcă zveltă, a prietenului Caterinei, era plină de trufandale, vin, rachiu. Mincu încă nu era acolo și din pricina asta Minca își făcu sînge rău. Veni însă curînd și el, înveselit de-a binelea. Lotca ieși în larg, cuminte. Femeile se lungiseră una lîngă alta, se înveliseră cu o velință, în timp ce băieții se jucau cu apa.

Nu era singura lotcă pornită să treacă Dunărea la petrecere. Erau o mulțime de alte bărci care brăzdau întinderea vastă a fluviului, unele chiar cu lăutari. Cele mai multe păreau lăsate-n voia valurilor, fericite de soare, de căldură, șovăind parcă să pătrundă într-un desiș încă amorțit de iarnă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

On tournoyait sur place et on buvait au son des violons et des *tsambales*. Parfois, des chants mélodieux de femmes retentissaient, clairs dans l'espace, pour de longs moments. On entendait des échanges de souhaits et des apostrophes plaisantes, des rires, des cris apeurés. Notre *lotka* les écouta, longtemps, silencieuse, puis, elle mit le cap sur l'autre rive et disparut comme une anguille.

Avant que le défilé de *Korotichka* les eût englouties, les deux femmes levèrent la tête pour contempler les innombrables navires, leur forêt de mâts et la vaste ceinture éblouissante du Danube.

Minnkou chantait, la mine navrante. Tsatsa-Minnka l'enveloppa d'un regard tendre et pensa : «Pourquoi t'ai-je sacrifié ?»

A *Korotichka*, centre pêcheur, Mateï, l'ami de Catherine, avait sa *coliba* pour la pêche. C'était un homme qui aimait la solitude, son dur métier de l'indépendance. C'est par là qu'il avait plu à Catherine. Ils ne se voyaient que bien rarement, mais cela aussi était plus conforme à leur goût commun de totale liberté.

Dès qu'ils arrivèrent, le pêcheur alluma un feu infernal, pendit au-dessus de lui la marmite à polenta, éventra une carpe de 10 kilos et la mit à la broche. Dans une autre marmite, il prépara une «soupe sauvage» ou *borche*, à l'esturgeon. Minnkou l'aidait. Mateï avait dit aux femmes de ne pas se mêler du ménage des hommes, pour que ce ménage n'eût point l'air d'être «de l'abâtardi».

Elles en furent bien aises. Ce ménage de célibataire ne rappelait rien à Catherine, qui le voyait pour la première fois, mais à Minnka il rappelait Japsha Rouge. Même nature dangereuse qui obligeait l'homme à se tenir sur le quivive. Presque la même vie dure. Et tout était simple, et sain.

Quatre pêcheurs, compagnons de Mateï, bricolaient autour de la *coliba*, une grande hutte qui ne servait

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Se-nvîrteau în loc și se bea în cîntecul viorilor și-al țambalelor. Cîteodată se-auzea un cîntec melodios de femei, străbătînd limpede pe deasupra apelor. Se auzeau schimbîndu-se urări, glume, rîsete, strigăte scurte de spaimă. Lotca noastră le ascultă multă vreme în tăcere, apoi se îndreptă spre malul celălalt și dispăru ca un țipar.

Înainte de a intra pe brațul Corotișca, cele două femei ridicară capetele să privească la puzderia de vapoare și pădurea lor de catarge și la brîul lat al Dunării strălucitoare.

Mincu cînta, cu o față sfîșietoare. Țața Minca îl învăluia în priviri duioase și gîndea: „De ce l-oi fi jertfit?"

La Corotișca, centru pescăresc, Matei, prietenul Caterinei, avea coliba lui pentru pescuit. Era un om căruia-i plăcea singurătatea, meseria lui aspră și neatîrnarea. Prin astea-i plăcuse Caterinei. Nu se vedeau decît destul de rar, dar și asta era mai pe gustul lor comun de libertate totală.

Îndată ce ajunseră, pescarul aprinse un foc straşnic, agăță deasupra ceaunul de mămăligă, spintecă un crap de zece kilograme și-l puse la frigare. Într-un alt ceaun făcu un borș pescăresc de nisetru. Mincu îi dădea o mînă de ajutor. Matei le spusese femeilor să nu se-amestece în treburile bărbaților, ca să nu se „corcească" mîncarea.

Lor le-a părut bine. Gospodăria asta de burlaci, Caterina o vedea pentru prima oară și nu-i spunea nimic, dar Minca își aminti de Japșa Roșie. Aceeași natură plină de primejdii, care silea pe om să fie veșnic cu ochii-n patru. Aproape aceeași viață grea. Și totul era simplu și sănătos.

Patru pescari, tovarăși de-ai lui Matei, roboteau pe lîngă colibă, cît un bordei mare, care nu le slujea decît

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

qu'à abriter les cinq hommes les jours de tempête. Chacun y avait son petit lit de planches, au-dessus duquel pendaient quelques effets. Objets de ménage et instruments de pêche étaient partout répandus, accrochés dans de vieux saules, fourrés dans leurs tronc creux ou protégés sous une *lotka* hors d'usage, renversée. On voyait même du linge étendu, dont l'aspect n'était que trop... célibataire.

Ce poste de pêcheurs perdu dans la fôret de saules, parla aux deux femmes un langage viril qui leur jeta du calme dans le coeur. Sa sauvagerie les effrayait bien un peu, alors que chez elles, ou plutôt chez Sima, une nervosité permanente, malsaine, leur donnait un profond dégoût de la vie. Minnka surtout vit clairement l'abîme qui la séparait de Sima et de ses entreprises. Elle ne se sentait faite, ni pour un homme si peu *barbatt*, ni pour collaborer à des affaires dont le but — l'enrichissement pour l'enrichissement, — lui semblait insensé.

Ici, toute chose avait sa valeur humaine, sa raison d'être, depuis la *coliba* jusqu'à cette cuillère de bois, ébréchée, que Mateï s'était réservée, faute d'une meilleure. Rien n'était de trop. Et, sûrement, si on fouillait ces cinq pêcheurs, on n'aurait pas trouvé chez eux l'argent qui pût les faire vivre un mois sans travailler. En étaient-ils, pour cela, moins dignes que Sima, qui possédait un coffre-fort plein d'or ?

Hélas, Minnka savait qu'à part Catherine, personne à sa connaissance ne pensait comme elle.

Ce gros repas, servi à 4 heures de l'après-midi, fut un fameux «diner pêcheur», *prânz pescaresc*, comme on dit là-bas. Les compagnons de Mateï le partagèrent. Avec les enfants, ils étaient dix. Tous, assis à l'orientale, sur une grande bâche étandue à terre, savourèrent deux heures durant le repas et ne laissèrent comme restes que juste de quoi satisfaire l'envie de deux beaux chiens qui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

să-i adăpostească pe cei cinci bărbați în zile de furtună. Fiecare își avea micul lui pat de scînduri și deasupra lui erau atîrnate cîteva haine. Lucruri de gospodărie și scule pescărești erau risipite peste tot sau agățate de sălciile bătrîne, vîrîte prin scorburile lor sau adăpostite sub o lotcă veche, răsturnată. Se vedea și rufăria pusă la uscat, și aspectul ei era destul de... burlac.

Cuibul ăsta de pescari pierdut în pădurea de sălcii vorbea celor două femei într-un limbaj bărbătesc care le tunnă multă liniște în suflet. E adevărat că sălbăticia lui le-nfiora puțin, dar la ele-acasă, mai bine zis la Sima, o nervozitate permanentă le dădea un mare dezgust de viață. Minca, mai ales, văzu limpede prăpastia care o despărțea de Sima și de prăvăliile lui. Ea simțea că nu-i făcută pentru un om atît de puțin *bărbat*, și nici pentru ca să-l ajute în afacerile lui, al căror scop — îmbogățirea de dragul îmbogățirii — i se părea nesăbuit.

Aici, tot lucrul își avea valoarea sa omenească, rostul său, de la colibă și pînă la lingura de lemn ciobită, pe care Matei și-o pusese lui, pentru că alta mai bună n-avea. Nimic nu era de prisos și, cu siguranță, dacă ai fi scormonit prin buzunarele celor cinci pescari n-ai fi găsit la ei bani din care să poată trăi mai mult de-o lună fără să muncească. Și erau ei oare, din pricina asta, mai puțin demni de stimă decît Sima, care avea o casă de bani plină cu aur ?

Din păcate — Minca știa — în afară de Caterina, nimeni dintre cei pe care-i cunoștea nu gîndea ca ea.

Ospățul ăsta mare, la patru după-masă, a fost un grozav *prînz pescăresc*, cum i se zicea pe-acolo. S-au împărtășit din el și tovarășii lui Matei. Cu copii cu tot erau zece. Așezați, toți, turcește pe o țoală întinsă pe pămînt, mîncară cu poftă timp de vreo două ceasuri și nu rămaseră resturi decît doar să sature pe cei doi cîini frumoși care se uitau cuminți la comeseni. Bunătățile și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

contemplaient sagement les convives. Les gourmandises et les boissons apportées de la ville y passèrent aussi au milieu d'une joie guère débordante, mais sincère.

A la fin Zamfir et Toudorel déguerpirent dans la forêt. Les quatre pêcheurs retournèrent à leur besogne. Minnka et Catherine devaient, sous peu, être reconduites à la maison.

En attendant le départ, les deux couples passèrent une demi-heure de songeries, dans une clairière voisine. Les deux hommes restaient assis, chacun gardant sur ses genoux la tête de son amie, qui sommeillait, allongée, face au soleil couchant.

C'est une scène qui fait partie des plus aimables moeurs orientales. Elle consiste à se caresser réciproquement les cheveux, l'un prenant à tour de rôle la place de l'autre.

Ce n'est d'ailleurs pas une caresse qu'on fait à la chevelure. C'est une recherche minutieuse, attentive, passionée, qui peut durer des heures. Des doigts fiévreux écartent sans cesse les cheveux, en y faisant de nombreuses raies. Des mains brûlantes retournent la tête de tous côtés, recommençant inlassablement.

Qu'est-ce qu'on y fait ? Que veut-on de cette tête qui se laisse faire, sous le charme d'une volupté partagée ?

On ne le sait pas. Mais la chanson dit :

Sur ses genoux, elle est couchée,
Tandis qu'il fouille dans la tête :
Qu'il la lui fouille, ce n'est pas un péché,
Car il en est bien amoureux !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

băuturile aduse din oraș se duseră și ele, într-o veselie deloc nenfrînată, dar sinceră.

La urmă Zamfir și Tudorel o șterseră prin pădure. Cei patru pescari se-ntoarseră la treburile lor. Minca și Caterina trebuiau, nu peste mult timp, conduse acasă. În așteptarea plecării cele două perechi petrecură o jumătate de oră de visare într-un luminiș pe-aproape. Cei doi bărbați ședeau pe pămînt ținînd fiecare pe genunchi capul prietenei, care moțăiau, lungite cu fața la soarele-n asfințit. Era o scenă care face parte dintre cele mai plăcute obiceiuri orientale. Ea constă în a se mîngîia pe cap, unul pe altul, luînd, pe rînd, unul locul celuilalt.

Dealtfel, nu-i o dezmierdare a părului. E o căutare, atentă, minuțioasă, pasionată, care poate dura ceasuri întregi. Degetele febrile despart necontenit șuvițele de păr, făcînd cărări. Mîinile, fierbinți, întorc capul în fel și chip, și-o iau mereu de la-nceput.

La ce, toate astea ? Ce vrei cu capul acela care se lasă-n voia ta sub vraja unei voluptăți împărtășite ?

Nimeni nu știe. Dar cîntecul zice :

Pe genunchi îi stă culcată,
Că-i de el amorezată.
. . . . . .
Și Gheorghiță-i cată-n cap.
Las' să-i cate, nu-i păcat,
Că-i de ea amorezat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

L'INONDATION

Un vieux pêcheur d'écrevisses, au regard doux, à la moustache épaisse, allant à sa besogne, passait tous les matins «chez Sima». C'était le premier client de la taverne, celui qui y pénétrait en même temps que l'air frais de l'aube, au moment de l'ouverture. On l'aimait, non seulement parce qu'il avait la «main bonne», mais aussi pour son calme.

Sac au dos, un bâton sous le bras, il franchissait le seuil avec un «bonjour» paternel qui allait droit au coeur du garçon de peine dont les yeux étaient encore pleins de sommeil et l'âme assez triste. Le temps d'avaler son petit verre de *tsouïca*, appuyé au comptoir, et il repartait :

— Bonne santé, mon fils !

Souvent, Tsatsa-Minnka et Sima se trouvaient dans la taverne à l'arrivée du pêcheur d'écrevisses. Ils étaient là, également, chacun sur sa chaise, et taciturnes, ce matin de juillet quand le vieux entra, salua, but son verre et dit, en partant :

— Le Danube monte.

Pour banale que fût cette nouvelle, elle fit sursauter les deux époux sur leurs chaises. Sima se leva et partit

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ÎNECUL

Un bătrîn pescuitor de raci, cu privirea blîndă, cu mustața groasă, trecea în fiecare dimineață cînd se ducea la treaba lui, pe la „Sima". Era primul mușteriu al cîrciumii, cel care intra împreună cu aerul proaspăt al zorilor în clipa deschiderii. Le era drag nu numai pentru că era bun la saftea, dar și pentru firea lui blîndă.

Cu un sac pe umăr, cu o bîtă subsuoară, trecea pragul cu un „bună-ziua" părintesc care-i mergea la inimă băiatului din prăvălie cu ochii încă lipiți de somn și cu sufletul plin de tristețe. Stătea doar cît să dea peste cap un păhăruț de țuică, rezemat de tejghea, și pleca :

— Sănătate bună, fiule !

Deseori cînd venea pescuitorul de raci, țața Minca și Sima erau în prăvălie. Și erau, fiecare pe scaunul lui, tăcuți și în dimineața de iulie cînd bătrînul intră, dădu bună-ziua, își bău păhărutul și, plecînd, zise :

— Dunărea vine mare.

Oricît de banală ar fi fost știrea asta, ea făcu să tresară pe cei doi soți pe scaunele lor. Sima se ridică

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

en coup de vent, sans un mot pour sa femme. Celle-ci, le front tout plissé, les yeux méchants, s'empara d'un crayon et se mit à établir une liste de marchandises qu'il fallait commander ce jour-là.

Les époux Caramfil avaient, pour des raisons différentes, l'âme bien malade, depuis ce Premier Mai révélateur. Chaque jour, tel le Danube, leurs coeurs gonflaient sous l'assaut des vagues passionnelles. Lui savait que sa femme n'était plus là que par miracle, et l'idée de la perdre lui devenait journellement plus pénible que la mort. Elle, tout barrage conventionnel abattu, se laisait entièrement emporter par son amour pour Minnkou, pour sa vie saine.

A Japsha Rouge, l'âme de Minnkou n'en était pas moins malade. Et ces mêmes jours de juillet, regardant la montée du Sereth, c'était son propre coeur qu'il sentait gonfler. Mais chez lui, cela allait loin :

— Je tuerai Sima !

Ainsi que le pêcheur d'écrevisses le faisait sur la rive du Danube, soucieux uniquement de son gagne-pain, Minnkou enfonçait tous les soirs un bâton dans la glaise du Sereth, pour marquer la limite de la crue du jour. Le matin suivant, le coeur toujours plus gros que la veille, il allait revoir son bâton que l'eau, pendant la nuit, avait de beaucoup dépassé. Et il trouvait dans la crue de la rivière la confirmation de la croissance de sa passion pour Minnka.

Les Caramfil, eux, ne pouvaient pas enfoncer leur propre bâton, pour marquer la crue, mais le pêcheur d'écrevisses, calmement, se chargeait de leur enfoncer le sien dans le coeur, tous les matins :

— Le Danube monte, monte...

Ils en devinrent gourmands. Maintenant, ils ne manqaient pas un matin de se trouver dans la taverne à l'arrivée du pêcheur. Et lorsque celui-ci, craignant de les lasser, voulait parfois repartir sans plus parler du fleuve, les deux époux l'arrêtaient d'une seule voix :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

și porni ca o furtună, fără să spună o vorbă nevesti-sii. Ea, încruntată, cu privirea plină de răutate, puse mîna pe un creion și se apucă să facă o listă de mărfurile care trebuiau comandate în ziua aceea.

Din motive deosebite, soții Caranfil erau, de la acel Întîi Mai care dezvăluise atîtea, bolnavi sufletește. Ca și Dunărea, în fiecare zi inimile lor se învolburau sub asaltul valurilor pătimașe. El își dădea seama că nevastă-sa numai printr-o minune mai sta cu el, și gîndul de a o pierde devenea din zi în zi mai rău decît moartea. Ea, după ce doborîse toate stavilele convenționale, se lăsă cu totul în voia dragostei pentru Mincu, pentru o viață sănătoasă.

La Japșa Roșie, Mincu suferea și el. Și-n aceste zile de iulie, privind Siretul venind mare, simțea cum bate mai tare și inima lui. Dar mergea mai departe :

— Am să-l omor pe Sima.

Cum făcea și bătrînul pescuitor de raci pe malul Dunării, îngrijat doar de pîinea lui de toate zilele, Mincu înfigea în fiecare seară o bîtă în lutul Siretului ca să însemne creșterea apei în ziua aceea. A doua zi de dimineață, totdeauna cu inima mai grea decît în ajun, se ducea să vadă bîta, pe care apa, noaptea, o depășise mult. Și, în creșterea apelor el vedea creșterea pătimirilor lui, a patimei pentru Minca.

Caranfilii n-aveau cum să-nfigă și ei un băț ca să măsoare creșterea apelor, dar pescuitorul de raci îl înfigea liniștit pe-al lui în inima lor, în fiecare dimineață :

— Vine mare, Dunărea... Vine mare...

Începuseră s-aștepte cu nerăbdare vestea. Nu era dimineață să nu fie amîndoi în cîrciumă la sosirea pescuitorului. Iar cînd acesta, de teamă de-a nu plictisi, voia cîteodată să plece fără a mai pomeni de Dunăre, cei doi îl opreau dintr-un glas :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Et le Danube ?

Le vieux se retournait, paisible :

— Il monte toujours... Si ça continue, ce sera, avant peu, l'inondation.

*

Elle vint, sur la terre, en même temps que dans les âmes en détresse.

On était au début d'août. Depuis deux jours, des conciliabules fréquents avaient lieu entre Minnka et Catherine. Sima, abandonnant toutes ses courses et toutes ses affaires, les observait de près, avec beaucoup de prudence. Si bien que les femmes ne s'aperçurent de rien et crurent pouvoir tranquillement annoncer à Sima leur séparation de logement : Catherine déménageait.

Il ne manifesta aucune surprise, fit venir deux voitures et aida Catherine à déménager.

Mais celle-ci n'était pas la seule qui s'en allait : Minnka s'y apprêtait aussi. Certes, elle n'avait à emporter qu'un baluchon, qu'elle prépara un soir en grand secret. Sima ne l'en sut pas moins. Et aussitôt il s'enferma dans sa chambre, tirant le verrou.

Un jour et une nuit, on ne le vit point. Cela désappointa Minnka. Elle alla coller l'oreille à sa porte et entendit un bruit de paperasse qu'on triait. Qu'est-ce qu'il faisait ? Allait-il se tuer ? A cette supposition elle ne ressentit aucune pitié, mais de la curiosité, qui fut assez forte pour lui faire renvoyer au lendemain sa fuite décidée pour le jour même.

Le lendemain, il ne reparut toujours pas, et Minnka en fut très contrariée. Elle alla se renseigner auprès du *tejghetar* qui, glacial, lui répondit que «M. Caramfil avait donné ordre qu'on ne le dérangeât pas». Elle retourna épier à la porte de Sima. Il écrivait. Il écrivit tout ce jour et une partie de la nuit, mettant de l'ordre dans ses affaires et prenant des dispositions testamen-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Și Dunărea ?

Bătrînul se-ntorcea liniștit :

— Crește, crește-ntr-una... Dac-o merge tot așa, o s-avem înec în curînd.

*

Și veni, pe pămînt și-n sufletele-n suferință în același timp.

Era începutul lui august. De două zile Minca și Caterina se tot sfătuiau. Sima, lăsîndu-și baltă toate treburile și toate alergăturile, era cu ochii pe ele, dar cu multă prudență. Așa că femeile nu băgară de seamă nimic și crezură că pot să-i spună liniștit lui Sima că hotărîseră să se despartă. Caterina se mută.

El nu se arătă mirat deloc, chemă două căruțe și o ajută pe Caterina la mutat.

Dar ea nu era singura care pleca ; Minca se pregătea și ea. Firește, n-avea de luat decît o bocceluță, pe care-o pregăti de cu seară în cel mai mare secret. Ceea ce nu-l împiedică pe Sima să afle. Și se închise imediat în oadia lui, trăgînd zăvorul.

N-a apărut o zi și-o noapte. Pe Minca treaba asta o dezamăgi. Se duse și trase cu urechea la ușa lui și auzi foșnet de hîrtii pe care le rînduia. Ce-avea de gînd ? Să se omoare ? La gîndul ăsta nu simți nici un fel de milă, doar curiozitate, și încă destul de mare ca s-o facă să amîne pentru a doua zi fuga ei sorocită pentru ziua aceea.

El nu apăru nici a doua zi, și Minca era foarte contrariată. Se duse să-l întrebe pe tejghetar care, cu răceală, îi spuse că „domnul Caranfil dăduse ordin să nu fie deranjat". Se întoarse să iscodească pe la ușa lui Sima. Scria. A scris toată ziua și o parte din noapte, punînd ordine în afacerile sale și dînd dispoziții testamentare pentru că, într-adevăr, era hotărît să se si-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

taires, puisque, en effet, il était disposé au suicide. Mais, Sima jusque dans la mort, il voulait tirer d'elle tout le parti possible, se promettant de ne se jeter dans l'abîme que le jour où tous les moyens de regagner le coeur de Minnka auraient été épuisés. Il préparait ces moyens, parmi lesquels, d'abord, une liberté totale.

Bizarrerie du destin humain : les quarante-huit heures que Sima passa à songer à une mort *probable*, le sauvèrent d'une *certaine* que Minnkou lui préparait, guettant jour et nuit sur le boulevard, la sortie de son rival pour l'abattre d'un coup de fusil à bout portant. Le personnel des magasins avait bien remarqué la silhouette d'un homme aux allures étranges qui, vêtu d'une *ghéba* si longue qu'elle lui descendait jusqu'à la cheville, rôdait dans les environs de la taverne, mais, vu la consigne de Sima, personne n'osa le prévenir.

Le surlendemain à l'aube, quand «mort d'homme» allait s'ensuivre, Minnka réveilla Zamfir, le chargea de son paquet et lui fit prendre le chemin de la maison paternelle, mais en lui disant de d'attendre à l'entrée du village. Puis, vêtue comme de coutume, elle descendit dans la taverne. Sima la rejoignit aussitôt. Elle n'en fut pas autrement surprise : «Il n'est pas si fou, pour se tuer», pensa-t-elle.

Et voici le pêcheur d'écrevisses :

— Depuis hier, c'est l'inondation ! fit-il.

«Le Danube a tout couvert. Il est même monté au-dessus du niveau du Sereth. Ainsi, nous serons pris de tous les côtés, car, surement, le Sereth rompra, cette fois, ses pauvres digues de terre.»

Le vieux ajouta, en sortant :

— Malheur à ceux de l'Embouchure !

Minnka se leva. Sima la regarda à la dérobée, la vit habillée comme chaque jour et ne pressentit rien. Elle alla s'appuyer contre l'embrasure de la porte, où elle s'attarda un instant, contemplant le boulevard ; fit un pas dehors ; puis encore deux, trois ; se donna un air de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nucidă. Dar Sima pînă și din moarte voia să tragă toate foloasele posibile, făgăduindu-și să nu se arunce în abisul ei decît în ziua în care toate mijloacele de a recuceri inima Mincăi vor fi fost epuizate. El pregătea aceste mijloace, între care, întîi, o libertate totală.

Ciudățenia soartei omului : cele patruzeci și opt de ore pe care Sima le petrecu cu gîndul la o moarte probabilă l-au scăpat de una sigură pe care i-o pregătea Mincu pîndind pe bulevard ieșirea rivalului său ca să-l doboare cu un foc de pușcă. E-adevărat că personalul prăvăliilor observase silueta unui om cu gesturi ciudate care, îmbrăcat cu o ghebă lungă pînă la călcîie, umbla încoace și-ncolo prin jurul cîrciumii dar, ținînd seama de ordinul lui Sima, nimeni nu îndrăzni să-i spună ceva.

În zorii zilei de-a doua, cînd urma să se făptuiască „moarte de om", Minca îl trezi pe Zamfir, îi dădu bocceluța și-l trimise pe drumul spre casa părintească, dar îi spuse s-o aștepte la capul satului. Apoi, îmbrăcată ca de obicei, coborî în cîrciumă. Sima coborî și el, imediat. Ea nu se miră cine-știe-ce : „Nu-i nebun, să se omoare," își zise ea.

Și iată că apăru pescuitorul de raci :

— E inundație. A-nceput de ieri. Dunărea a acoperit tot. A trecut de nivelul Siretului. Așa c-o să ne ia prin toate părțile, pentru că Siretul, cu siguranță, o să rupă de data asta prăpăditele de diguri de pămînt.

Și ieșind, bătrînul adăugă :

— Vai de cei de la Vărsătură.

Minca se ridică. Sima o privi pe furiș, o văzu îmbrăcată ca în fiecare zi și nu bănui nimic. Ea se duse să se reazeme de ușor, rămase acolo o clipă privind spre bulevard, făcu un pas afară, apoi încă doi, trei, luîndu-și aerul uneia care face o plimbare de dimineață

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

promeneuse matinale qui longe sa propriété, la dépassa et, après un coup d'oeil qu'elle jeta en arrière, disparut à jamais de la maison de Sima Caramfil.

Au principal passage à niveau de la gare de Braïla, il y avait autrefois un vieux moulin à vent. C'est là que Minnka rattrapa Zamfir qui justement ne savait plus que répondre à mille questions brûlantes que Minnkou lui posait. Celui-ci avait surpris le gamin au moment où il sortait furtivement de la cour de Sima, l'avait suivi et appris de lui que Minnka allait bientôt le rejoindre. Ils avaient continué le chemin ensemble.

C'est à ce hasard que Sima dut d'échapper à une mort certaine, Minnkou au bagne, et son amie à une situation imprévue de veuve richissime.

La jeune femme fut étonnée de l'affublement de son aimé : une *ghéba* par de telles chaleurs ! Le rejoignant, elle le toisa et lui manifesta sa surprise.

— J'ai fait la garde, ces dernières nuits, expliqua-t-il confus.

— Ce n'est pas vrai ! Qu'est-ce que tu caches sous la *ghéba* ?

Et elle le saisit à bras-le-corps, toucha le fusil et maîtrisa promptement son émotion, à cause de Zamfir. Ils cheminèrent dans le silence.

Du moulin à vent à la maison du cantonnier qui surplombe l'Embouchure, la distance est de quatre kilomètres. Ils la couvrirent sans échanger un mot. Ici, une taverne rustique invite le passant à une petite halte. Ils y entrèrent, et tout de suite Minnka fut saisie d'un bonheur enfantin. Intimant au garçon de les laisser un moment seuls, elle chuchota à Minnkou, dès qu'ils eurent pris place à une table :

— C'est une *cârciuma* comme celle-ci, pas plus belle, que je veux avoir avec toi, dans l'Embouchure. Et nous l'aurons ! J'ai mes économies.

— Tu as donc quitté Sima pour toujours ?

— ...Et pour toi !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe lîngă proprietatea ei, trecu mai departe și, după o aruncătură de ochi îndărăt, dispăru pentru totdeauna din casa lui Sima Caranfil.

La bariera principală a gării Brăila era pe vremuri o moară de vînt veche. Acolo-l ajunse Minca pe Zamfir din urmă care nu mai știa ce să răspundă la ploaia de întrebări arzătoare pe care i le punea Mincu. Acesta îl zărise pe băiat pe cînd ieșea pe furiș din curtea lui Sima, se luase după el și aflase că în curînd va veni și Minca. Făcuseră drumul împreună.

Tînăra femeie se minună de îmbrăcămintea caraghioasă a iubitului ei: o ghebă pe o asemenea căldură! Se apropie, măsurîndu-l din cap pînă-n picioare, și-i spuse mirarea ei.

— Am fost de pază, nopțile astea din urmă, explică el încurcat.

— Nu-i adevărat! Ce-ascunzi sub ghebă?

Îl cuprinse în brațe, simți pușca și-și stăpîni pe loc emoția din cauza lui Zamfir. Porniră mai departe în tăcere.

De la moara de vînt la casa cantonierului de pe creastă, deasupra luncii, sînt patru kilometri. Tot drumul n-au scos o vorbă. Aici o cîrciumioară ispitește pe trecători la un popas. Intrară și-ndată pe Minca o cuprinse o fericire de copil. Îi spuse băiatului să-i lase cîtăva vreme singuri și-ndată ce se așezară la masă îi spuse lui Mincu:

— O cîrciumă ca asta, nu mai frumoasă, vreau s-avem noi doi la Gura Siretului. Și-o s-o avem! Am ceva economii.

— L-ai lăsat pe Sima pentru totdeauna?

— ...Și pentru tine!

BIBLIOTECA CENTRALĂ UNIVERSITARĂ

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ça n'ira pas tout seul, comme tu le penses.

— Morte seulement on m'y ferait retourner ! gémit-elle, jetant ses bras en avant, comme deux planches de cercueil.

Il baissa la tête, heureux et malheureux, puis :

— Où vas-tu, maintenant ?

— Chez toi, à Japsha Rouge.

Minnkou sourit amèrement :

— Tu n'y penses pas : il y a deux jours et deux nuits que je ne sais plus ce qui se passe sur la terre, mais je crois bien que, cette fois, Japsha Rouge viendra toute seule rejoindre la maison du cantonnier que voici.

— Ah, l'inondation ! s'écria-t-elle. Tu as raison. Dépêchons-nous !

Ils rappelèrent Zamfir, cassèrent la croûte et sortirent, mais il ne leur fallut faire qu'une centaine de pas pour se convaincre qu'ils arrivaient trop tard : du bord du plateau, avant de s'engager dans la descente, le coup d'oeil qu'ils jetèrent sur la vallée de l'Embouchure, ne leur fit voir qu'une seule nappe d'eau qui allait du Danube à Cotulung et de Vadeni à proximité de Baldovinesti.

Japsha Rouge, le Lac de l'Allemand, Ialou, Zacra, Yézercan, la Fosse du Berger étaient sous l'eau. A la place de tout un pays, plus que ciel et eau. Seuls, Piétroï, Baldovinesti et le Village Allemand, qu'on voyait aux pieds du plateau, se maintenaient encore, mais le déluge les cernait déjà de trois côtés. Il ne leur restait qu'une issue : le chemin de Braïla.

Longtemps, Minnka, Minnkou et Zamfir, transis d'horreur, ne purent articuler un mot. Puis, le jeune homme dit :

— Allons, tâchons de sauver au moins tes parents et d'aider les gens du village. Pour mon père, je ne puis plus rien, d'ici. Quel est son sort ? Est-il noyé ? Est-il réfugié sur le toit ? Où est-il parvenu à se bâcler un radeau ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— N-o să fie atît de uşor cît crezi tu.

— Doar moartă-o să mă poată lua la el ! spuse ea întinzînd braţele ca două scînduri de coşciug.

El, şi fericit, şi nefericit, lăsă capu-n jos şi spuse :

— Şi-acuma un' te duci ?

— La tine, la Japşa Roşie.

Mincu zîmbi amar :

— Nici să nu te gîndeşti. De două zile şi două nopţi nici nu mai ştiu ce mai e pe lume. Dar, cred că de data asta o să vină Japşa Roşie la noi, aici la casa cantonierului.

— Ah, inundaţia ! făcu ea. Ai dreptate. Să ne grăbim !

Îl chemară pe Zamfir, îmbucară cîte ceva şi porniră, dar n-au avut de făcut mai mult de o sută de paşi ca să-şi dea seama c-au venit prea tîrziu. De pe creastă, încă înainte de-a începe coborîşul, privirea pe care-o aruncară pe valea Vărsăturii nu le arăta decît o singură pînză de apă, care mergea de la Dunăre la Cotu-lung şi de la Văden pînă aproape de Baldovineşti.

Japşa Roşie, Lacul Neamţului, Ilăul, Zacna, Iezercanul, Groapa Ciobanului erau sub apă. Un ţinut întreg, doar cer şi apă. Numai Pietroiul, Baldovineştii şi Satul Neamţului se mai vedeau la picioarele malului, se mai ţineau încă, dar potopul le-nconjura din trei părţi. Nu le rămăsese decît o singură ieşire : drumul Brăilei.

Multă vreme Minca, Mincu şi Zamfir, plini de groază, n-au putut scoate o vorbă. Apoi Mincu zise :

— Hai să-ncercăm să-i scăpăm cel puţin pe părinţii tăi şi s-ajutăm oamenii din sat. Pentru tata, de-aici, nu mai pot face nimic. Ce s-o fi ales de el ? S-o fi înecat ? S-a urcat pe acoperiş ! Sau o fi izbutit să-şi înjghebe o plută... ?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ils descendirent la pente en courant.

Les premiers ménages paysans leur révélèrent l'état désespéré de la région : c'était l'exode. Les enfants poussaient vers le plateau de Braïla des troupeaux de vaches, de veaux, de boeufs et de brebis. Des attelages chargés n'attendaient que le signal du départ au milieu de cris, de pleurs et de jurons.

Ce signal fut donné, sous les yeux de nos héros, par un cavalier qui venait au galop, claquant de son gros fouet de corde appelé *gârbaci*. La pétarde assourdissante, ainsi que sa voix métallique, faisaient se précipiter les gens dans la rue. Le cavalier, le visage en feu, les yeux hors de la tête, ne s'arrêtait pas. Il continuait son chemin en claquant du fouet et en criant :

— Fuyez, bonnes gens ! Le Sereth vient de rompre les digues de Vaméshou et de Cotolung. Ce soir, l'eau sera en bas du plateau !

Il traversa tout le village, jusqu'à son autre extrémité, répétant sa sinistre nouvelle, puis, s'arrêtant net devant une assemblée de paysans, il essuya son front et ajouta, badin.

— C'est encore cette sacrée garce de Bistritsa qui a mis notre prince le Sereth dans ses états ! Ah, les femmes ! Ne m'en parlez pas !

Et il se jeta comme une flèche vers Piétroï.

*

Entrés par le Danube dans l'Embouchure, les pontonniers du génie arrivèrent avant midi au secours des biens du boyard Mândresco, entièrement enfouis sous l'eau, tandis que dans le village, des équipes de soldats déchargeaient du train un grand matériel de sauvetage : bois pour la construction de radeaux, sacs pour le chargement des grains et même des barques.

Une armée de gaillards, soldats et civils, en chemise et caleçon, se démenait au milieu d'un tapage qui affo-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Coborîră în goană spre vad.

Primele gospodării țărănești la care ajunseră le dezvăluiră starea disperată a ținutului : băjenia. Copiii mînau spre platoul Brăilei turme de vaci, viței, boi și cai. Căruțele încărcate n-așteptau decît semnul de pornire, în mijlocul strigătelor, lacrimilor și înjurăturilor.

Semnul acesta a fost făcut, sub ochii eroilor noștri, de un călăreț venind în galop, pocnind dintr-un gîrbaci. Pocniturile asurzitoare, ca și glasul lui metalic făceau să iasă lumea-n stradă. Călărețul, cu fața aprinsă, cu ochii ieșiți din cap, nu se opri. Își urmă drumul pocnind din gîrbaci și strigînd :

— Fugiți, oameni buni ! Siretu' a rupt digu' de la Vameșu și de la Cotulung. Pînă deseară ajunge apa la poalele crestei !

Străbătu satul tot, pînă-n celălalt capăt, repetînd vestea sinistră, apoi, oprindu-se scurt lîngă un grup de țărani, își șterse fruntea și adăugă șugubăț :

— Tot lelița asta afurisită de Bistriță l-a scos din sărite pe conașu' Siret ! Ah, muierile ! Să n-aud de ele !

Și, ca o săgeată, porni spre Pietrosu.

*

Intrați la Vărsătură pe Dunăre, pontonierii din trupele de geniu veniseră, înainte de amiază, să salveze averea boierului Mîndrescu, acoperită toată de ape, în timp ce în sat echipe de soldați descărcau dintr-un tren mult material de salvare : lemn pentru făcut plute, saci pentru încărcatul grînelor și chiar și bărci.

O armată-ntreagă de flăcăi, ostași și civili, doar în cămașă și izmene, forfotea într-un tărăboi care-nne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

lait les vieilles femmes. Tout ménage manquant de voiture construisait son radeau. D'autres, qui n'en manquaient pas, mais dont l'inutile fouillis débordait la capacité de plusieurs carrioles en construisaient également un. Et on y jetait dessus, pêle-mêle, tout ce qui tombait sous la main d'un homme pris de panique : vieux outils agricoles, objets de cuisine hors d'usage, roues de char disloquées, fagots de jonc, portes et fenêtres de la chaumière, bois de charpente, fourrage, sacs de farine de maïs et d'autres céréales. Sur le faîte de ce tas on asseyait la cage à volaille, souvent, le pourceau, le chien et le chat, tous ensemble attachés.

On voyait quelque soldat se précipiter vers une *baba* :

— Que veux-tu faire encore de ce métier tout pourri ? Jette-le au diable !

— Laisse-le moi ! Je l'ai depuis cinquante ans ! c'est mon pauvre mari qui me l'a fait de ses mains !

— Et ces poutres, ces planches vermoulues ?

— On ne sait pas à quoi ça peut encore servir : on en aura peut-être besoin pour nos huttes. Laisse-les là !

— Et ce tas de ferraille ?

— On le vendra au Juif qui achète du vieux fer au kilo.

C'est ainsi qu'à l'arrivée du déluge, bien des radeaux ne flotaient plus ou se renversaient.

Parfois, des sous-officiers passaient en inspection. Remarquant la tenue peu réglementaire des soldats, ils criaient :

— Comment ? en caleçon ?

— Que vous viviez, monsieur le sergent ! C'est la canicule !

— Vite, le pantalon ! Ne vois-tu pas les jeunes filles qui te regardent ?

— Si ça leur fait plaisir, monsieur le sergent !

Chassés par le père Alexe, dès leur arrivée à la maison, — («Allez-vous-en, voyous ! c'est la prison qui vous attend tous deux !»), — Minnka et Minnkou se jetèrent

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

bunea pe bietele femei bătrîne. Fiecare gospodărie care n-avea căruţă îşi făcea o plută. Altele, care aveau, dar grămădiseră-n ea atîtea lucruri c-ar fi trebuit trei în loc de una, îşi făceau şi ele. Aruncau deasupra, claie peste grămadă, tot ce-i cădea în mînă unui om cuprins de panică : unelte vechi, lucruri de bucătărie care nu mai făceau trebuinţă, roţi stricate, legături de stuf, uşi şi ferestre de la bordei, scînduri, nutreţ, saci de mălai, grîne. Iar peste grămezi cocoţau coteţul cu păsări, adesea un purcel, cîinele şi pisica, toţi legaţi laolaltă.

Vedeai pe cîte-un ostaş repezindu-se la o babă :

— Ce vrei să mai faci cu războiul ăsta putred ? Aruncă-l dracului !

— Dă-mi pace ! Îl am de cinzeci de ani şi mi l-a făcut sărmanu' bărbatu-meu cu mîna lui !

— Şi grinzile astea ? Scîndurile astea viermănoase ?

— Nu ştii la ce-ţi pot prinde bine ; poate-o s-avem nevoie la colibe. Lasă-le.

— Şi grămada asta de fierăraie ruginită ?

— O s-o vîndem jidanului care cumpără fier vechi cu kilogramu.

Şi-aşa, cînd veniră apele, o mulţime de plute nu mai pluteau sau se răsturnaseră.

Uneori treceau în inspecţie sergenţi. Cînd vedeau ţinuta atît de puţin reglementară a soldaţilor, strigau :

— Cum ?! În izmene ?

— S' trăiţi, don' sergent ! E zăduf !

— Repede, pantalonii ! Nu vezi că se uită fetele la tine ?

— Deh, don' sergent, le-o fi plăcînd...

Goniţi de nea Alexe de cum ajunseră acasă — (Căraţi-vă de-aici, derbedeilor. Puşcăria vă paşte, pe-amîndoi !) —, Minca şi Mincu se apucară cu frenezie să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

frénétiquement au secours de tous ceux qui voulaient de leurs bras. De bouche en bouche, les enfants remplirent le village du cri :

— Tsatsa-Minnka est ici ! et Nénika Minnkou est avec elle !

On les appelait dans dix ménages à la fois. Partout ils montrèrent le plus de sang-froid, de vaillance et de promptitude.

Vers 3 heures de l'après-midi, le tapage des constructeurs de radeaux s'apaisa. Alors on vit toute la jeunesse mâle, soldats et civils, prendre d'assaut les tavernes du village. Les flûtes surgirent. Le vin coula. Flûtes et vin embrasèrent les têtes. Des danses folles s'engagèrent devant les bistrots, où l'on put voir des gars en caleçons, parfois nus jusqu'au ventre, faire trembler la terre en des *batouta* effrénées.

Timides, honteuses, mais ne pouvant plus résister à l'envie de danser, les jeunes filles s'approchaient tout doucement. Les soldats les conviaient :

— Allez-y ! Ça ne fait rien !

Tsatsa-Minnka les empoignait par la taille et les précipitait, une à une, dans les bras des danseurs :

— Mais oui ! Mais oui ! C'est l'inondation !

*

Le soir n'était pas là, que l'eau y fut. Ses tentacules qui serpentaient en tout sens, devançaient les flots de quelques centaines de mètres, comblant les fossés, les puits et envahissant les chaumières dont le sol est toujours plus bas que celui de la cour.

On avait envoyé des patrouilleurs marins au secours des hameaux inondés depuis la veille. Ils en rentrèrent, chaque barque remorquant toute une file de petits radeaux de fortune, dans lesquels on voyait beaucoup de monde et peu de bagages. A leur arrivée, Minnka et Minnkou accoururent. Père Andreï Ortopan n'y était

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vină în ajutorul tuturor celor care voiau să-l primească. Din gură-n gură copiii umplură satul cu vestea :

— A venit țața Minca ! A venit și nenea Mincu cu ea !

Îi chemau din zece case, deodată. Peste tot ei vădiră mult sînge rece, bărbăție și repeziciune.

Către trei după-amiază, gălăgia ălora care făceau plute se mai potoli. Atunci tot tineretul bărbătesc, și ostași și civili, tăbărîră pe cîrciumile satului. Apărură fluiere. Vinul curgea valuri. Fluierele și vinul încinseră capetele. Hore îndrăcite începură în fața cîrciumelor, și puteai vedea flăcăi în izmene, unii goi pînă la brîu, făcînd să duduie pămîntul de bătutele lor bezmetice.

Sfioase, rușinoase, dar nemaiputînd rezista poftei de a juca, fetele se apropiară, încetișor. Soldații le poftiră :

— Haideți, că nu-i păcat !

Țața Minca le lua de mijloc, una cîte una, și le repezea în brațele flăcăilor.

— Da-da, da-da, e inundație !

*

N-apucă să se lase seara, că apa-i ajunse. Șerpuiau pîrîiașe prin toate părțile, strecurîndu-se înaintea valurilor cu cîteva sute de metri, umplînd șanțurile, fîntînile și năvălind în case, la care dușumeaua-i întotdeauna mai jos decît curtea.

Fuseseră trimiși marinari pe ambarcațiuni în ajutorul cătunelor inundate în ajun. Se întorceau acum, fiecare barcă remorcînd un șir întreg de plute făcute la nimereală, pe care se aflau mulți oameni și lucruri puține. Cînd sosiră, Minca și Mincu se repeziră și ei. Moș Andrei Ortopan nu era ; marinarii spuneau că nici

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pas ; et les marins rapportèrent qu'on ne voyait plus trace de ménage à Japsha Rouge. Même le merveilleux parapet de saules avait été emporté par le Sereth.

Cette implacable nouvelle eut sur Minnkou un effet inattendu ; il refusa de croire à la mort du vieillard :

— Ce n'est pas possible. Mon père est un homme trop éprouvé pour se laisser si bêtement surprendre. Il doit errer quelque part.

Et nullement peiné, il courut sur le plateau choisir un bon emplacement pour y construire leurs huttes, avant la nuit. Minnka devait le suivre un peu plus tard. Elle attendait une voiture qui allait charger tout un fouillis domestique, lui appartenant, et que son père avait jeté sur le chemin : couvertures, vêtements, linge. C'était sont dot, dont Sima n'avait pas voulu.

Vers les 6 heures du soir, l'eau était aux pieds du plateau de Braïla, alors que dans le village elle montait déjà au niveau des fenêtres.

Plus âme qui vive dans toute l'Embouchure. Une grande partie des inondés s'était réfugiée en ville, chez des parents. Les autres, à défaut d'une parenté qui les acceptât, ou, tout bonnement par un féroce esprit d'indépendance à la père Alexe, avaient campé sur la vaste terre en friche qui bordait le plateau dans toute sa longueur. Derrière cette bande de sol aride, des cultures de maïs s'étendaient à perte de vue, jusqu'à la banlieue de Braïla.

Ce fut comme une nuée de sauterelles que, le premier soir du campement, les inondés s'abattirent sur cette forêt de maïs vert : elle s'offrait comme l'unique alimentation improvisée, ce soir-là, de générale fatigue. Les enfants, toujours prompts à se débrouiller, découvrirent aussitôt l'aubaine et sur elle se précipitèrent. Les gamins, remplissant leur seins, les fillettes, leurs tabliers, chacun rapporta la quantité d'épis de maïs nécessaire à la famille.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

urmă nu se mai vedea din toată gospodăria de la Japșa Roșie. Chiar și parapetul acela grozav de sălcii fusese luat de Siret.

Vestea asta înspăimîntătoare avu asupra lui Mincu un efect neașteptat ; refuză să creadă că bătrînul ar fi putut muri :

— Nu se poate. Tata-i un om trecut prin prea multe ca să se lase prins atît de prostește. Trebui' că rătăcește pe cine-știe unde...

Și, fără să-și facă sînge rău, urcă pe creastă s-aleagă un loc bun unde să-și facă bordei pînă-n noapte. Minca trebuia să vină și ea ceva mai tîrziu. Ea aștepta o căruță în care să-ncarce toate bulendrele gospodărești care erau ale ei și pe care taică-său le aruncase-n drum : plăpumi, haine, rufărie. Era zestrea ei, pe care Sima nu vrusese s-o ia.

Către seară apa ajunsese la picioarele platoului Brăilei, cînd în sat urcase la ferestre.

Nici picior de om, pe toată Gura Siretului. O mare parte dintre cei inundați fugiseră în oraș, la neamuri. Alții, dacă n-aveau neamuri care să-i primească sau, ca nea Alexe, dintr-un spirit feroce de independență, se-așezară pe-un teren mai înțelenit care mărginea platoul pe toată lungimea lui. Dincolo de această fîșie de teren sterp se întindeau, cît vedeai cu ochii, pînă la mahalalele Brăilei, porumbiști.

Ca un nor de lăcuste au năpădit în prima seară a inundației pe această pădure de păpușoi verde : era unica lor posibilitate de hrană improvizată în seara aceea de oboseală generală. Copiii, totdeauna mai descurcăreți, au fost cei care au dat peste chilipir și s-au repezit la el. Băieții îi băgau în sîn, fetele îi adunau în șorțuri, toți luau știuleți cît le trebuiau pentru familie.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A la tombée de la nuit, les grillades de maïs vert emplissaient de leur agréable odeur toute la région. Chaque ménage avait allumé son feu, autour duquel on distinguait de vieux visages peinés, au milieu d'un lamentable fatras. Il en était tout autrement de la jeunesse, qui profitait de la désorganisation momentanée de sa vie habituelle pour se donner un brin de liberté d'autant plus chère qu'on savait combien elle était défendue. Des couples amoureux, oubliant l'éreintement, s'en allaient, fuyant la famille. Les routes en étaient pleines. La forêt de maïs en dissimulait la plupart.

Des cris de mère furieuse retentissaient dans le calme nocturne :

— Ma-ri-i-i-tsa ! Que le diable t'emporte !

Le beuglement du bétail dépaysé, le jappement des chiens, fous de joie, couvraient souvent la voix colérеuse.

Minnka et Minnkou, blottis à l'entrée de leur hutte et croquant du maïs grillé, guettaient malicieusement ces appels désespérés et, après chaque : *«Lénou-tsa-a-a !* que fait-tu ?» ils répondaient, doucement, se regardant dans les yeux :

— C'est l'inondatio-o-on !

Cette première nuit fut inoubliable pour ceux qui la vécurent.

Une pleine lune tardive, hissant son immense disque sur l'horizon, jeta une cascade de mercure sur une Embouchure transformée en mer. Dès son apparition, le joyeux *boeuf des marais*, — gros cafard espiègle dont le cri gravement nuancé est à lui seul une vraie symphonie, — s'empara de l'espace, le dominant de son concert qui retentit dans l'âme, à la fois comme une imprécation et une promesse de vie nouvelle : *Bou-ou-ou ! Bou-ou-ou !*

Il y a dans ce long *ou*, une gamme de sentiments qui soude l'humain à l'inhumain, surtout lorsqu'on entend

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cînd se lăsă noaptea tot ţinutul era plin de mirosul plăcut al păpuşoiului copt. Fiecare gospodărie îşi aprinsese focul ei şi în jurul lui apăreau chipuri necăjite printre lucruri zvîrlite de-a valma. Cu totul altfel era cu tineretul, care profita de zăpăceala generală pentru ca să fure o fărîmă de libertate, cu-atît mai scumpă cu cît ştia cît de strașnic era interzisă. Perechile de îndrăgostiţi, uitînd de toată oboseala, o ştergeau, fugind de familie. Drumurile erau pline de ei. Pe cei mai mulţi îi ascundea porumbiştea.

În liniştea nopţii răsunau strigătele furioase ale vreunei mame :

— Ma-rii-ţooo... Lua-te-ar dracu'... !

Adesea, mugetul vitelor, simţindu-se pe loc străin, lătratul cîinilor zburdînd acopereau glasurile mînioase.

Minca şi Mincu, ghemuiţi în uşa bordeiului şi ronţăind la porumb copt, ascultau amuzaţi chemările disperate şi după cîte-o „Le-nu-ţooo... Ce fa-aci... ?" răspundeau în şoaptă privindu-se-n ochi :

— E inundaţie...

Această noapte dintîi a rămas de neuitat pentru cei care au trăit-o.

O lună plină, tardivă, înălţîndu-şi la orizont discul ei imens, arunca o cascadă de argint viu asupra Gurii Siretului transformată într-o adevărată mare. De cum răsări, veselul „bou de baltă" — o libarcă mare şi zburdalnică ce scoate un sunet grav şi nuanţat, care-i, numai el, o adevărată simfonie — puse stăpînire pe-ntreg spaţiul, dominîndu-l cu concertul său ce răsuna în suflete în acelaşi timp şi ca un blestem, şi ca o făgăduinţă de viaţă nouă : Bu-u-u, bu-u-u-u-u...

E, în acest „u" prelungit, o gamă de sentimente care îmbină omenescul cu neomenescul, mai ales cînd

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un cri isolé. Dans la même durée, d'une seconde, il contient un début qui vous rappelle au plus profond de vous-même, un milieu qui vous immobilise la pensée et une fin qui vous précipite dans l'inconnu. On sent tout cela, en un même temps qui commence par un choc, le seul qui soit réel. Le reste est fait d'une traînée de vibrations qui disloquent l'âme. Quand tout est fini et qu'on revient à la banale réalité, on éprouve quelque peine à s'y retrouver.

Le jour, les cris du «boeuf des marais» sont très rares, mais d'autant plus puissants, si l'on veut revivre et vérifier ce bref passage du réel à l'irréel et de l'iréel au réel. Cela n'est possible qu'à une condition : c'est de s'oublier soi-même, entre deux cris de l'étrange bête. Se tenant dans l'attente, ou frappé par des cris fréquents, l'effet diminue jusqu'à ne plus avoir de sens. Le concert des milliers de cris est alors préférable.

Il n'a lieu que par les belles nuits, et provoque des sentiments bien différents. Il n'y a plus de long *ou* à la forme de comète, mais une vague de mélodies dépourvues de mesure et variées à l'infini, car, la nuit, ce concert est fait de toutes les voix, allant des plus jeunes aux plus vieilles, tandis que le jour, seules les dernières se font entendre, et irrégulièrement.

L'état d'âme dans lequel vous jette ce tumulte harmonieux, est une balançoire jui oscille très lentement entre la frayeur et la joie, avec un long milieu transitoire fait d'une multitude de sentiments imprécis. Les phases et le rythme du concert ne jouent aucun rôle dans la détermination des sentiments. C'est son ensemble qui crée l'état d'âme et le varie.

Phases et rythme sont d'une construction capricieuse que seule égale sa beauté. Les cris s'unissent parfois en un mugissement d'une même note et d'une même longue mesure, pour continuer ensuite en saccades et finir en roulements de tambour. Il y a alors une régularité qui

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

se aude cîte unul izolat. În același răstimp de-o clipită, cuprinde-un început care-ți amintește de tot ce-i mai profund în tine, un mijloc care-ți oprește gîndu-n loc, și un final care te precipită-n necunoscut. Le simți, toate astea, deodată toate, printr-un șoc, singurul care-i real. Restul nu-i decît o succesiune de vibrații care-ți destramă sufletul. Cînd totul s-a sfîrșit și revii la realitatea banală, ți-e cam greu să te regăsești.

Ziua, boul de baltă s-aude foarte rar, dar cu-atît mai puternic dacă vrei să retrăiești sau să vezi cît e de adevărată această scurtă trecere de la real la ireal și înapoi la real. Asta-i cu putință numai cu o condiție : să uiți de tine însuți între două strigăte ale straniei vietăți. Dacă stai în așteptare sau dacă ești izbit de strigăte des repetate, efectul scade pînă la anulare. E preferabil atunci concertul mîlor de strigăte.

El nu s-aude decît în nopțile frumoase, și naște sentimente foarte diferite. Nu mai e „u"-ul acela lung în formă de cometă, ci un noian de melodii lipsite de măsură și variind la nesfîrșit, pentru că, noaptea, concertul e pe toate glasurile, de la cele mai tinere la cele mai bătrîne, pe cînd ziua se aud numai acestea din urmă, și neregulat.

Starea sufletească pe care ți-o creează această zarvă armonioasă e ca un leagăn oscilînd alene între teamă și bucurie cu un lung interval tranzitoriu plin de sentimente nedefinite. Fazele și ritmul concertului nu joacă nici un rol în determinarea sentimentelor. Ceea ce naște starea de spirit și o face să varieze e întregul.

Fazele și ritmul au o construcție stranie pe care n-o egalează decît frumusețea ei. Uneori strigătele ne-nmănunchează într-un vuiet de-același sunet și de-aceeași măsură prelungă, pentru ca apoi să continue sacadat și să sfîrșească într-un răpăit de tobă. Are, atunci, o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

surprend. Elle est de courte durée et peut ne pas se répéter pendant toute une nuit. Quelquefois aussi, quoique encore général, le beuglement est entremêlé de notes différentes et haché de silences inattendus, dont la longueur n'est jamais la même.

Mais il arrive que le mugissement général d'une seule note épouse l'autre, aux notes variées. C'est la phase la plus belle du concert. Sur le rythme de deux masses qui s'abattent successivement sur l'enclume, les concertistes changent d'instruments pour se répondre à eux-mêmes. L'unité de la symphonie est alors comprise entre les notes moyennes du hautbois et les plus graves du basson. Et dès la première réplique, les musiciens se fâchent. Le dialogue se poursuit sur des tons qui sont une suite de grognements. Il y a des vaincus ; des voix qu'on ramène au silence.

A la fin, tout sombre dans la criaillerie universelle qui est semblable à la surface d'une mer houleuse, avec ses sommets et ses abîmes, et qui constitue la phase la plus longue du concert. Elle est aussi variée, mais point si belle que les trois autres, qu'un seul élan domine.

L'arrivée de l'aube brise, net, tous les instruments. Notre coeur s'arrête aussi.

Le «boeuf des marais» — *booul baltsi*, — est un insecte noir, de forme ovale et de la grosseur d'une noix moyenne. Il n'a pas d'antennes.

On ne le connaît bien que pendant les inondations, quand il arrive en masse compacte et vit intensément.

Le matin qui suivit cette nuit, trouva tous les inondés au bord du plateau. L'eau avait deux mètres de haut. On ne voyait plus que le toit des chaumières et les branchages supérieurs des arbres. Les poteaux de télégraphe se distinguaient à peine. C'est tout ce qu'on pouvait relever sur l'immensité aquatique, à part la digue de la voie ferrée qui la coupait en deux.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

regularitate de care te minunezi. Durează puţin, şi s-ar putea să nu mai revină toată noaptea. Cîteodată, iarăşi, deşi încă general, în vuiet se-amestecă note diferite, şi e fragmentat de tăceri neaşteptate, care n-au niciodată aceeaşi durată.

Dar se întîmplă ca vuietul general pe-o singură notă să se-nsoţească de un altul, pe note variate. E cea mai frumoasă faza a concertului. În ritmul a două baroase căzînd alternativ pe nicovală, concertiştii schimbă instrumentele cînd îşi răspund lor înşile. Atunci unitatea simfoniei stă între notele medii ale oboiului şi cele grave ale fagotului. Şi, chiar de la prima replică, muzicanţii se supără. Dialogul continuă pe tonuri care-s o înlănţuire de mormăieli. Sînt şi unii învinşi — vocile reduse la tăcere.

Către final totul se cufundă într-o orăcăială universală ce seamănă adesea cu suprafaţa unei mări agitate, cu crestele şi prăpastiile ei şi care constituie partea cea mai lungă a concertului. E şi ea variată, dar nu-i atît de frumoasă precum celelalte trei, pe care le stăpîneşte-un singur elan.

Sosirea zorilor frînge, brusc, toate instrumentele. Inima noastră se opreşte şi ea.

Boul de baltă este o gîză neagră de formă ovală şi de mărimea unei nuci obişnuite. Antene n-are.

Nu-l cunoşti bine decît pe vreme de inundaţie, cînd vine în nori compacţi şi trăieşte intens.

Dimineaţa care s-a ivit după această noapte i-a găsit pe toţi inundaţii la margirea podişului. Apa crescuse cu doi metri. Nu se mai vedeau decît acoperişurile caselor şi vîrfurile copacilor. Stîlpii de telegraf de-abia se mai zăreau. Asta era tot ce se mai putea deosebi în imensitatea apelor, în afară de digul liniei ferate, care o tăia în două.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Entre le firmament d'en haut et celui d'en bas, seul un silence étouffant. On eût cru qu'un coup de tonnerre allait d'un moment à l'autre se produire.

L'eau montait toujours, à vue d'oeil. Vers les 10 heures, des meules de foin, des cadavres de bétail et des arbres déchiquetés vinrent lentement s'aligner en bas du plateau. Parmi ces arbres, Minnkou reconnut quelques gros saules de la Japsha Rouge. Il alla sur un radeau explorer les épaves venues pendant la nuit et y découvrit de nombreuses liasses de nattes qu'il ramena à terre.

Un peu plus tard, ce fut le beau métier d'Andreï Ortopan qui flotta sous les yeux des deux amants et, dans l'après-midi, on vit surgir le père Ortopan lui-même, sur son radeau.

La poussée catastrophique du Sereth avait dirigé toute Japsha Rouge dans la direction naturelle du cours de la rivière : celle du Danube. Mais le Danube ne pouvait plus rien recevoir, ayant monté plus haut que son affluent. Ainsi s'expliquait l'arrivée des épaves.

Père Andreï en était une, encore assez vaillante. Balançant froc et barbe, les dos tourné aux spectateurs qui le saluaient de *hourras* frénétiques, il gouvernait courageusement, rejetant sa longue silhouette de droite et de gauche, les bras bien haut à son gouvernail.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Între firmamentul de sus și cel de jos, doar o tăcere înăbușitoare. Ai fi zis că acuș-acuș o să cadă un trăsnet din senin.

Apa creștea într-una, văzînd cu ochii. Către zece, căpițe de fîn, vite moarte, copaci smulși se aliniau încet la picioarele podișului. Printre copaci, Mincu recunoscu cîteva sălcii bătrîne de la Japșa Roșie. Se duse, pe o plută, să cerceteze epavele aduse de ape-n timpul nopții și descoperi multe legături de rogojini, pe care le trase la mal.

Puțin mai tîrziu pluti pe sub ochii celor doi îndrăgostiți războiul cel frumos al lui Andrei Ortopan și, după-amiază îl văzură apărînd și pe moș Ortopan însuși, pe pluta lui.

Viitura catastrofală a Siretului împinsese toată Japșa Roșie în direcția firească a firului apei : spre Dunăre. Dar în Dunăre nu mai încăpea nimic, pentru că se umflase mai mult decît afluentul ei. Și astfel se explica sosirea epavelor.

Epavă era și moș Andrei, una încă destul de arătoasă. Legănîndu-și sutana și barba, cu spatele spre privitorii care-l salutau cu urale furtunoase, el cîrmea cu curaj zvîrlindu-și silueta înaltă de la dreapta la stînga, cu mîinile sus pe cîrmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

LA VENGEANCE DE SIMA

Au bout d'une semaine, eaux et humanité purent enfin souffler, également lasses de la bousculade subie et s'accommodant chacune de la place imprévue que le ciel leur avait temporairement imposée.

La place qu'occupaient les eaux était un cul-de-sac vaste de cent kilomètres carrés environ, c'est-à-dire tout le lit millénaire du Sereth, qui forme son embouchure. Mais, dans ce lit béant, encombrant, l'existence des eaux était précaire : trop d'obstacles humains et point de mouvement. Elles n'y pouvaient que croupir, à la longue, ce que les eaux n'aiment pas. Elles aiment la vivante glissade entre deux berges toujours nouvelles et sous des cieux toujours frais. Or, ici, elles se trouvaient dans une fosse pleine de maisons, d'écuries et de latrines, qui leur restaient dans la gorge.

Aussi, la mortelle tristesse aquatique les gagna, dès qu'elles ne se sentirent plus poussées an avant. Elles baîllaient au ciel et au soleil, avec une gueule large de cent kilomètres carrés. Elles ne pouvaient plus digérer ce qu'on leur avait fourré dans le ventre et commençaient à avoir des renvois qui s'exprimaient par des

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

RĂZBUNAREA LUI SIMA

După o săptămînă, şi oameni, şi ape putură în cele din urmă să răsufle, pe de o parte sătui de-atîta frămîntare, pe de alta începînd, fiecare, să se deprindă cu locul pe care, vremelnic, cerul li-l impusese.

Zona pe care o acopereau apele era o vastă fundătură, un intrînd cam de vreo sută de kilometri pătraţi, adică întreaga albie milenară a Siretului la îmbucătura lui cu Dunărea. Dar, în albia asta căscată în care totul le stătea în drum, apele aveau o viaţă nesigură : prea multe piedici omeneşti şi nici o mişcare. Nu puteau, cu timpul, decît să se-mpută, ceea ce apelor nu le place. Le place alunecarea sprintenă între două maluri mereu altele, sub un cer mereu proaspăt. Or, aici ele zăceau într-un şanţ plin de case, de grajduri şi de privăţi, de care ţi se făcea greaţă.

Şi aşa, de-ndată ce nu se simţiră împinse înainte, le cuprinse o ucigătoare tristeţe acvatică. Căscau la cer şi la soare o gură de o sută de kilometri pătraţi. Nu mai puteau să mestece tot ce li se vîrîse în pîntece şi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

millions de bulles blanchêtres dont leur surface se couvrait chaque jour davantage.

L'humanité, plus débrouillarde, fit bonne figure à mauvaise fortune. Pendant une semaine, elle se lamenta, acariâtre, de ne pas savoir où caser son fourbi. Les mères manquaient d'espace propre à abriter la précieuse dot de leurs filles. Les hommes manquaient de planches et de clous pour leur créer cet espace, toujours insuffisant. Les femmes ne trouvaient le calme qu'après avoir bien frappé leurs filles, les hommes, qu'en cognant dans le tas. La jeunesse battue prenait sa revanche, en se livrant aux délices des promenades nocturnes sur des routes solitaires.

Mais, à l'expiration de la semaine qui suivit l'inondation, le campement finit par prendre sa physionomie définitive. Elle était, topographiquement, celle du village : les huttes des ménages se rapprochaient entre elles ou s'écartaient selon la sympathie ou l'antipathie réciproque des gens. Il n'y eut que le ménage Vadinoï qui jugea sensé de se choisir un emplacement tout à fait isolé du parc commun. Père Ortopan, plus humain, s'établit dans le voisinage de ses enfants, dont la hutte se trouvait au milieu du campement général.

Ce n'était pas par hasard qu'elle occupait cette place.

Minnka savait que l'inondation allait durrer au moins deux mois, avant que le retour au village fût pratiquement possible. Pendant ce temps, l'existence devait reprendre son cours. Les ménages allaient avoir besoin d'une taverne-épicerie qui leur fournisse le nécessaire.

Elle leur en donna une, généreuse ainsi qu'elle l'entendait et la mit au centre de tous les foyers.

Une grande cabane, faite de planches et couverte de roseau, se dressa trois jours après, à côté de leur hutte. Elle était achalandée de marchandises variées, telles qu'en ville même on n'en rencontrait que rarement. Un large avant-toit de jonc, formant terrasse, invitait à

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

începeau să rîgîie prin milioane de băşici albicioase care, cu fiecare zi, le acopereau mai mult faţa.

Oamenii, mai descurcăreţi, începeau să facă haz de necaz. Timp de o săptămînă ei se văicăriră, arţăgoşi, că n-au unde să-şi pună bulendrele. Mamele n-aveau loc unde s-aşeze zestrea cea de preţ a fetelor lor. Bărbaţii n-aveau scînduri şi cuie să ridice acel loc, totdeauna, neîndestulător. Femeile nu se linişteau pînă ce nu-şi băteau bine fetele, bărbaţii pînă ce nu loveau în grămadă. Tineretul păruit se răzbuna lăsîndu-se-n voia plimbărilor nocturne pe drumuri singuratice.

Dar, la capătul săptămînii de după potop tabăra începu să-şi ia chipul definitiv. Ca aşezare, semăna cu un sat: colibele gospodăriilor se apropiau sau se depărtau între ele, după simpatiile sau antipatiile oamenilor. Doar Vădinoii socotiră cu cale să-şi caute un loc mai departe de grămadă. Moş Ortopan, mai omenos, se aşează în vecinătatea copiilor săi, a căror colibă era în mijlocul taberei. Şi nu din întîmplare se afla pe-acel loc.

Minca ştia că inundaţia avea să ţină cel puţin două luni, şi-abia după aceea întoarcerea în sat va fi de fapt cu putinţă. În timpul acesta viaţa trebuia să-şi reia mersul ei. Gospodăriile aveau să aibă nevoie de-o cîrciumă-băcănie, care să le dea cele de trebuinţă. Le dădu Minca o asemenea prăvălie, generoasă, aşa cum ştia ea, şi o aşează în mijlocul gospodăriilor.

După trei zile o baracă mare făcută din scînduri şi acoperită cu stuf se ridică lîngă bordeiul lor. Avea mărfuri de tot felul cum nici în oraş nu găseai decît rareori. O streaşină mare de stuf acoperea un fel de te-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

son ombre tout un monde brûlé par la canicule et avide de rafraîchissements.

De ceux-ci, ils s'en trouvait pour tous les goûts, tous les âges et toutes les bourses : vin, eau-de-vie, liqueurs, pour les hommes ; limonades, pastèques, melons, pour les femmes et les enfants, le tout enfoui dans le sol, d'où chaque article sortait froid comme s'il avait été à la glace.

Certes, la vente se faisait la plupart du temps à crédit, les gens manquant d'argent ; mais Tsatsa-Minnka, tavernière passionnée et maîtresse cette fois de son destin, n'y faisait guère attention. Elle donnait, donnait sa vie en même temps que sa marchandise.

Voir le bonheur que pouvait provoquer sur des visages épanouis, un kilo de pain noir, ou un morceau de fromage, ou une pastèque emportée par un enfant friand, parfois une simple bougie d'un sou, c'était pour Tsatsa-Minnka plus que si on lui avait offert une couronne de reine. Elle en jouissait plus que le possesseur de l'article pris à crédit ou donné.

A l'égard des boissons alcooliques, elle avait une attitude différente. Pas d'ivrognerie froide, pas d'abus insensé, que se fût à crédit ou en payant comptant :

— Le vin, c'est une passion, disait-elle, une passion qui doit toujours être belle, autrement, ce n'est que dépravation. Et sans une telle passion, l'homme peut boir de l'eau, mais il ne peut pas manger des pierres.

Elle ne marquait rien de tout ce qu'elle vendait à crédit. Ce sont ses débiteurs qui venaient lui dire combien ils devaient et payer ce qu'ils pouvaient, le tout ou une partie.

Pendant les trois semaines que la crue demeura stationnaire, les recettes de la taverne furent assez mauvaises, et Tsatsa-Minnka dut puiser dans ses économies pour regarnir les rayons qui se vidaient. Puis, commença

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

rasă, îmbiind la umbra ei o lume-ntreagă arsă de căldură și lacomă de băutură.

Oamenii găseau de toate, pentru toate gusturile și vîrstele, și pungile ; vin, rachiu, alte băuturi pentru bărbați, limonadă, harbuzi, pepeni pentru femei și copii, totul ținut în gropi în pămînt, de unde le scoteau reci ca de la gheață.

Firește, mai tot se vindea pe datorie, pentru că bani, oamenii n-aveau, dar țaței Minca, negustoreasă înfocată și de data asta stăpînă pe soarta ei, nu-i stătea capul la asta. Ea dădea, dădea, și-odată cu marfa, și viața ei.

Să vadă pe fețele vesele fericirea pe care-o poate stîrni un kilogram de pîine neagră sau o bucată de brînză, sau un harbuz cu care pleca în brațe un copil pofticios, sau cîteodată o simplă lumînare de doi bani, însemna pentru țața Minca mai mult decît dacă i-ai fi pus pe cap o coroană de regină. Se bucura mai mult ea decît cel care primea lucrul pe datorie sau degeaba.

Despre băuturi avea alte gînduri. Nici beție curată, nici întrecut măsura, fie pe datorie, fie pe bani gheață.

— Vinul, zicea ea, e-o pasiune, o pasiune care trebuie-ntotdeauna să fie frumoasă, altminteri nu-i decît terfelire curată. Și dacă n-are pasiunea asta, omul apă poate să bea, dar să mănînce pietre nu poate.

Nu scria nimic din ce dădea pe datorie. Datornicii veneau ei și-i spuneau cît sînt datori și plăteau ce puteau, tot sau o parte.

Timp de trei săptămîni, cît apele n-au crescut și n-au scăzut, încasările la prăvălie stăteau destul de prost și țața Minca trebui să umble la economii ca să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaarhivania.ro/mdrr1901-1932

la baisse, l'eau n'arrivait plus qu'à la poitrine de l'homme.

Alors ce fut la ruée au poisson, tant qu'on vit de l'argent dans toutes les mains. On pêchait par tous les moyens : au filet, à l'épervier, à la fourche de fer, au panier défoncé et même à la main. Le poisson, gros et petit, était vendu aux banlieusards de Braïla, à des prix qui permirent aux plus misérables de s'en payer tous les jours.

Aussitôt, la taverne connut une prospérité qui effraya Tsatsa-Minnka. Remboursement de dettes et vente quotidienne gonflèrent la caisse à craquer, malgré la modicité d'un bénéfice plus que raisonnable. Elle vit alors comment se font les fortunes et jusqu'à quel point Sima n'était au fond qu'un faux généreux, ne sacrifiant qu'un surplus de bénéfice qui était presque une volerie.

Le campement des inondés prit une physionomie journalière que le village n'avait jamais connue : le matin, c'était la pêche ; jusqu'au soir, la vente du poisson à Braïla ; et la nuit, une noce à tout casser. Les taverniers qui ne pouvaient auparavant tenir tête à la concurrence de Minnka, reçurent à bras ouverts tous les ivrognes et firent de brillantes affaires.

Les paysans commencèrent d'abord par se vêtir, puis, comme le poisson se vendait bien, ils passèrent vite à la joie. Une partie de l'argent était laissée, tout de suite, dans les bistrots de la ville, d'où ils rentraient souvent en voiture de luxe, et accompagnés de musiciens tziganes. Leur plus grand plaisir était de narguer tel ou tel «ennemi», promenant sous son nez voiture, tziganes, et leur propre personne, bien épanouie. Tard dans la nuit, c'étaient les disputes en famille et les coups.

Effrayées de la débauche des hommes, mères et jeunes filles durent aller elles-mêmes pêcher le poisson, le vendre et faire des provisions de l'article qui leur tenait le plus à coeur : le coton nécessaire aux futurs

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

umple rafturile golite. Apoi apa începu să scadă, nu mai ajungea omului decît pînă la piept.

Atunci s-au repezit la pește, s-au repezit atît încît vedeai bani în mîinile tuturor. Se pescuia în tot felul : cu plasa, cu chipcelul, cu furca de fier, cu hodorogul și chiar cu mîna. Peștele, mare sau mic, îl vindeau prin mahalalele Brăilei, la prețuri care-ngăduiau și celor amărîți să cumpere-n fiecare zi.

Cîrciuma avu, numaidecît, parte de-o-nflorire care pe țața Minca o-nspăimîntă. Plata datoriilor și vînzarea zilnică aduceau bani cu duiumul, cu toate că își punea un cîștig foarte mic. Văzu atunci cum se fac averile și-n ce măsură Sima nu era, în fond, decît un fals generos, care sacrifica doar o părticică dintr-un cîștig ce era aproape o hoție.

Tabăra inundaților căpătă o înfățișare de fiecare zi pe care satul n-o avusese niciodată : dimineața, pescuitul ; pînă seara, vînzarea peștelui la Brăila ; iar noaptea, chefuri cum nu se mai pomeniseră. Cîrciumarii, care înainte nu putuseră ține piept țăței Minca, primeau acum cu brațele deschise pe toți bețivanii și făceau afaceri strașnice.

Țăranii începură prin a se îmbrăca, apoi, cum peștele se vindea bine, repede se-apucară de chefuri. O parte din bani era lăsată pe loc în cîrciumile orașului, de unde se-ntorceau adesea în birji de lux, cu lăutari țigani. Plăcerea lor cea mai mare era să „oftice" pe cutare sau cutare „dușman" trecîndu-i pe la nas trăsura, lăutarii și propria-i persoană cherchelită bine. Noaptea tîrziu începeau certurile în familie și bătăile.

Speriate de desfrîul bărbaților, mamele și fetele trebuiră să se ducă ele să prindă pește, să-l vîndă și să facă provizii din ce le stătea mai mult la inimă : bumbacul pentru urzeală. Bătătura era totdeauna de lînă,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ourdissages. La trame étant toujours de laine, elles la prenaient au dos de leurs propres brebis. Ainsi, le prochain tissage hivernal des vêtements, des draps, des couvertures et des tapis était assuré.

Mais cette mine d'argent qui constituait le poisson ouvrit aux femmes des perspectives inattendues. La retraite totale des eaux dans les régions élevées, voisines de la côte, mirent à nu de larges cavités, peu profondes, où il y avait plus de poisson que de l'eau. Les ménagères, se pourvoyant de voitures, allèrent le charger à la pelle, en firent des salaisons et le vendirent au détail dans les villages où les rivières et le poisson étaient également inconnus.

Elles en rapportèrent des mouchoirs pleins de beaux sous, qu'elles confièrent à Tsatsa-Minnka. Et l'on put voir tout de suite combien la femme est plus morale que l'homme. Chacune s'empressa d'améliorer la vie du ménage, achetant des outils, réparant la charrette, habillant les enfants et les nourrissant mieux. Tout le campement fut égayé par l'apparition d'une foule féminine en vêtements de fête, dont la multitude de couleurs vives faisait la joie du soleil.

Tsatsa-Minnka en fut la première heureuse. Elle devint la confidente de toutes les ménagères et leur caisse d'épargne.

Mais ce charme allait être brusquement rompu.

On ne savait plus rien de Sima. On croyait qu'il était résigné à une séparation tacite, en attendant le divorce, quand, une nuit, très tard, des coups violents dans la porte de leur cabane réveillèrent les deux amants :

— Qui est-ce ?

— Au nom de la loi, ouvrez ! répondit une voix morose.

— Permettez-nous de nous habiller, répliqua Minnka.

— Ouvrez à l'instant, ou nous faisons sauter la porte !

Minnka ouvrit, offrant à la loi le spectacle d'un jeune couple en chemise de nuit. Un homme, grand et maigre,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe care-o luau de pe spinarea oilor lor. Și-n felul ăsta țesutul din iarnă, pentru îmbrăcăminte, rufărie, pături și scoarțe, era asigurat.

Dar mina asta de bani care era peștele deschisese femeilor perspective nebănuite. Cînd apele s-au retras cu totul, au rămas prin părțile mai înalte, vecine cu malul, gropi mari, nu prea adînci, în care era mai mult pește decît apă. Gospodinele au luat căruțe și s-au dus să-l încarce cu lopețile și l-au vîndut cu amănuntul prin sate în care nu se știa nici de gîrle, nici de pește.

S-au întors cu basmale pline de gologani, pe care i-au încredințat țatei Minca. Și s-a putut vedea îndată cît e femeia mai cumsecade decît bărbatul. Fiecare dintre ele, s-a grăbit să-mbunătățească viața gospodăriei cumpărînd unelte, dregînd căruța, îmbrăcînd copiii și hrănindu-i mai bine. Tot satul se-nveseli cînd s-a pomenit cu mulțimea de femei îmbrăcate de sărbătoare într-o amestecătură de culori care făcea bucuria ochilor.

Țața Minca fu cea dintîi să se bucure. Gospodinele ei îi mărturiseau toate ale lor și ea era casa lor de economii.

Dar farmecul avea să fie rupt dintr-o dată.

Nu se mai știa nimic de Sima. Se credea că se resemnase la o separație tacită în așteptarea divorțului cînd, într-o noapte, foarte tîrziu, cei doi îndrăgostiți fură treziți de bătăi puternice în ușa bordeiului lor.

— Cine-i ?

— În numele legii, deschideți ! rosti o voce morocănoasă.

— Dați-ne voie să ne-mbrăcăm, zise Minca.

— Deschideți imediat sau sparg ușa !

Minca deschise, oferind legii spectacolul unei tinere perechi în cămăși de noapte. Un bărbat, înalt și slab,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

y pénétra le premier. Derrière lui, se tenaient deux agents de police, en uniforme, et Sima. Le grand maigre frotta une allumettre. Minnka lui présenta la lampe à pétrole qu'il alluma. On vit alors qu'il était ceint de l'écharpe tricolore.

Le commissaire prit place sur une chaise et interrogea :

— C'est bien vous Minnka, épouse de M. Sima Caramfil ?

— Oui.

— Et vous couchez donc ici, avec ce jeune homme ?

— Comme vous voyez.

— C'est le *flagrant* délit d'adultère ! Je vous déclare tous deux arrêtés !

On leur passa des menottes sans même leur permettre de se vêtir. Minnka protesta :

— Vous n'allez pas nous conduire en ville dans cet état ! La loi ne doit pas admettre une chose pareille. D'abord, j'ai froid.

Le commissaire répondit, mollement :

— La loi, c'est moi ! Et vous sortirez un moment dehors, *dans cet état* ! Puis, vous vous habillerez.

On les fit sortir, et le commissaire procéda à un simulacre de perquisition, fouillant çà et là, dans la hutte, sans rien emporter. Pendant ce temps, de nombreux paysans, réveillés par le bruit des deux voitures dans lesquelles étaient venus ces visiteurs nocturnes, accoururent à la taverne de Minnka, sommairement vêtus. Certains portaient des lanternes.

Apercevant Minnka et Minnkou en chemise, ils s'arrêtèrent tous à distance. Ils n'eurent pas un mot, pas un murmure. Les plupart des hommes firent aussitôt demi-tour. Les femmes, muettes, s'attardèrent. Elle se couvraient de leurs mains la bouche ou tout le visage et hochaient la tête, quelques-unes en pleurant.

Les deux «coupables» semblaient ne rien éprouver. Ils se tenaient droits, regardant l'Embouchure et grelottant. On leur permit de s'habiller.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

intră cel dintîi. În spatele lui erau doi gardiști și Sima. Cel înalt și slab scăpără un chibrit. Minca îi întinse lampa de gaz, pe care o aprinse. Se văzu atunci că era încins cu o eșarfă tricoloră.

Comisarul se așeză pe un scaun și începu interogatoriul :

— Dumneata ești Minca, soția domnului Sima Caranfil ?

— Da.

— Și dormi aici cu tînărul acesta ?

— După cum vedeți.

— Este flagrant delict de adulter. Vă declar arestați pe amîndoi !

Li s-au pus cătușe, fără măcar să li se dea voie să se îmbrace. Minca protestă :

— Doar n-o-ți fi avînd de gînd să ne duceți în oraș în halul ăsta. Legea nu poate admite așa ceva. Și-apoi, mi-e frig !

— Legea sînt eu. Și-o să ieșiți un moment afară așa, în halul ăsta. După care, o să vă-mbrăcați.

I-au scos afară și comisarul a procedat la un simulacru de percheziție, scotocind pe ici, pe colo, prin colibă, fără să ia nimic. Între timp, o mulțime de țărani, treziți de zgomotul celor două trăsuri în care veniseră vizitatorii nocturni, alergau, îmbrăcați care cum se nimerise, la cîrciuma Mincăi. Unii aveau felinare.

Văzîndu-i pe Minca și pe Mincu în cămașă, se opriră, toți, la oarecare distanță. Nu scoteau o vorbă, o șoaptă. Cei mai mulți dintre bărbați făcură calea-ntoarsă. Femeile, amuțite, mai rămaseră. Își acopereau cu mîna gura sau toată fața și dădeau din cap, unele dintre ele plîngînd.

Cei doi „vinovați" păreau să fie nepăsători. Se țineau drepți, priveau în fața lor și tremurau. Li se dădu voie să se îmbrace.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

A ce moment arriva père Ortopan, en courant. Minnka le reçut dans la hutte, un doigt sur les lèvres, lui remit les clefs de la taverne et l'embrassa. Le vieux était très ému.

Peu après, les deux voitures prenaient le chemin de Braïla, dirigeant vers la prison ce que le campement avait de plus sain : un homme et une femme qui s'aimaient.

On les condamna, tous deux, à quinze jours de prison correctionnelle. C'est Sima qui l'avait voulu et obtenu, comme on obtient tout ce qu'on veut, dans ces pays-là, lorsqu'on est riche. C'est lui également qui avait exigé du commissaire la mise à la porte, à demi-nus et à la vue de tout le monde des deux amants.

Contrairement à son attente, la pensée et l'attitude des paysans auxquels il offrit ce spectacle, furent tout en sa défaveur.

Quand même, le malheureux n'avait pas une âme aussi basse. C'est la rage de l'époux se jugeant outragé, qui l'avait poussé à de telles bassesses. Et, une fois sur cette pente, il ne s'arrêta pas. D'ailleurs, un tas de chenapans, dont il s'était entouré, dans sa détresse maladive, lui conseillait les pires ignominies :

— Déshabille-la, en pleine rue et en plein jour, mets-la nue et fouette-la !

— Coupe-lui la chevelure !

— Attire-la dans un lieu sûr et livre-la à une demi-douzaine de tziganes !

Mais Sima aimait sa femme. Il l'aimait maintenant avec un coeur tenaillé par le sentiment d'avoir commis l'irréparable. Et quand ce sentiment s'empare d'un coeur qui aime, ce n'est plus de l'amour : ce sont les affres de la mort. L'âme de Sima se mourait. Pour lui, que Minnka lui revînt ou qu'elle restât à son aimé, le mal était le même. Il l'avait perdue.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În clipa aceea sosi, alergînd, moș Ortopan. Minca îl primi în colibă, cu un deget pe buze, îi dădu cheile cîrciumii și îl sărută. Bătrînul era tare mișcat.

Puțin după aceea cele două trăsuri luară drumul Brăilei, ducînd la pușcărie tot ce tabăra avusese mai sănătos : un bărbat și o femeie care se iubeau.

Au fost condamnați, amîndoi, la cîte cincisprezece zile închisoare corecțională. Sima voise și obținuse asta, cum obții tot ce vrei în țara asta, cînd ești bogat. Tot el îi ceruse comisarului să-i scoată goi în ochii oamenilor, pe cei doi îndrăgostiți.

Cu totul pe dos decît se aștepta, gîndul și atitudinea țăranilor cărora le oferise spectacolul s-au întors împotriva lui.

Și, cu toate astea, nenorocitul n-avea un suflet atît de josnic. Furia bărbatului care se socotește jignit îl împinsese la asemenea mîrșăvii. Și, odată pornit pe panta asta, nu se mai opri. Dealtfel, o șleahtă de ticăloși de care se înconjurase în durerea lui bolnăvicioasă îl sfătuiau la cele mai mari mișelii.

— Dezbrac-o-n drumul mare ziua-n amiaza mare și biciuiește-o-n pielea goală !

— Taie-i părul !

— Atrage-o-ntr-un loc sigur și dă-o pe mîna cîtorva țigani !

Dar Sima își iubea nevasta. Acum o iubea cu o inimă chinuită de sentimentul de-a fi făcut un rău ce nu mai putea fi îndreptat. Și cînd acest sentiment pune stăpînire pe-o inimă care iubește, nu mai e dragoste : sînt chinurile morții. Sufletul lui Sima se prăpădea. Pentru el, se-ntorcea Minca la el sau rămînea la iubitul ei, totuna era. O pierduse.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Vieilli, amaigri plus encore, ne dormant et ne se nourrissant qu'aux heures où ses forces ne lui permettaient plus de se tenir debout, il passait ses nuits à maudire sa vie et sa fortune. Il ne s'intéressait plus à rien, indifférent aux vols, à ceux même qu'on commettait presque sous ses yeux. Une nuit qu'il se trouvait à sa fenêtre, à contempler la cour éclairée par la lune, il vit le tejghetar sortir du dépôt, et charger dans une voiture des sacs et des caisses de marchandises, dont il évalua froidement la valeur sans broncher : «C'est pour 1 000 francs de café vert et 400 francs de sucre.»

Un venin, encore inconnu, lui empoisonnait le sang : une haine qui embrassait tout ce qui existait. La mort lui semblait insuffisante, et la vie lui était insupportable. Il aurait donné toute sa fortune pour ne plus avoir de mémoire. Oui : pauvre, mendiant, mais ne plus avoir le souvenir de cette atrocité qui lui poignardait le coeur et le rendait fou.

Il était dans cet état d'âme quand, la veille de l'expiration de la peine infligée à Minnka et à Minnkou, une idée lui vint qui lui apporta un grand soulagement :

— Je vais placer des voyous sur leur passage, pour les huer.

Il en embaucha toute une bande. Le lendemain, à l'heure de la levée d'écrou, ils étaient à leur place. Sima se tenait un peu à l'écart, une joie malsaine dans le coeur : «Je vais les écraser de honte ! Tout le boulevard rigolera d'eux !»

La prison faisait face à l'une des extrémités du boulevard Carol. On sortait de la prison pour mettre le pied sur le boulevard. C'est là que guettaient les vauriens de Sima, un ramassis de désoeuvrés vivant des moyens les plus louches.

Minnka et Minnkou parurent. Une lumière aveuglante les arrêta un instant devant la porte de la prison. Puis, d'un pas incertain, un peu défaillant, ils s'engagèrent

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Îmbătrînit, slăbit și mai rău, dormind și mîncînd numai cînd puterile îl lăsau de nu se mai putea ține pe picioare, își trecea nopțile blestemîndu-și viața și averea. Nu-i mai păsa de nimic, nu se mai sinchisea că-l furau nici măcar atunci cînd o făceau sub ochii lui. Într-o noapte, pe cînd stătea la fereastră și privea în curtea luminată de lună, îl văzu pe tejghetar ieșind din magazie și încărcînd într-o căruță saci și lăzi cu marfă. Prețui, rece, cam cît făceau, fără să se clintească: „E de vreo mie de franci cafea crudă, și zahăr de vreo patru sute".

Un venin, necunoscut încă, îi otrăvea sîngele: o ură care cuprindea tot ce trăia. Moartea i se părea că nu-i destul, și viața nu era de îndurat. Ar fi dat toată averea lui ca să nu mai țină minte nimic. Da: sărac, cerșetor, dar să nu-și mai aducă aminte de cruzimea aceea, care-i înjunghia inima și-l înnebunea.

În starea asta sufletească era cînd, în ajunul expirării pedepsei aplicate Mincăi și lui Mincu, îi veni o idee care-i aduse multă ușurare:

— Am să pun niște derbedei în drumul lor, să-i huiduiască.

Și tocmi o bandă-ntreagă. A doua zi, la ora cînd se deschidea poarta pușcăriei, ei erau la locul lor. Sima se ținea ceva mai deoparte, cu o bucurie nesănătoasă în suflet: „Am să-i fac de rîsul lumii! Tot bulevardu' are să rîdă de ei."

Închisoarea era la unul din capetele bulevardului Carol. Din poarta închisorii dădeai drept în bulevard. Aici îi așteptau derbedeii lui Sima, o adunătură de golani, care trăiau din cele mai necurate treburi.

Apărură și Minca și Mincu. Lumina orbitoare îi opri o clipă în fața porții închisorii. Apoi, cu un pas nesi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

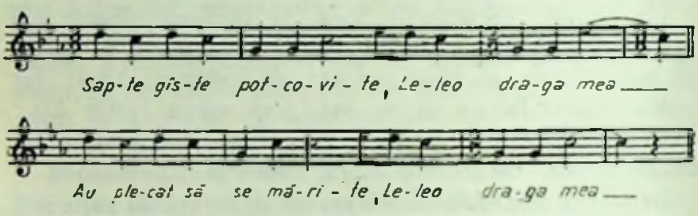

sur le boulevard plein de passants qui s'en allaient au port.

Soudain, deux longues huées, en choeur retentirent :

— Houo-o-o ! Houo-o-o !

Conspués et passants s'arrêtèrent, cloués sur place. Minnka se cabra, blême, vit Sima, comprit et, au moment où une nouvelle huée éclatait, elle enroula du bras droit le cou de son amant. Celui-ci la prit par la taille. Et tous deux, les corps serrés l'un contre l'autre, les visages crevant de joie profondément sentie, ils avancèrent d'un pas lent, compassé, une démarche fière, en chantant leur passionnante rengaine :

Sima fut atterré. En chantant à tue-tête, Minnka le fixait droit dans les yeux, dandinant son corps et riant de toutes ses belles dents.

Les huées expirèrent sur les lèvres de la bande. L'un des chenapans cria, se tapant la cuisse et s'adressant à Sima :

— Eh bien, mon vieux, elle en a du culot, ta garce !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

gur, puțin cam șovăitor, apucară pe bulevardul plin de trecători care se-ndreptau spre port.

Deodată se auziră două huiduieli prelungi, în cor.

— Huo-o-o... ! Huo-o-o... !

Și huiduiții, și trecătorii se opriră țintuiți locului. Minca, palidă, se-ndîrji, îl zări pe Sima, pricepu, și în clipa-n care a doua huiduială izbucnea, își duse brațul în jurul gîtului iubitului ei. Acesta o luă de mijloc. Și amîndoi, cu trupurile lipite, cu fețele pocnind de-o bucurie simțită-adînc, porniră cu pasul rar, măsurat, cu ținuta mîndră, cîntînd cîntecul lor :

Șapte gîște potcovite,
Leleo, draga mea...

Sima era zdrobit. Cîntînd cît o ținea gura, Minca îl privea drept în ochi, legănîndu-și trupul și rîzînd cu toată gura. Huiduielile încremeniră pe buzele derbedeilor. Unul dintre ticăloși, bătîndu-se cu palmele pe șale, strigă către Sima :

— Apăi, 'coane, are vînă, lelița dumitale !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr/1901-1932

LA RETRAITE DES EAUX

Quand elles affluent sur l'Embouchure, les eaux sont pareilles à un amour intempestif qui envahit un coeur paisible, l'effraye de tout l'inconnu qu'une telle visite peut comporter. Quand elles s'en retirent, leur adieu vide les âmes, dans un mélange égal de regrets et de reproches, semblable à celui que nous ressentons le jour où une passion violente nous abandonne, après nous avoir fécondés de tout son bien et de tout son mal.

Sous le soleil tiède d'un début d'octobre plutôt frais, les innombrables mares que le déluge avait laissées derrière lui, croupissaient à l'infini, rendaient impossible la réintégration des foyers, tandis qu'au loin, la ligne argentée des eaux en retraite semblait sourire malignement à l'oeuvre de destruction que son recul révélait aux paysans : maisons ruinées ou effondrées ; récoltes de maïs ensevelies sous la vase ; arbrisseaux et vignes desséchés ; parcs de fourrage disparus ; puits bouchés ; clôtures renversées et enfouies dans leurs fossés, presque nivelés.

Silence. Solitude. La vie des inondés s'en allait avec les eaux, car la vie était plus douce pendant qu'elles

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

RETRAGEREA APELOR

Cînd vin mari pe Vărsătură, apele sînt ca o dragoste nepoftită care năvăleşte-ntr-o inimă liniştită, speriind cu tot ce poate-aduce necunoscut o asemenea vizită. Cînd se trag înapoi, rămas-bunul pe care şi-l iau goleşte sufletul, un amestec şi de păreri de rău, şi de mustrări ce se-aseamănă cu ceea ce simţim cînd ne lasă o patimă după ce ne-a plămădit cu tot răul şi tot binele ei.

În soarele călduţ al unui început de octombrie cam răcoros bălţile nenumărate pe care le lăsase-n urma lui potopul cloceau la nesfîrşit, împiedicînd oamenii să se-ntoarcă la vetrele lor, în timp ce în depărtare linia argintie a apelor dînd îndărăt părea să zîmbească răutăcios operei de distrugere pe care retragerea lor o dezvăluia ochilor ţăranilor : case prăpădite sau năruite, recolte de porumb îngropate sub nămol, copăcei şi butuci de viţă uscaţi, clăi de nutreţ luate de ape, fîntîni înnămolite, împrejmuiri doborîte şi-aruncate-n şanţurile lor, aproape astupate.

Tăcere. Pustietate. Ai fi zis că viaţa inundaţiilor se ducea cu apă cu tot, pentru că mai blîndă fusese

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

étaient là : on y pêchait. On avait même connu une abondance qui faisait à bien des gens bénir l'inondation. Elle aurait pu se stabiliser. Maintenant, au seuil de l'hiver, un pays mort et aucun moyen de vivre, voilà ce qui restait à chacun.

Pieds et jambes nus jusqu'au-dessus des genoux, les paysans pataugeaient du matin au soir dans la boue molle, vaquant au plus pressé de la besogne : débouchage des rigoles, desséchage des maisons, remplacement du matériel pourri. On quittait sa hutte à l'aube et on y rentrait la nuit, fourbu, affamé. Nulle aide administrative. Que chacun se débrouille, la faute étant à Dieu.

Aussi fut-ce encore Tsatsa-Minnka qui dut venir au secours des plus malheureux. Elle leur distribua toutes ses économies, ne gardant pour elle que le strict nécessaire à son installation définitive dans la commune. Et tout suite, sa largesse changea l'humeur de Minnkou. Il désapprouva sa compagne, lui dit brutalement qu'il n'avait aucune envie de travailler pour les autres.

Minnka lui prit la tête dans les mains, le regarda longuement dans les yeux, et ne répondit rien, mais son coeur alla promptement à la dérive.

*

On était vers le milieu d'octobre. Le temps se maintenant sec, chacun put, tant bien que mal, rafistoler son foyer et le réintégrer. Alors commença une misère noire, que les maladies rendirent plus atroce encore.

Maisons humides. Aucun moyen de chauffer ni d'activer le desséchage. Le roseau, cet unique matériel de combustion, étant toujours inondé, personne ne pouvait se le procurer. On brûla arbrisseaux, vigne, palissades, dégoulinant d'eau. On n'en obtint que de la fumée.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
TATA MINCA

viața cît apele-i acoperiseră : aveau în ce pescui. Acuma, în pragul iernii, un țînut mort, și nici un mijloc de trai, asta-i ce-i rămînea fiecăruia.

Cu picioarele goale pînă deasupra genunchilor, oamenii înotau de dimineața pînă seara în noroiul moale văzîndu-și de treburile cele mai grabnice : desfundarea șanțurilor, uscatul caselor, înlocuirea lemnăriei putrezite. Plecau din bordeie în zori și se întorceau noaptea rupți de oboseală, flămînzi. De la județ, nici un ajutor. Să se descurce fiecare cum poate ; de la Dumnezeu venise.

Așa că tot țața Minca trebui să vină-n ajutor ălor mai amărîți. Le împărți toate economiile ei și nu păstră pentru ea decît strictul necesar ca să-și facă un rost ca lumea și să rămînă în sat. Și, numaidecît, dărnicia ei îl făcu pe Mincu morocănos. Ceea ce făcea Minca nu-i plăcea și-i spuse în față că n-avea nici un chef să muncească pentru alții. Ea îi luă capul în mîini, îl privi lung în ochi, nu scoase o vorbă, dar în inima ei ceva se nărui.

*

Ajunseseră către mijlocul lui octombrie. Vremea era uscată, fiecare putu, de bine, de rău, să-și meremetisească vatra și să se-ntoarcă la ea. Începu atunci o mizerie neagră, pe care bolile o făcură și mai cruntă.

Case umede. Nimic de ars, să te mai încălzești și să usuce pereții. Stuful, singurul material de pus pe foc, era încă sub ape, nimeni nu-și putea face rost. Au ars copaci tineri, butuci de viță, garduri, mustind de apă. Nu s-alegeau decît cu fum.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Point de ménage qui n'eut son malade. Et certains étaient devenus de vrais hôpitaux, tous les membres de la famille gisant à terre. Pneumonie, pleurésie, malaria, tuberculose. En plus, la faim.

— Tsatsa-Minnka ! Sauve-nous !

C'était le cri de tous les enfants en détresse.

Chez Tsatsa-Minnka, la discorde battait son plein. Elle s'était fait construire une modeste maisonette de trois pièces. L'une des trois, la plus grande, contenait l'épicerie et les boissons, amoureusement rangées ainsi qu'elle l'avait rêvé. La seconde, contiguë au magasin, constituait tout l'appartement du jeune ménage. La troisième était occupé par le vieil Ortopan, que les rhumatismes et la mélancolie immobilisaient. Le pauvre père souffrait de voir son fils devenir toujours plus grossier avec celle qu'il considérait comme sa bru. Sachant quel avait été son amour pour elle, il ne comprenait plus rien à l'âme de son enfant.

Minnka comprenait et baissait la tête devant son destin. Elle voyait naître dans cette âme le besoin de parvenir. Sourdement, sans l'avouer, sans la moindre franchise, Minnkou nourrissait l'ambition de s'enrichir. Elle l'avait souvent vu prendre ces attitudes de tavernier égoïste, qu'obsède seul le désir du lucre : flatteur avec le client qui boit sec et paie comptant ; glacial avec celui qui n'a pas d'argent, quel qu'il soit. Elle l'avait même quelquefois surpris en train de mouiller du vin et de l'eau-de-vie, de charger la note d'un consommateur ivre, opérations malhonnêtes qu'elle avait en horreur par-dessus tout. Les tendres reproches qu'elle lui en fit, n'eurent d'autre résultat que de le rendre sournoisement circonspect.

Néanmoins, son amour l'emporta sur la tristesse de ces révélations : «Je le corrigerai.» Mais voilà que Minnkou s'érigeait en maître absolu, lui interdissait de «dissiper le bien commun». Dissiper ! Ce qu'elle considérait comme la joie suprême de sa vie, — secourir les

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Nu era casă să nu-și aibă bolnavul ei. La unii era adevărat spital, toți ai casei zăcînd pe jos. Pneumonie, pleurezie, friguri, oftică. Și, pe deasupra, foamea.

— Țață Minco, scapă-ne !

Așa strigau toți copiii, disperați.

La țața Minca-n casă, discordie. Ea pusese să i se facă o căsuță modestă, cu trei odăi. Într-una dintre ele, în cea mai mare, ținea băcănia și băuturile, rînduite cu dragoste, așa cum visase. A doua, lipită de prăvălie, era locuința tinerei perechi. În a treia stătea moș Ortopan, pe care-l țintuiau locului reumatismele și tristețea. Sărmanul părinte suferea cînd își vedea feciorul făcîndu-se zi cu zi mai grosolan cu cea pe care el o socotea drept noră. Știind cît o iubise, nu mai pricepea nimic din sufletul băiatului său.

Minca înțelegea, și-și pleca fruntea în fața ursitei. Vedea cum naște-n sufletul lui nevoia de-a ajunge. Înăbușit, fără s-o mărturisească, fără pic de sinceritate, Mincu nutrea ambiția de a se îmbogăți. Deseori ea îl vedea purtîndu-se ca un cîrciumar egoist, stăpînit doar de pofta de cîștig : lingușitor cu clientul care bea bine și plătește pe loc, rece cu-acel ce n-avea bani, oricine-ar fi fost. Ba-l prinsese uneori punînd apă-n vin și în rachiu, încărcînd la socoteală pe-un mușteriu beat, treburi necinstite, de care-avea groază mai mult decît de-orice. Dojenile blînde n-avură altă urmare decît că-l făcură mai șiret și mai prudent.

Cu toate astea, dragostea ei fu mai tare decît tristețea descoperirilor. „Am să-l vindec eu !" Dar iată că Mincu începu să facă pe stăpînul, să-i interzică de-a mai „risipi" „averea lor". A risipi ! Ceea ce ea socotea cea mai mare bucurie a vieții sale — să ajute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vaincus, — son idole l'appelait dissipation. Mais, c'était là, du pire Sima, car l'autre avait tout de même ses libéralités ; il avait de plus l'excuse de n'être né que pour faire fortune et de posséder toutes les vertus nécessaires à ce but, alors que Minnkou ne pouvait distinguer du vin bon le mauvais, ni laver convenablement un verre.

Pourtant, cet homme la tenait par toutes ses fibres. Il vivait dans sa chair. C'était son *barbatt*. Elle ne concevait plus sa vie sans lui.

Déchirée entre sa passion charnelle et sa générosité, Minnka ne voyait pus de salut que dans un prompt retour à la sainte indigence d'autrefois. «Ouvre à l'homme la perspective de l'enrichissement, et son âme est perdue !» se disait-elle. Que restait-il de son Minnkou de la Japsha Rouge, le vaillant garçon qui portait une montagne de nattes sur ses épaules, jusqu'au marché de Braïla, pour n'en tirer que de quoi vivre, lui et son père ?

Elle en avait fait un vil tavernier, dont les mains et les joues commençaient à s'amollir, dont le regard devenait chaque jour plus faux, et qui n'aimait plus sortir qu'en gilet et en escarpins brodés. Quant à la peine que leur commerce exigeait constamment de tous deux, il en abandonnait le plus dur à sa compagne, ne s'occupant que des futilités et s'adonnant toujours plus aux plaisirs de la table, de la sieste et de la promenade.

Ce penchant à la luxure, pratiqué sous les yeux d'une générale souffrance, finit par agacer Minnka. Et comme un jour elle le lui faisait remarquer, il répondit en lui flanquant une gifle.

C'était le *barbatt*, à n'en pas douter. L'héroïsme en moins.

Minnka encaissa le soufflet sans piper mot, leva les bras au ciel, comme pour dire : «Je me rends !» et alla montrer sa joue en feu aux eaux en retraite :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe neajutorați — idolul ei numea risipă. Păi, ăsta era mai rău decît Sima care, oricum, avea uneori mînă mai slobodă ; și mai avea și scuza că era născut doar să facă avere și că avea toate virtuțile ce-i trebuiau pentru asta, pe cînd Mincu nu știa să deosebească un vin bun de unul prost, sau să spele ca lumea un pahar.

Și totuși, omul ăsta o stăpînea în toate fibrele. Trăia în carnea ei. Era *bărbatul* ei. Nu mai putea concepe viața fără el.

Sfîșiată între pasiunea ei trupească și mărinimie, Minca nu vedea scăpare decît într-o întoarcere neîntîrziată la sfînta sărăcie de pe vremuri. „Arată-i omului drumul spre îmbogățire, și sufletul lui e pierdut !" își zicea ea. Ce mai rămăsese din Mincu al ei de la Japșa Roșie, flăcăul voios care ducea pe umeri un munte de rogojini pînă la tîrg, la Brăila, ca să scoată cu ce trăi, el și taică-său ? Ea făcuse din el un cîrciumar josnic, ale cărui brațe și obraji începuseră să se fleșcăiască, a cărui privire era din zi în zi mai prefăcută și care prinsese gust să iasă-n văzul lumii numai în jiletcă și în papuci brodați. Cît despre truda pe care negoțul lor o cerea amîndurora, fără-ncetare, el lăsa greul pe seama ei și nu se ținea decît de fleacuri, îndulcindu-se din ce în ce mai mult la mese bune, tihnă și plimbări.

Înclinarea asta către desfrîu în văzul suferințelor tuturor sfîrși prin a o scoate pe Minca din sărite. Și cum într-o bună zi ea i-o spuse, el îi răspunse cîrpindu-i o palmă.

Era *bărbat*, nu mai încăpea vorbă. Doar că-i lipsea bărbăția.

Minca înghiți palma fără să sufle o vorbă, ridicînd brațul spre cer ca și cum ar fi spus : „Mă dau bătută !" și se duse să-și arate obrazul în flăcări apelor ce se trăgeau :

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Tout vient avec vous... Tout s'en va avec vous...

Par le temps couvert de cet après-midi-là, la nappe grisâtre se confondait avec l'horizon, dans une immobilité oppressante. Elle n'avait plus d'âme. Elle était morte. L'océan vivant des jours de l'inondation était devenu une masse de plomb. Le Sereth et le Danube lui avaient tourné le dos, lui avaient retiré la vie.

A quelque distance d'elle, Minnka vit des enfants qui fouillaient dans les mares. Ella alla vers eux. Ils ramassaient du fretin à demi-asphyxié et qui puait la vase. Finis, les beaux brochets, les belles carpes, la délicieuse tanche, qu'on chargeait par voitures, du temps des huttes, sur le plateau !

Zamfir était là.

— Comment ça va, à la maison ? lui demanda-t-elle.

— Pas mal... Nénika Sima nous envoie tout ce qu'il nous faut. Nous ne manquons de rien.

— Et le père, que dit-il ?

— Il dit que c'est très bien que tu sois malheureuse.

— Et toi... Qu'en penses-tu, Zamfirika ?

Le petit se jeta dans les bras de sa soeur et pleura.

Minnka rentra chez elle en monologuant dans sa tête : «Ainsi, mon Minnkou n'était un vaillant que parce qu'il vivait dans la pauvreté. Maintenant qu'il goûte de l'aisance, le voilà défiguré. Eh bien, d'ici à une semaine, nous n'aurons plus que nos murs et peu de choses pour nos bouches.»

Père Andreï l'attendait sur le pas de la porte. Il l'embrassa et lui dit, l'air navré :

— Ma fille, je te quitte ! Minnkou est parti à Braïla, vendre la voiture et le cheval que tu lui as achetés. Je ne reconnais plus mon fils ! Je m'en vais de par le monde !

Elle eut beau faire pour le retenir. Le vieillard s'en alla, le sac au dos.

Minnka fit aussitôt venir deux voitures du village, qu'elle chargea de presque toute l'épicerie et des boissons

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— De la voi vine totul... și se duce tot cu voi...

Pe vremea noroasă din după-amiaza aceea cenușiul apelor topea orizontul într-o nemișcare apăsătoare. Nu mai avea suflet. Era moartă. Oceanul viu al zilelor de inundație devenise plumb. Siretul și Dunărea îi întorseseră spatele și-i luaseră și viața.

La oarecare depărtare de ea, Minca văzu cîțiva copii răscolind prin smîrcuri. Se duse spre ei. Adunau pești mărunți, pe jumătate înăbușiți, puțind a nămol. Se isprăvise cu știucile zvelte, crapii frumoși, linii cei gustoși pe care-i încărcai căruțe-ntregi, atunci, pe vremea bordeielor de pe creastă!

Era și Zamfir acolo.

— Cum mai merge pe-acasă? îl întrebă ea.

— Binișor... Nenea Sima ne trimite tot ce ne trebuie. Nu ne lipsește nimic.

— Și tata, ce zice?

— Zice că-i foarte bine-așa, că ești nenorocită.

— Și tu, Zamfirache, tu ce zici?

Băiatul se-aruncă în brațele soră-sii și începu să plîngă.

Minca se-ntoarse acasă zicîndu-și de una singură-n capul ei: „Va să zică Mincu al meu nu era om ca lumea decît pentru că trăia în sărăcie. Acuma, c-a dat de gustul belșugului, iată-l că s-a schimbat la față. Ei bine, de-acu-ntr-o săptămînă n-o să mai avem decît pereții goi și nu mare lucru de mîncare."

Moș Andrei o aștepta în prag. O sărută și-i spuse, amărît:

— Fata mea, eu plec. Mincu s-a dus la Brăila să vîndă trăsura și calul pe care i le-ai cumpărat. Nu-mi mai recunosc băiatul. Mă duc în lume!

Degeaba încercă Minca să-l oprească. Bătrînul porni cu desaga-n spinare.

Minca, numaidecît, chemă două căruțe din sat, în care încărcă aproape tot ce-avea de-ale băcăniei și bă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

que contenait la boutique. Puis, allant de chaumière en chaumière elle distribua le tout :

— De toute façon, expliquait-elle, il n'y a plus chez nous de clients à qui je pourrais vendre cette marchandise. Aussi, je la partage entre vous. Profitez-en, une dernière fois. Je ne tiendrai plus boutique. Je suis malade.

Les gens savaient quelle était sa maladie, mais ils n'osaient y faire allusion. D'ailleurs, ils étaient pour la plupart à moitié crevés. Ils se contentaient de recevoir et de remercier. Seuls les enfants s'écriaient :

— Tu ne seras plus épicière, Tsatsa-Minnka ?

A la nuit tombante, la malheureuse Tsatsa-Minnka rentrait chez elle, les bras ballants. Elle n'eut pas de larmes devant les rayons béants de son magasin ; elle n'eut que le coeur vide.

Ce coeur semblait se vider plus encore, à mesure que les heures passaient, longues, hurlantes, sans qu'elles amenassent Minnkou. Il lui était encore et toujours cher, malgré l'espoir qu'elle avait à jamais perdu de retrouver son amour.

Jetée, toute vêtue, sur le lit, elle ne ferma pas l'oeil de la nuit, le coeur glacé, la tête bouillante. Le moindre bruit la faisait sursauter et courir à la fenêtre. Vers l'aube, un sommeil qui dura une demi-heure, l'engourdit.

Elle se réveilla, épouvantée de s'être endormie, malgré elle. Et tout de suite, un ronflement, venant de la chambre du père Ortopan, la frappa comme un poignard. Elle y entra, doucement pour voir son Minnkou dans un état qui, d'horreur, lui fit se couvrir le visage.

Il dormait, tout habillé, dans le lit de son père, les vêtements inondés de vin rouge vomi, la figure congestionnée, la guele ouverte, répugnante. De la poche supérieure de son gilet, un petit mouchoir de cocotte, à dentelle et à monogramme, pendait, à moitié tiré. Et c'est ce qui fit à Minnka le plus de peine.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

uturi în prăvălie. Apoi, din bordei în bordei, împărţi tot :

— Oricum, spunea ea, nu mai sînt la noi muşterii cărora să le pot vinde marfa asta. Aşa că, v-o împart vouă. Profitaţi şi voi, pentru ultima oară. N-am să mai ţin prăvălie. Sînt bolnavă.

Oamenii ştiau foarte bine ce boală-avea ea, dar nu-ndrăzneau să pomenească. Dealtminteri, erau pe jumătate morţi de foame. Se mulţumiră să primească. Şi să mulţumească. Doar copiii făceau :

— N-ai să mai ţii prăvălie, ţaţă Minco ?

Pe cînd se lăsa noaptea, nenorocita ţaţa Minca se-ntoarse acasă cu braţele atîrnîndu-i. Nu-i pică nici o lacrimă în faţa rafturilor goale ale prăvăliei. N-avea decît pustiu în suflet.

Sufletul ăsta părea că se goleşte şi mai mult, pe măsură ce treceau orele, ore lungi, să-ţi vină să urli, fără să-l aducă pe Mincu. Încă-l mai iubea, cu toate că pierduse pentru totdeauna speranţa în dragostea lui. Se-aruncase pe pat îmbrăcată, nu închise ochii toată noaptea, cu inima gheaţă, cu capul clocotind. La cel mai mic zgomot tresărea, alerga la fereastră. Către zori, un pic de somn de-o jumătate de oră o ameţi.

Se trezi înspăimîntată de-a fi adormit fără să vrea. Şi imediat, un sforăit ce se-auzea din odaia lui moş Ortopan o-njunghie ca un pumnal. Intră încetişor şi-l văzu pe Mincu al ei într-un hal care, de silă, o făcu să-şi acopere faţa cu mîinile.

Dormea, îmbrăcat, în patul tatălui său, cu hainele murdare de vin roşu, congestionat la faţă, cu gura căscată, respingătoare. Din buzunarul de sus al vestei se vedea o batistă mică, de cocotă, cu dantelă şi cu monogramă, atîrnînd pe jumătate afară. Asta o duru mai rău decît tot.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Elle sortit. Machinalement, son âme la dirigea vers la Japsha Rouge, espérant peut-être y trouver le vieux nattier en train de reconstruire sa cabane. Elle mit presque une demi-journée pour y parvenir et ne trouva que l'emplacement solitaire de l'ancien nid du bonheur. Regardant le Sereth, elle lui dit :

— C'est à toi que je dois Minnkou, c'est toi qui me le reprends. Et mon âme avec.

Au retour, ses pieds furent encore lents à la reconduire à sa triste demeure, où une grosse surprise l'attendait : Minnkou avait disparu, en emportant tous ses effets, et avec eux, le peu d'argent qui se trouvait dans la maison.

Tsatsa-Minnka ferma les volets et se coucha.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ieși. Mașinal, sufletul îi îndreptă pașii spre Japșa Roșie sperînd poate să dea acolo peste bătrînul rogojinar, reconstruindu-și căsuța. I-a trebuit aproape o jumătate de oră ca să ajungă și nu găsi decît locul pustiu al fostului lor cuib de fericire. Privind Siretul, spuse :

— Tu mi l-ai dat pe Mincu, tu mi l-ai luat. Cu sufletul meu cu tot.

La întoarcere picioarele-i fură și mai grele în drumul spre casa tristă unde o aștepta o mare surpriză : Mincu dispăruse, după ce-și luase toate lucrurile și-odată cu ele și puținii bani care mai erau în casă.

Țața Minca închise obloanele și se culcă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

«MILOSTIVUL SATULUI»
(LE MISÉRICORDIEUX DU VILLAGE)

Il pleuvait depuis quelques jours sur toute l'Embouchure, la vilaine «pluie de berger» qui vous passe à travers l'âme. C'était la bruine. Matin et soir, pendant de longues heures, un brouillard irrespirable la rendait encore plus insinuante. Tout le village toussait, hommes et bêtes. Parfois, la brume était si épaisse qu'on ne découvrait le village qu'au choeur assourdissant des toux, qui montait de mille poitrines, comme d'une fosse, et qu'on entendait surtout lorsqu'on abordait l'Embouchure par la haute digue de la voie ferrée, en marchant à côté du rail.

Par un temps pareil, ce chemin était le plus sûr, car il vous y menait tout droit.

C'est celui qu'avait pris, un soir de ce même octobre, un homme de toute petite taille, chaussé de bottes grossières, coiffé d'une *caciula* de fourrure d'agneau et enveloppé jusqu'aux yeux dans une *ghéba* commune aux paysans de la région. Il allait d'un pas hésitant, l'oreille au train et touchant le rail de sa canne, comme le font les aveugles. Souvent, une quinte de toux secouait douloureusement son corps maigre. Alors il s'arrêtait et lâchait un «ouf», s'essuyait les yeux, donnait un inu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

MILOSTIVUL SATULUI

Ploua, de cîteva zile, peste toată Gura Siretului, ploaie afurisită, „ciobănească", ce te pătrunde pînă-n suflet, mărunță și rece. Dimineața și seara, ceasuri întregi, o ceață înecăcioasă o făcea și mai pătrunzătoare. Tușea tot satul, și oameni și vite. Cîteodată ceața era atît de deasă, încît nu-ți dădeai seama că ești în sat decît după icnetele asurzitoare dintr-o mie de piepturi, ca dintr-o groapă, și pe care le-auzeai mai ales cînd pătrundeai în Vărsătură pe la digul înalt al căii ferate, mergînd de-a lungul liniei.

Pe-o asemenea vreme ăsta era drumul cel mai sigur, pentru că ducea de-a dreptul.

Și era drumul pe care, într-o seară din acest octombrie, apucase un om mărunt de stat, încălțat cu cizme ordinare, pe cap cu o căciulă de miel și înfășurat pînă la nas într-o ghebă cum poartă țăranii de prin partea locului. Avea pasul șovăitor, cu urechea ciulită la tren și simțind cu un baston șina, cum fac orbii. Adesea și trupul lui pirpiriu era zguduit de o tuse dureroasă. Atunci se oprea, scotea un „uff", își ștergea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

tile coup d'oeil à la ronde, dans la pâte laiteuse qui l'empêchait de voir, et repartait.

Il alla ainsi jusqu'à un passage à niveau où il se heurta à une fillette.

— A qui est-tu ? demanda-t-il à la petite, en lui prenant la main.

— A Iléana et à Vassili le Long, répondit-elle, craintive, la voix éteinte.

L'inconnu frotta une allumette et vit deux yeux clairs, surmontés d'un front tout plissé.

— Ne saurais-tu me dire comment va Tsatsa-Minnka ?

— Elle est toujours malade et toujours seule.

— Qui la soigne ?

— Tout le monde, sauf ses parents. On lui porte de soupes chaudes et on lui fait le ménage. Hier, c'était notre tour de la soigner.

— Bien. Mais les gens, ont-ils les moyens de le faire ?

— On le fait quand même, *«d'où il y a, d'où il n'y a pas»*. Elle est maintenant la plus malheureuse de tout le village.

L'étranger tira d'une poche de son manteau un cornet et le mit entre les mains de la petite.

— Porte ça à ton père. Il y a, dedans, 20 francs et un *bon* de vivres. Dis-lui de prendre un sac et d'aller tout de suite, avec ce *bon*, à la maison du cantonnier. Là, il verra une grande voiture à bâche gardée par un homme. Qu'il présente le *bon* au gardien et qu'il charge les vivres qui y sont marqués. Bonsoir, mon enfant ! Je reviendrai.

— Mais, qui êtes-vous, *néné ?*

— Un homme malheureux, comme Tsatsa-Minnka.

C'était Sima, qu'on aurait difficilement reconnu, même s'il eût fait jour. Une phtisie galopante avait fondu son corps, l'avait rendu hideux. Sa barbe qu'il n'avait pas coupée depuis deux mois, poussait, sauvage,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ochii, arunca, de pomană, o privire-n jur în ceața lăptoasă care-i astupa vederea, și pornea mai departe.

Merse astfel pînă la o barieră, unde dădu peste o fetiță.

— A cui ești ? o întrebă el, luînd-o de mînă.

— A lu' Ileana și-a lu' Vasile Lungu, răspunse ea temătoare și cu glas stins.

Necunoscutul scăpără un chibrit și văzu doi ochi limpezi și-o frunte încrețită.

— Ai putea cumva să-mi spui cum îi merge țaței Minca ?

— 'I tot bolnavă și tot singură.

— Cine-o îngrijește ?

— Toți, afară de părinții ei. Îi duc oamenii ciorbă caldă, îi fac curat în casă. Ieri a fost rîndul nostru.

— Bine, dar au oamenii de unde ?

— De unde au, de unde n-au, fac. Acuma ea-i 'a mai nenorocită din tot satu'.

Necunoscutul scoase din buzunarul ghebei un pachețel și-l puse fetei în mînă.

— Du asta lui taică-tău. Sînt înăuntru douăzeci de franci și un bon de merinde. Spune-i să ia un sac și să se ducă numaidecît cu el la casa cantonierului. O să dea acolo peste o căruță mare, cu coviltir, păzită de un om. Să dea omului bonul și să pună în sac tot ce scrie pe bon. Bună seara, fetițo. Am să mai dau eu pe-aici.

— Da' mata cine ești, nene ?

— Un om nenorocit, ca țața Minca.

Era Sima, pe care cu greu l-ai fi recunoscut, chiar de-ar fi fost ziuă. O oftică galopantă îi topise trupul, îl făcuse hidos. Barba, netunsă de două luni, îi crescuse

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

jusque sous ses yeux, dont le regard étrange ne rappelait plus Sima, mais le hibou.

Il quitta la voie ferrée et prit le chemin du village, trébuchant à chaque pas. Une vingtaine de cornets, pareils à celui qu'il venait de remettre à la fillette, alourdissait sa *ghéba* de tout le poids métallique qu'ils contenaient. Sima allait promptement en faire la distribution, en commençant par les familles les plus éprouvées.

De ce côté de la commune, les chaumières étaient alignées en bordure de la route, face au pâturage. Mais il n'y avait pas moyen de rien distinguer, tant le brouillard était opaque et la nuit noire.

Sima avançait à grand-peine, haletant, épuisé, pataugeant dans les mares et évitant les cadavres des bêtes dont l'horrible odeur trahissait la présence dans les fossés du chemin. Il passa près d'un puits et s'y arrêta, triste. Le bras du levier gisait à terre. Les margelles n'existaient plus. C'était un trou béant dans lequel gens et animaux pouvaient facilement tomber. Cela lui disait long sur l'état du pays.

Il fut mieux fixé, dès qu'il eut rendu visite aux premiers ménages. Visite de mendiant : il entrait dans la cour, s'approchait de fenêtres, épiait, puis, frappait timidement à la porte. Quelqu'un ouvrait et reculait aussitôt devant sa tête suspecte, emmitouflée jusqu'aux yeux. Il en profitait pour jeter un coup d'oeil furtif à l'interieur, mais ne s'attardait pas. Offrant un cornet, deux, parfois trois, il répétait d'une voix chuchotante les mêmes instructions qu'il avait données à la gamine et disparaissait dans la brume et le noir.

Partout, la même promiscuité, la même misère sinistre. De cinq jusqu'à douze membres de la même famille, entassés les uns sur les autres dans la seule pièce chauffée, ou plutôt fumante. Pour toute nourriture : une marmite de *terci*, bouillie claire à la farine de maïs. Des malades enveloppés dans des hardes. Des faces

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vîlvoi, pînă sub ochi, a căror privire nu mai amintea de Sima, ci de o bufniță.

El lăsă linia ferată și luă drumul satului, poticnindu-se la fiecare pas. Gheba lui era apăsată de greutatea metalică a vreo douăzeci de pachețele aidoma cu cel pe care-l dăduse fetiței. Sima se ducea să le împartă, începînd cu familiile cele mai necăjite. În partea asta a satului bordeiele erau înșirate pe marginea drumului, cu fața la imaș. Dar nu puteai distinge nimic, atît era ceața de deasă și noaptea de neagră.

Sima mergea cu mare greutate, gîfîind, istovit, călcînd prin bălți și ferind hoiturile a căror putoare trăda prezența lor în fundul șanțului drumului. Trecu pe lîngă o fîntînă și se opri, trist. Cumpăna zăcea la pămînt.

Ghizduri nu mai erau. Era o groapă căscată, în care lesne puteau să cadă vitele. Asta spunea multe despre halul în care ajunsese țara.

Se lămuri mai bine îndată ce intră în primele gospodării. Vizită de cerșetor : intra în curte, se apropia de ferestre, iscodea, apoi bătea în ușă, șovăielnic. Careva îi deschidea și-ndată făcea un pas îndărăt cînd vedea chipul suspect, înfofolit pînă la nas. El profita și arunca pe furiș o privire înăuntru, fără să stăruie. Oferea un pachețel, două, uneori chiar trei, repeta pe șoptite aceleași indicații pe care le dăduse și fetiței, și dispărea în ceață și beznă.

Peste tot aceeași promiscuitate, aceeași mizerie crîncenă. De la cinci pînă la douăsprezece membri ai aceleiași familii, grămădiți unii peste alții în singura odaie încălzită sau, mai curînd, afumată. Drept hrană : un ceaun cu terci, o fiertură subțire de mălai. Bolnavi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

maigres et fiévreuses ; des cous amincis ; des voix éteintes.

C'était l'épidémie de typhus unie à la famine.

Epouvanté, Sima se crut responsable de toute cette souffrance, lui, qui possédait des tas d'or inutile, d'immenses stocks de vivres, de vêtements et de bois de chauffage. Les paroles de Minnka, l'invitant à prendre en main l'économie d'un pays en détresse et de l'administrer humainement, lui retentirent dans le coeur, comme un terrible commandement biblique.

Maintenant, c'était trop tard. Il se sentait mourant. Sa femme l'était aussi, peut-être. Deux vies brisées ; un tendre ménage anéanti ; un pays livré à toutes les calamités. Par sa faute, à lui, Sima, qui ne voulait que gagner de l'argent, encore et encore.

Il fonça sur les chaumières et y vida ses poches, puis, défaillant, il prit le chemin du retour, vers la maison du cantonnier, où la voiture aux provisions était garée. En route, il croisa les premiers secours. Hommes et femmes, à cheval et à pied, rentraient, chargés de vivres.

Dans son désir évangélique de garder l'anonymat, il tâcha d'éviter les pauvres gens, mais une vieille le reconnut. Elle laissa tomber son sac, lui attrapa une main et la couvrit de ses larmes, en gémissant :

— *Milostive... Milostive...* Qui est-tu ? «Articule» ton nom, pour que nous puissions le rappeler dans nos prières !

— Un homme malheureux ! répondit Sima, s'arrachant à elle.

Le lendemain à midi, une file ininterrompue de voitures à un cheval, transportant un wagon de bois de chauffage, arrivait dans le hameau. La distribution en fut faite, sous la surveillance d'un ami intime de Sima, qui se refusa, à toute réponse aux brûlantes questions

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

înfășurați în zdrențe. Chipuri slabe și chinuite de fierbințeală, gîturi subțiate, glasuri stinse.

Epidemie de tifos, și foamete pe deasupra.

Înspăimîntat, Sima se socotea răspunzător de toate suferințele astea, el, care avea grămezi de aur inutil, stocuri imense de alimente, haine, lemne de foc. Vorbele Mincăi, care-l îndemna să ia în mîinile sale economia unui ținut ajuns la disperare și să o chiverniséască cu omenie îi răsunau în suflet ca o poruncă biblică amenințătoare.

Acum era prea tîrziu. Își simțea apropiindu-i-se sfîrșitul. Poate că și nevastă-sa era-n același hal. Două vieți zdrobite. O căsnicie sfărîmată. Un ținut lăsat în voia calamităților. Din vina lui, a lui Sima, care nu voise decît să cîștige bani, bani și iar bani.

Trecu în pripă de la bordei la bordei, își goli buzunarele apoi, mai mult mort, luă drumul întoarcerii, spre casa cantonierului, unde era tras carul cu provizii. În drum se întîlni cu unii dintre cei ajutați. Bărbați și femei, călare sau pe jos, se întorceau, încărcați de alimente.

În dorința sa cucernică de a nu lăsa stînga să știe ce face dreapta, încercă să se ferească din calea sărmanilor oameni, dar îl recunoscu o bătrînă. Ea lăsă jos sacul, îi apucă mîna și o acoperi de lacrimi, gemînd :

— Milostive, milostive, cine ești ? Rostește-ți numele, să-l pomenim în rugăciunile noastre.

— Un om nefericit, răspunse Sima, smulgîndu-se.

A doua zi pe la amiază, un șir neîntrerupt de căruțe cu un cal, cărînd un vagon de lemne de foc, intră în sat. Împărțeala a fost făcută sub îngrijirea unui prieten

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

que lui posèrent les sinistrés sur le personne du *Milostive.*

Et le soir, par un temps identique à celui de la veille, Sima fit de nouveau son apparition. Mais, cette fois, chaque ménage montant la garde, dans l'attente du bienfaiteur, celui-ci dut changer de tactique. Il se contenta de passer rapidement devant les portes et de lancer son aide — argent et *bon* — dans la cour, sans plus voir les gens.

Cet émoi du village, bien qu'il l'eût prévu, contraria Sima, car ce second secours était différent du premier et exigeait des explications. Il n'y avait plus de voiture à vivres arrêtée dans le voisinage de la commune. Maintenant, c'était son magasin même qu'il mettait à la disposition des sinistrés. Des enveloppes, remplaçant les cornets, contenaient peu de métal et pour 100 francs de billets de banque, plus le *bon*, dont la quantité de vivres était quintuplée.

Sima voulut prévenir les ménages que c'étaient là les aides collectives que les familles moins nombreuses devaient partager entre elles. Il n'y parvint pas ; il n'arriva pas non plus à les avertir que les provisions, il fallait les chercher à son épicerie, dans la ville. L'alerte du village lui fit comprendre qu'il était identifié.

Peu après, il en eut la cruelle certitude. Comme il lançait par-dessus les palissades des dernières enveloppes, un homme lui prit le bras. C'était son beau-père, Alexe Vadinoï, qui lui dit, furieux :

— Que fais-tu là, fou !

Sima éprouva un écoeurement et une colère qui lui coupèrent le souffle. Il répondit :

— Ne me touche pas, saloperie !

Et rassemblant le reste de ses forces physiques, il s'enfuit. Mais, au lieu de se diriger vers sa voiture, qui l'attendait à la barrière de la côte, il fonça inconsciem-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

apropiat al lui Sima, care nu vru să dea nici un răspuns la întrebările oamenilor, cine ar fi „milostivul".

Iar seara, pe-o vreme la fel ca în ajun, Sima își făcu din nou apariția. Dar, de data asta, cum în fiecare gospodărie stătea cineva de veghe în așteptarea binefăcătorului, el trebui să schimbe tactica. Se mulțumi să treacă repede prin fața porților și să arunce ajutorul său — bani și bonuri — în curte, fără să mai stea de vorbă cu oamenii.

Această agitație în sat, cu toate că se aștepta la ea, îl contraria pe Sima pentru că acest al doilea ajutor se deosebea de cel dintîi și era nevoie de unele lămuriri. Acuma nu mai era vorba de o căruță cu alimente oprită la marginea satului. Acuma era vorba chiar de prăvălia lui pe care o punea la dispoziția sinistraților. În locul pachetelor erau acum plicuri cu ceva bani mărunți și o sută de franci hîrtie, apoi un bon în care erau scrise de cinci ori mai multe alimente.

Sima ar fi vrut să-i înștiințeze pe oameni că astea erau ajutoare colective, pe care familiile mai puțin numeroase ar fi trebuit să le împartă între ele. Nu izbuti ; n-apucă nici să-i anunțe că alimentele trebuiau să se ducă să le ia de la băcănia lui, în oraș. Agitația din sat îl făcu să-nțeleagă că oamenii știau că-i vorba de el.

Puțin după aceea avu o dovadă crudă. Pe cînd arunca peste garduri ultimele plicuri, un om îl apucă de braț. Era socru-său, Alexe Vădinoi, care-i zise, furios :

— Ce te-apucași să faci, nebunule ? !

Pe Sima îl cuprinse o scîrbă și-o mînie care-i tăiară răsuflarea. Răspunse :

— Nu m-atinge, scîrnăvie !

Și, adunîndu-și ce puteri îi mai rămăseseră, o luă la fugă. Dar, în loc să se-ndrepte spre trăsura care-l aștepta pe creastă la barieră, se îndreptă, fără să-și

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ment dans la direction opposée à la ville et s'égara dans un champ. Une déchirure aiguë, dans les poumons, lui fit serrer sa poitrine entre les mains. Aussitôt, sa bouche s'ouvrit toute seule, sous la poussée d'un flot de sang.

Il gémit faiblement :

— Minnka !

Et tomba, face au sol, pour ne plus se relever.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dea seama, în partea opusă orașului și se rătăci pe un cîmp. Un junghi sfîșietor în plămîni îl făcu să-și cuprindă pieptul cu mîinile. Gura i se deschise singură și-un val de sînge năvăli.

Gemu, moale :

— Minca !

Și căzu cu fața-n jos, ca să nu se mai ridice niciodată.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DÉCOMPOSITION

Une bande de crêpe noir, longue de 30 mètres, couvrait de deuil les deux grandes enseignés «SIMA CARAMFIL» formant l'un des angles du boulevard Carol et de la rue de la Victoire.

C'était un deuil qui ne suscitait que l'étonnement. Un autre, plein de sincère tristesse, s'étalait à l'intérieur, derrière les sept portes verrouillées de la belle entreprise : *Taverne-Restaurant-Epicerie*.

Le dernier mois, le défunt n'y avait plus mis le pied. Et à qui mieux mieux de chaparder ce qu'il avait sous la main. On le faisait tout naturellement, par accord tacite, chacun prévoyant ce dénouement fatal et n'ayant rien à craindre.

Maintenant, que les scellés y étaient apposés, un repos total plongeait les trois locaux dans un silence éloquent.

Dans le restaurant, la cuisine était veuve de sa belle batterie de cuivre. Plus une seule pièce. Tout avait été emporté le dernier jour du drame. Des tas de vaisselle et de services, non lavés, gisaient partout, au milieu de restes de viande et de légumes, qui commençaient à pourrir.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

DESCOMPUNERE

O fîşie de crep negru lungă de treizeci de metri acoperea cu doliul ei cele două firme mari SIMA CARAMFIL ce formau unghiul bulevardului Carol cu strada Victoriei. Un doliu care nu provoca decît uimire. Un altul, sincer cu-adevărat, se vădea înlăuntru, în dosul celor şapte uşi zăvorîte ale frumosului negoţ : „Cîrciumă-Restaurant-Băcănie".

Ultima lună răposatul nu mai călcase pe-acolo. Şi, care-mai-de-care să sfeterisească ce-i pica sub mînă. Se făcea simplu, de-a dreptul, printr-o învoială subînţeleasă, toţi aşteptîndu-se la acest deznodămînt inevitabil şi neavînd a se teme de nimic.

Acuma, că se puseseră sigiliile, un repaos desăvîrşit cufunda cele trei prăvălii într-o tăcere grăitoare.

La restaurant bucătăria fusese văduvită de frumoasa veselă de aramă. Nici măcar o bucată nu mai rămăsese. Totul fusese cărat în ultima zi a dramei. Teancuri întregi de farfurii şi tacîmuri nespălate zăceau risipite peste tot, plin de resturi de carne şi legume, care începeau să putrezească.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La taverne présentait un aspect moins lamentable, malgré le désordre de ses verres, de ses carafes et de ses bouteilles de liqueur. Ici, c'était au fond de la terre ou dans le dépôt des eaux-de-vie qu'il fallait chercher la preuve du passage des vandales : les meilleurs vins, les plus fins *rakis*, avaient presque tous disparu. Depuis deux mois, chaque soir, d'énormes dames-jeannes partaient pour une destination connue du seul *tejghetar*.

Mais c'était l'épicerie qui montrait la plus cruelle dévastation.

A l'exemple d'une grande charcuterie, d'un beau magasin de primeurs ou d'un restaurant oriental qui étale à la vue de chacun son appétissante cuisine, une épicerie, abondamment achalandée, n'est rien de moins que notre désir de vivre, aperçu à travers l'estomac.

Ce désir, que des milliers d'yeux avaient tant reflété *chez Sima*, n'était plus maintenant qu'une poubelle. Caisses et sacs bouleversés, répandant leur contenu sur la terre. La charcuterie moisissait. Les tiroirs bayaient aux corneilles. Les rayons, autrefois richement garnis de boîtes de conserves, de paquets de chocolat et de toutes sortes de flacons, ressemblaient à une vieille bouche édentée. Le parquet était couvert d'olives, de noix, de noisettes, d'amandes, de raisins secs.

Dans l'ombre de ce cimetière, le soleil projetait, par les fentes des volets, ses faisceaux de lumière bleuâtre.

*

L'avalanche de dons en nature de Sima avait beaucoup contribué à cette dévastation, surtout le matin où le village apprit la mort du donateur. Les paysans, tout en le pleurant à chaudes larmes, se ruèrent vers la ville, pour toucher les provisions avant qu'il ne soit trop tard.

Alors on ne sut plus distinguer entre les dons et le pillage. On chargeait dans dix voitures à la fois, sans

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cîrciuma era într-un hal nu chiar atît de plîns, cu toată răvăşeala de pahare, ulcele, sticle cu băuturi. Sub pămînt trebuia căutată aici dovada trecerii vandalilor, sau în magazie : vinurile cele mai bune, rachiurile cele mai fine dispăruseră aproape toate. De două luni, în fiecare seară, damigene cît toate zilele plecau pe-un drum numai de tejghetar ştiut.

Dar pustiirea cea mai cruntă în băcănie se vedea. Aşa precum într-o mare cîrnăţărie, într-un magazin frumos cu trufandale sau într-un restaurant oriental care desfăşoară la vedere toate bunătăţile gustoase ale bucătăriei sale, o băcănie bine aprovizionată nu-i altceva decît pofta noastră de viaţă văzută prin stomac.

Această poftă, care la Sima se oglindise-n atîtea mii de perechi de ochi, nu mai era acum decît o ladă de gunoi. Saci goliţi, lăzi răsturnate, conţinutul vărsat pe jos. Mezelurile mucegăiau. Sertarele căscate, rafturile, altădată pline de cutii de conserve, pachete de ciocolată şi de tot felul de sticle şi borcane, semănau cu o gură de babă ştirbă. Pe duşumea era plin cu măsline, nuci, alune, migdale, stafide.

În umbra cimitirului ăstuia soarele trimitea, prin crăpăturile obloanelor, fîşii de lumină albăstruie.

*

Avalanşa de daruri în natură ale lui Sima avusese şi ea partea ei la această pustiire, mai ales în dimineaţa în care în sat se aflase despre moartea donatorului. Plîngîndu-l cu lacrimi fierbinţi, ţăranii se repeziră la oraş să pună mîna pe alimente cît nu era prea tîrziu.

Atunci nu s-a mai putut face vreo deosebire între dat şi furat. Se încărca în zece căruţe deodată, fără

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plus de contrôle. Les stocks mêmes du dépôt de marchandises furent en grande partie enlevés, on ne savait par qui. A midi l'arrivée du juge et l'apposition des scellés brisèrent l'élan des pillards.

Ce jour-là justement il faisait beau après une semaine de pluie. Et c'était une joie pour tout le monde, si le soleil n'avait pas brillée sur une Embouchure qui commençait à enterrer ses premières victimes, celles que les épidémies et la famine avaient faites depuis la retraite des eaux.

Les voitures des paysans apportant des vivres, croisaient celles qu'un cercueil avait transformées en corbillard. Le chemin était le même, pour rentrer à la maison ou pour aller, en sens contraire, au cimetière. Ni l'un ni d'ailleurs l'autre convoi ne faisaient alors attention à ce que transportait celui qui venait à sa rencontre. A peine, si les moins tristes s'arrêtaient un instant pour saluer le mort, ôtant leurs bonnets et se signant. A peine, également, si quelques yeux humides de pleurs se retournaient pour lancer un regard inconsciemment envieux sur celui qui rentrait chargé de provisions.

On était las, et de la longue maladie, et de la santé inébranlable. La lutte était tout aussi dure pour combattre l'une que pour supporter l'autre. Chacun désirait ardemment la fin de cette lutte, au prix même d'un cataclysme : incendie général, nouvelle inondation ou mort collective.

On se voyait lentement envahir par la mort et la pourriture. Tout mourait autour de soi et tout pourrissait. Dans les ménages, la putréfaction commençait avant la mort et continuait après l'enterrement du cadavre, certains vivants étaient eux-mêmes à moitié pourris.

La mortalité parmi les bestiaux et les volailles allait de pair avec celle des humains. Le hameau était plein de brebis, de pourceaux, de dindes, de poules, parfois

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nici un control. Chiar și rezervele din magazie au dispărut în mare parte, luate nu se știe de cine. Sosirea, la prînz, a judecătorului, și punerea sigiliilor a frînt avîntul hoților.

Tocmai în ziua aia se făcuse frumos afară, după o săptămînă întreagă de ploaie. Și ar fi fost pentru toată lumea o bucurie dacă soarele n-ar fi strălucit peste o Vărsătură care începea să-și îngroape primele victime ale molimei și ale foametei de după ce se trăseseră apele.

Căruțele oamenilor care se-ntorceau cu alimente se-ncrucișau cu cele pe care un coșciug le făcea dric. Drumul, ca să te-ntorci acasă sau să te duci, în partea cealaltă, la cimitir, era același. Nici unul, și dealtfel, nici celălalt dintre șirurile de căruțe nu luau prea mult în seamă ce cărau. De-abia dacă acei mai puțin triști se opreau o clipă să-și scoată căciula și să-și facă semnul crucii. Și, de-asemenea, de-abia dacă vreo pereche de ochi umeziți de lacrimi se-ntorcea s-arunce, fără să-și dea seama, o privire pofticioasă la cel ce se-ntorcea încărcat.

Erau sătui, și de boleșnița lungă, și de sănătatea nezdruncinată. La fel de grea era lupta și ca să te bați împotriva uneia și ca s-o-nduri pe cealaltă. Toți doreau din fundul sufletului sfîrșitul luptei, chiar de-ar fi fost să fie sfîrșitul lumii: un foc mare de tot, o altă inundație sau moartea tuturor.

Vedeai cum, încetișor, te cotropeau moartea și putreziciunea. Totul murea în jurul tău, și totul putrezea. În gospodării putrezitul începea înaintea morții. Și continua după îngroparea cadavrului, în așa hal încît cei vii erau și ei pe jumătate putrezi.

Mortalitatea la vite și la păsări era la fel ca și la oameni. Cătunul era plin de hoituri de oi, de purcei, de curcani, de găini, uneori și de cîini și pisici, și de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de chiens et de chats crevés, dont la charogne, souvent introuvable, empestait les alentours de la maison. Dans les mares, dans les fossés des chemins en rase campagne, du gros bétail noyé ailleurs et entraîné par les eaux surgissait, de la boue qui les couvrait et rendait l'air du pays chaque jour un peu plus irrespirable.

Les végétaux mêmes, des cultures surprises par les flots, formaient d'immenses cloaques qui exhalaient des miasmes fétides, presque aussi insupportables que ceux des cadavres. Les vieux habitants de l'Embouchure ne se souvenaient pas d'avoir vécu pareille calamité.

On voyait parfois des gens qui couraient à travers champs, à la recherche d'une bouffée d'air pur. On souffrait moins de la faim que de la puanteur, et il était plus facile de calmer la première que de remédier à la seconde.

Cela dura pendant tout l'automne qui fut doux. Des cieux de plomb alternaient avec des journées ensoleillées. A la fin, les paysans parvinrent à avoir des épidémies qui s'en allèrent, satisfaites. Alors on ramassa les charognes, que chiens et chats dévoraient, et on les enterra.

Vers le début de décembre, un gel sec purifia tout

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

multe ori nici nu se știa unde zac acoperite încă și împuțind vecinătatea. Prin bălți, prin șanțurile drumurilor, în plin cîmp, vite mari înecate aiurea și aduse de viitură apăreau de sub nămol și făceau atmosfera ținutului și mai sufocantă.

Chiar și plantele, recoltele prinse de ape, formau cloace imense cu miasme puturoase, aproape la fel de insuportabile ca și cadavrele. Bătrînii de pe Gura Siretului nu-și aminteau să mai fi văzut asemenea calamitate.

Vedeai uneori oameni alergînd pe cîmp căutînd o gură de aer curat. Mai puțin sufereai de foame decît de putoare, și era mai ușor s-o potolești pe cea dintîi decît să scapi de cea de-a doua.

Asta a ținut toamna întreagă, care a fost blîndă. Cerul ba era plumb, ba însorit. În cele din urmă, oamenii izbutiră să înfrîngă molima. Atunci se îndreptară spre hoiturile din care sfîșiau cîinii și corbii, și le îngropară. Către începutul lui decembrie un ger uscat împietri totul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

REDRESSEMENT

C'était le mois de mai de l'année suivante qu'on appela plus tard : *«Le mois des géraniums et des bébés de la forêt de maïs»*.

Le géranium est une fleur qu'on aime beaucoup chez nous. Jeunes filles et jeunes femmes la portent au-dessus de l'oreille. Elle ne fleurit que rarement, dans les jardins au mois de mai.

Quant aux «enfants de la forêt de maïs», ils ne pouvaient fleurir que ce mois-là, car ils avaient été tous conçus à l'époque des huttes, pendant que l'inondation battait son plein et que les couples amoureux se promenaient un peu trop au clair de lune, sur le plateau couvert de haut maïs.

Maintenant, géraniums et bébés s'épanouissaient au soleil. Aux premiers, personne n'avait rien à reprocher. Au contraire, l'explosion précoce de leur rouge écarlate et de leur parfum plaisait à tout le monde, même aux gens qui ont toujours et contre tout quelque chose à redire. Hélas, c'était différent pour les bébés et surtout pour leurs jeunes mamans.

On prétendait qu'une «chose pareille» ne devait pas arriver. On le dit et on le répéta bien avant que la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

REDRESARE

Era prin luna mai a anului următor, căreia i s-a zis „luna muşcatelor şi a plozilor din porumbişte".

Muşcata e o floare pe care la noi, oamenii o iubesc mult. Fetele şi femeile tinere o poartă la ureche. Ea nu înfloreşte decît rar în grădini, în mai.

Cît despre „plozii din porumbişte", ei nu puteau să-nflorească decît în luna asta, pentru că fuseseră, toţi, zămisliţi pe vremea bordeielor, cînd apele mari erau în toi şi cînd perechile de îndrăgostiţi se plimbau cam multicel în lumina lunii, pe podişul acoperit de porumbul înalt.

Acum, muşcatele şi pruncii îmboboceau la soare. Primelor, nimeni n-avea ce le zice. Dimpotrivă, explozia timpurie a roşului lor stacojiu şi a parfumului lor plăcea tuturor, chiar şi celor care au totdeauna ceva de spus, la orice. Dar, deh, altfel stăteau lucrurile cu pruncii şi, mai ales, cu tinerele lor mame.

Se spunea că „un asemenea lucru" n-ar fi trebuit să se întîmple. S-a spus şi s-a repetat mult înainte de a se fi petrecut ceva, şi apoi, cînd s-a petrecut, se ţipa

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

chose ne se produisît, puis, lorsqu'elle fut là on le cria bien plus haut, comme si elle fût venue autrement que de coutume.

Mais, il faisait si beau ; l'alouette chantait si éperdument au-dessus des labours noirs comme le goudron ; et, au loin, le jonc des marais braquait vers le ciel une telle forêt de baïonnettes vert foncé, qu'on finit par comprendre que cette malcontreuse floraison de bébés «coupables» devait tout de même être acceptée.

Heureusement, les moeurs roumaines facilitaient cette acceptation : on appela d'une main le pope ; de l'autre le père «éhonté» ; et, à genoux devant le pope, l'étole sur la tête, les couples amoureux du temps des huttes reçurent la bénédiction divine.

Aussi, ce mois de mai, y eut-il beaucoup de travail pour les popes, qui couraient de maison en maison, apporter aux parents la paix et à leurs enfants le droit de vivre.

Il n'y eut que Tsatsa-Minnka pour n'avoir point besoin de pope, bien qu'elle eût, comme tant d'autres, son «bébé de la forêt de maïs». C'est que Minnkou, le père de son Mitroutsa, était parti de par le monde et ne devait plus jamais revenir.

Tant pis pour le pope et pour Minnkou. La jeune mère n'en était pas moins heureuse. Père Alexe était mort pendant l'hiver ; Minnka avait fait venir chez elle sa bonne mère et leur petit Zamfirika, monté un métier pareil à celui qu'avait Ortopan à Japsha Rouge et gagné le pain quotidien en fabriquant à l'exemple de la plupart des paysans, de belles nattes et de beaux paniers.

Tsatsa-Minnka, veuve et héritière unique de Sima Caramfil, aurait pu fare autrement. Elle ne le fit pas. Elle céda tout le legs à la nombreuse et avide parenté de feu son mari, contre une voiture, un cheval et la somme de 500 francs.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

şi mai tare, ca şi cum lucrurile se petrecuseră altfel decît de obicei.

Dar, vremea era atît de frumoasă, ciocîrlia cînta nebuneşte deasupra brazdelor negre ca smoala şi, în depărtări, papura bălţilor îndrepta spre cer o pădure de ţepuşe verzi, încît oamenii sfîrşiră prin a înţelege că această belalie înflorire de plozi „vinovaţi" trebuia, totuşi, să fie înţeleasă.

Din fericire, obiceiurile pămîntului uşurau această acceptare: cu o mînă era chemat popa, cu cealaltă tatăl „fără ruşine" şi, în genunchi în faţa preotului, cu patrafirul pe cap, perechile de îndrăgostiţi de pe vremea bordeielor primeau cerească binecuvîntare.

Aşa că, în această lună mai, popii avură mult de lucru; alergau din casă-n casă să ducă părinţilor pace şi copiilor dreptul la viaţă.

Nu era decît ţaţa Minca să n-aibă nevoie de popă, cu toate c-avea şi ea, ca atîtea altele, „pruncul ei din păpuşoi". Asta pentru că Mincu, tatăl lui Mitruţă-al ei, plecase-n lume şi n-avea să se mai întoarcă niciodată.

Cu-atît mai rău pentru popă şi pentru Mincu. Tînăra mamă nu era mai puţin fericită. Nea Alexe murise în timpul iernii. Minca adusese la ea pe biata maică-sa şi pe Zamfirică, făcuse un război ca acel pe care-l avusese Ortopan la Japşa Roşie şi-şi cîştiga pîinea cea de toate zilele făcînd, după pilda celor mai mulţi dintre ţărani, rogojini şi paporniţe frumoase.

Ţaţa Minca, văduva şi singura moştenitoare a lui Sima Caranfil, ar fi putut să facă şi altfel. Dar n-a făcut-o. Ea a cedat toată moştenirea neamurilor ahtiate ale răposatului ei bărbat în schimbul unei căruţe cu un cal şi a cinci sute de franci.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Avec sa maisonnette et son enfant, c'était tout ce qu'il lui fallait pour être heureuse, elle qui avait goûté à la fortune et savait ce que celle-ci lui avait coûté.

Certes ; souvent, quand elle attelait pour partir à la coupe de jonc, ses yeux s'emplissaient de larmes. Elle les essuyait bien vite, car dix autres voitures passaient au galop devant sa maison bordée de géraniums et dix jeunes voix lui criaient :

— Tsatsa-Minnka ! Dépêche-toi ! La «coupe» sera belle aujourd'hui !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cu căsuța ei și copilul, avea tot ce-i trebuia ca să fie fericită, ea, care gustase din bogăție și știa cît o costase.

Desigur, uneori cînd înhăma ca să plece la tăiat de papură, îi dădeau lacrimile. Repede le ștergea, pentru că treceau zeci de alte căruțe în goană prin fața casei ei, cu mușcate, și zeci de glasuri tinere îi strigau :

— Țață Minco, grăbește-te ! Azi o să se taie de minune !

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

POSTFAȚĂ

Potrivit mărturisirilor din prefața la *Casa Thüringer, Țața Minca*, alături de *Pescuitorul de bureți*, reprezintă o fază de tranziție, în care autorul, neîndrăznind să înfrunte direct noile orizonturi ale creației, se reîntoarce la izvoarele operei sale.

Să nu ne înșele travestiul (destul de străveziu) al locurilor și oamenilor, *Țața Minca* adoptă cadrul autobiografic cunoscut din *Moș Anghel*. Satul e, bineînțeles, Baldovinești. În eseul *Pour avoir aimé la terre* (1928) sînt reconstituite momente ale copilăriei pe care le reîntîlnim în povestirea de față. Ecourile acestui înflăcărat manifest al dragostei față de pămînt — și față de viață, cu plăcerile și frumusețile sale originare — sînt, desigur, ceva mai profunde, vizînd substratul patetic al narațiunii *Țatei Minca*.

Pus sub lupa unui cunoscător al operei lui Istrati, subiectul nu dezvăluie prea multe elemente inedite — în pofida a ceea ce încă se mai crede, povestitorul neexcelînd sub raportul invenției romanești. Minca și Mincu susțin linia erotică a cărții (precum Tudorița și Tănase din *Ciulinii Bărăganului*). Piedica în calea iubirii nu va mai fi reprezentată de voința samavolnică a boierului (ca în povestirea citată), ci de interesele mercantile ale tatălui fetei, care o va sili să accepte căsătoria cu un ins moralicește și fizicește grotesc, înavuțit din afaceri negustorești. În oraș, cîrciu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mărească, Minca se va deda unor acțiuni filantropice (ipostaza Floricicăi din *Domnița din Snagov*, motivul fundamental e același: „din adînca nevoie de a uita un pustiu care le strivea..."). Soțul ei va vedea în aceste manifestări ale generozității simptomele unei nebunii, și-și va lua măsuri de ocrotire a avutului, drept care Minca va avea motive „nobile" de a se lăsa în voia amorului ei — de astă dat ilicit — cu fostul iubit (ipostaza din *Chira Chiralina*). Îl aduce pe Mincu la Brăila și ajunge eroina unor petreceri de pomină în bălțile Dunării.

Elemente cu adevărat neașteptate găsim doar spre finalul cărții: Mincu, flăcăul frumos și cinstit, devine subit un ticălos; „fură banii iubitei sale și fuge la oraș, setos să întreprindă o negustorie necinstită". În schimb, în inima lui Sima, bărbatul Mincăi, „cel de o zgîrcenie nemaipomenită", răsună „o comandă biblică", o „dorință evanghelică", în numele cărora el își iroșește averea pentru a veni în ajutorul nevoiașilor. Cum se explică această miraculoasă schimbare la față? Adevărul e că, în perioada de care ne ocupăm, Panait Istrati capătă obiceiul de a se amesteca în acțiunile personajelor sale pentru a-și populariza teoriile morale de adopție recentă. Ideea care-l obseda la acestă dată — dezbătută în diverse articole și conferințe — este următoarea: „Belșugul sufletesc nu permite pe cel trupesc. De la început trebuie să te hotărăști pentru unul, în paguba celuilalt." Sau: „Deschide omului drumul spre înavuțire și sufletul lui e pierdut".

De aceea Mincu — așa cum are grijă autorul să explice niței didacticist — „nu era viteaz decît fiindcă trăia în sărăcie". Acum, cînd a dat de gustul belșugului, iată-l desfigurat; Sima, renunțînd la „belșugul trupesc", se purifică și asupra lui se revarsă „belșugul sufletesc". Aspirații spiritualist-eticiste cam naive ale autorului[1] (în concordanță și cu mizeria în care era silit, în acești ani, să trăiască).

---

[1] Un amplu comentariu critic consacrat *Tatei Minca*, în *Calendarul* (nr. 209, 4 noiembrie 1932), îmi oferă prilejul să reiau discuția asupra ideilor cărții, întrucît relevă cu minuțiozitate — deși, din punctul de vedere al interpretării într-un sens invers,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Din fericire, partea rezistentă a povestirii nu rezidă în simplele întîmplări relatate, ci în reverberațiile poetice (produse pe diverse căi), sau, altfel spus, ceea ce ajunge să ne intereseze, ca cititori, nu este atît ceea ce se spune, cît ecourile declanșate în sensibilitatea noastră.

Drept urmare, ia ființă un „cîmp electric", cu semnificații subtextuale care îmbogățesc, nuanțează sau chiar corectează accentele didacticiste (semnalate) ale problematicii cărții.

Își spune cuvîntul, nici vorbă, și experiența căpătată în răstimp de autor, el știe de-acum care sînt laturile mai puternice și cele mai puțin relevante ale talentului său și, în consecință, caută să apeleze la formulele de creație care-l avantajează sau ale căror virtuți le-a experimentat cu succes în scrierile de pînă atunci.

Primul capitol din *Țața Minca* are valoarea unui prolog unde, la fel ca în *Ciulinii Bărăganului*, este precizat cadrul natural în care

---

ca un clișeu fotografic rămas în faza de negativ —, tot amalgamul de idei și tendințe sociale căruia îi cade victimă, la acea dată, Panait Istrati.

Întorsătura din final a romanului în direcția unui sentimentalism cu nuanțe creștinești îl satisface pe recenzent, însă nu poate să-i ierte scriitorului inconsecvențele: „Povestirea nu ar fi banală și lipsită de interes dacă nu ar fi constituită din elemente prea cerute și artificiale. Ca idee ne place, fiindcă mărturisește deceptia idealismului utopic, prin care s-ar susține că insul nevoiaș ar fi mai generos decît cel avut, dacă i s-ar crea posibilitatea ca să se demonstreze..."

Dintre eroii romanului, cel ideal, pentru comentator, e negustorul Sima, deoarece „prin împărțirea averii, a făcut proba celei mai umane caritați. Cu toate acestea, d. Panait Istrati nu i-a acordat gradul de simpatie pe care îl merita..."

Tot focul revoltei autorului recenziei se concentrează împotriva eroinei principale, Minca. Romancierul s-a vădit un rău părinte, o mașteră, preferînd-o pe ea lui Sima: „Dar autorul, ca un părinte vitreg, îi găsește (lui Sima, *n.n.*) defecte chiar în calități, pentru ca, dimpotrivă, să ne înfățișeze pe țața Minca desăvîrșită, cu toate scăderile ei. Căci are multe scăderi. Psihologia ei e unitară numai din fragmente, din reminiscențe puse vădit pentru a milita o doctrină..."

Unele acuze artistice nu sînt lipsite de adevăr, dar apar exagerate și subordonate logicii întoarse a recenzentului, cu fixațiile-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

va avea loc acțiunea și, totodată, se anticipează cele ce se vor întîmpla, povestindu-se o legendă a locurilor: Siretul, în dragostea-i focoasă, își unește apele cu cele ale Bistriței, promițîndu-i să o conducă pînă la mare, cu frumusețile-i de vis, dar i se pune în cale Dunărea și, atunci, în aspirația-i spre imposibil, se revarsă impetuos înecînd toate ținuturile de la vărsare. Parabola servește nu numai pentru a oferi un contur sugestiv narațiunii, ci și pentru a asigura o mai mare unitate atmosferei cărții (din acest punct de vedere se poate afirma că, în raport cu alte povestiri, care acuză o viziune fragmentară, ca părți din romanul-fluviu proiectat cîndva, *Țața Minca* oferă o construcție mai rotunjită a subiectului).

Avem în vedere repetarea în momentele principale ale acțiunii a schemei fabulatorii enunțate inițial: în calea dragostei eroilor (imitînd pe cea a Siretului cu Bistrița), se opun, de fiecare dată într-o succesiune gradată, tot felul de obstacole, care învolburează și mai mult pasiunile, obligîndu-le să se manifeste în chip exploziv. La început, cum am văzut, elementul advers îl constituie

---

respective ideologice: „Umanitarismul ei este voit și experimental prin însăși (sic!) împrejurările prin care trece autorul. Nu are virtuți și de aceea nu poate personifica tipul ideal. Este ipotetică. Minca preferă o lume în locul alteia pe baza erorii că umilitul își va păstra puritatea de suflet în ipoteza unei schimbări în bine, iar cînd apucă viața de la început, refuză de a trage concluzia adevărată cuprinsă în chiar decepția ei. De aceea spuneam, mai la început, că opera nu se încheie cu logica firească a adevărului..."

Acțiunile filantropice ale Mincăi vor beneficia, conform acelorași idiosincrasii, de titulatura: „lupta marxistă și aventuroasă"; Istrati fiind admonestat după cum urmează: „Dar pentru transformarea ei (a lumii, *n.n.*), lupta marxistă și aventuroasă dusă de țața Minca nu are eficacitate... Lucrul acesta nu stă decît în puterea educației și educația sensului vrut în cartea de care ne ocupăm nu se poate face decît prin doctrina cea mai plină de iubire, a creștinismului. O dovedește cu vîrf și îndesat vitregia caritații universale. Dl. Panait Istrati vrea, însă, o lume întemeiată pe voința temperamentelor defecte și impulsive, sau, în cel mai bun caz, înnobilate de cauze trecătoare. De aceea, adevărului etern al creștinismului îi opune ateismul său, cu autoritate de haimana internațională..."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

planurile interesate ale tatălui Mincăi. Eroina acceptă tranzacția cu resemnare fatalistă, doar Mincu umblă cu gînduri de răzbunare ; înfruntarea propriu-zisă are loc între tatăl fetei și cel al băiatului, un fel de „luptă dreaptă", ca în basme, pe un grind pustiu din lumea bălților. După eșecul experienței filantropic-circiumărești a Mincăi, cei doi se iubesc în văzul lumii și au de înfruntat legile societății (sînt condamnați la 15 zile închisoare). In sfîrșit, „trădarea" lui Mincu din final scoate în evidență tarele „veșnice" ale condiției umane.

Această confruntare cu o întreagă gamă a „fatalităților" existenței [2] (de ordin moral, social și ontologic) constituie planul interior al cărții, ilustrat, în principal, prin destinul Mincăi. Ne convingem, încă o dată, că lui Istrati îi reușesc tipurile feminine înzestrate cu calități volitionale, (am putea spune, cu un spirit „bărbătesc"). Bărbații din povestirile sale sînt, în schimb, mai slabi, au un caracter sfărîmicios, acuză, în fine, o moliciune feminină, ce-i împinge la complicitatea cu tot felul de vicii și carențe morale, rostogolindu-se, pînă la urmă, pe panta disoluției sufletești.

Pentru a sublinia felul în care forțele vii ce clocotesc în lăuntrul eroinei se opun forțelor reprimatoare ale societății, Istrati apelează la o caracteristică definitorie, cu valoare de simbol. Pedepsită de mică, fiindcă obișnuia să-și exprime cu glas tare ce simțea, Minca s-a învățat să-și exprime tot ce avea „mai cald, mai personal, mai pasionat" prin gesturile mîinii. Mîinile eroinei, spune autorul, au fost înzestrate „cu culoare, finețe, violență chiar, pe care o brutalitate nelegiuită le suprimaseră orice manifestație verbală". Minca ajunge o semimută — un caz puțin obișnuit de „înstrăinare" de sine. Dar, spune autorul, „bogata sa fire nu admise această castrare". Clocotul vieții ei interioare găsește un mijloc de exteriorizare în limbajul gesturilor, pe care-l

[2] Apreciind că : „Patima este în centrul operei lui Istrati ca o fatalitate, ca o realitate de neînlăturat, prin care trec și se călesc sau pier toți eroii lui", Octav Șuluțiu, în articolul său din *Vremea* (18 octombrie 1931), sugera o reluare a motivelor vechiului tragism grec.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

perfecționează, creînd un vast și nuanțat repertoriu, „ca să facă să trăiască — explică tot autorul — întreaga ei personalitate".

Cele mai bune pagini ale cărții le descoperim acolo unde se înfățișează dezlănțuirea pasiunilor reprimate, cu atît mai mult cu cît ecoul lor este amplificat prin acordul armonios cu răzvrătirea tumultuoasă a forțelor naturii. Căsătoria impusă Mincăi are loc într-o iarnă cum nu s-a mai văzut: „Copii, bătrîni, ba și familii întregi pieriseră de foame și frig". Pe drumuri, cărăușii sînt atacați, ziua în amiaza mare, de lupi.

Aș observa însă că față de operele altor scriitori în cadrul cărora natura, reflectînd ce se întîmplă în viața eroilor, servește drept simplă cutie de rezonanță, aici raportul pare a fi invers: natura are rolul principal, înrîurind mișcările sufletești ale oamenilor. Pasiunea erotică a Mincăi se îndreaptă spre punctul culminant pe măsură ce cresc, catastrofal, apele Dunării și ale Siretului. În ziua cînd apele rup stăvilarele, ies din matcă și inundă totul în jur, atunci și Minca își părăsește soțul și pleacă pentru totdeauna din casa lui.

„Înecul" ce urmează îi îndeamnă parcă pe oameni să încalce normele sociale și morale sacrosancte pînă atunci. Refugiații devastează locurile cu porumb de pe platouri. Lîngă apa ce crește amenințător, cuplurile se dedau, cu frenezie și în văzul tuturor, desfătărilor erotice. Bărbații se îmbată cu disperare, ca și cum ar fi venit sfîrșitul lumii.

În zugrăvirea acestor tablouri sînt folosite mijloace artistice dintre cele mai sugestive, Panait Istrati dovedindu-se, așa cum am relevat și cu alte prilejuri[3], un poet plin de vigoare în evocarea cataclismelor care au loc în viața naturii, respectiv, în cea a oamenilor. Totul este proiectat pe dimensiuni ample, cu implicații cosmice[4]. Nu se vede decît cer și apă: „Între firmamentul de

---

[3] Vezi: *Panait Istrati*, Editura Minerva, 1976.

[4] Aveau dreptate Roger Dadoun și Gerard Ponthieu să remarce în cadrul dialogului lor: *„Tsatsa Minnka ou le flux du desir"* aspectul „natural și cosmic" care „dă noțiunii de dorință o amploare de-a dreptul extraordinară". (Dialog radiofonic transmis de France Culture și publicat în *Cahiers roumains d'études littéraires*, nr. 1/1981.)

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sus și cel de jos, tăcere înăbușitoare..." Noaptea „Luna plină [...] aruncă o cascadă de argint-viu peste lunca transformată într-o mare".

Dezlănțuirea stihinică a forțelor naturii pare a recreea imaginea dintîi a lumii. Căci *Tața Minca*, așa cum am spus, se vrea o reintoarcere, o reintoarcere la locurile (și impresiile) copilăriei, la cadrul natural și uman-pasional de altădată, ceea ce îi și permite să resuscite virtuți ale artei de povestitor-poet, ilustrate în primele creații.

AL. OPREA

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

NOTE

Tsatsa-Minnka este tipărită la Rieder, Paris, în 1931 (o ediție ilustrată de H. Boissonas apare la editura Mornay, același an). Mai înainte fusese publicată în *Europe* (15 decembrie 1930—15 martie 1931).

Traducerea românească (a autorului) vede lumina tiparului tot în 1931 (București, Editura Eminescu).

În cadrul reeditărilor de la Gallimard, *Tsatsa-Minnka* este inclusă în volumul 4 (1970), alături de *Les Chardons du Baragan, Nerrantsoula, La Famille Perlmutter, Pour avoir aimé la terre.*

Editura Eminescu retipărește traducerea *Țatei Minca* (împreună cu *Neranțula*) în 1971, iar Editura Minerva în 1982 (volumul *Chira Chiralina*).

*

Corespondența lui Panait Istrati ne oferă unele detalii în legătură cu procesul de elaborare artistică a povestirii. Prietenii de peste hotare sînt informați că se documentează în satele de la vărsarea Siretului în Dunăre „în vederea scrierii unui roman".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

În aceeași perioadă are loc o catastrofală inundație, satele Cotu-Lung și Vădenii fiind acoperite de ape ; un spectacol care influențează, nu ne îndoim, configurarea planului interior al viitoarei cărți. Panait Istrati se agită, ținînd la 26 septembrie 1929 o conferință la Teatrul Comunal din Brăila și pledînd pentru organizarea unei colecte care să-i ajute pe sinistrați.

Cînd va fi redactată *Tața Minca* ? La 14 iunie 1930, Romulus Cioflec era anunțat : „Plec poimîine luni, ori marți, la Văraticu, unde voi sta vreo 6 săptămîni, ca să-mi regăsesc nițică sănătate și să mă apuc de *Tața Minca*, dacă voi putea". De sănătate avea nevoie, căci iată ce-i mărturisea prietenului său : „Munca fizică — voia să înfiripeze o fermă la Baldovinești *n.n.* —, pustiul moral și grijile m-au dărîmat. Sunt o umbră de om. După malarie, s-a încins pieptul, care mă face să schimb trei flanele pe noapte. Așa că medicul mă trimete grabnic la munte".

La 25 iunie (1930) prietenul său, frizerul Nicu Constantinescu, primește o scrisoare din... „Cîmpulung-Muscel". Plîngîndu-se de greutățile financiare cărora trebuie să le facă față, este totuși optimist, punîndu-și speranțe în publicarea romanului. „Așa că vom avea de luptat din greu pînă la toamnă, cînd romanul pe care îl scriu acuma mă va mai scoate nițel din noroi".

La Muzeul literaturii române există dactilograma textului francez (apărut la Rieder), cu mențiunea : „Les Muids sur Nyon. Juillet — Août 1930". Versurile cîntecelor populare sînt transcrise cu mîna de Istrati, în românește, iar pe margine inserează următoarea notă : „Aci va fi lipit textul acestor cuvinte împreună cu cele două linii de muzică".

Arhiva muzeului mai deține și manuscrisul traducerii în românește. Un text foarte curat. O copie specială pentru tipar, ori traducerea s-a făcut „dintr-un foc", fără ezitări sau travaliu amănunțit asupra cuvîntului ?

Ecourile apariției povestirii în presa română nu sînt prea numeroase.[1] Dintre acestea reținem comentariul lui Octav Șuluțiu

[1] În afara articolului din *Calendarul* (la care m-am referit în postfață), mai poate fi consemnat comentariul lui Barbu Brezianu din *Curentul* (5 IX 1931).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

din *Vremea* (18 octombrie 1931), scris pe marginea *Neranțulei* și a *Țatei Minca* (la care m-am mai referit).

Dincolo de unele aprecieri exclusiviste — „Panait Istrati n-are spirit francez, n-are discreție, nici rafinare. N-are nici spiritul român sau cel puțin acela de pînă acum : obiectiv tăios sau liric paseist, L. Rebreanu sau Mihail Sadoveanu (...) E oriental. E grec de azi, grec amestecat cu toate popoarele Orientului și de aci preschimbător..." — sînt bine definite particularitățile esențiale ale povestirii. Mai întîi, locul pe care-l ocupă în viața personajelor, ca o fatalitate, „patima".

Interesante sînt și considerațiile pe marginea simbiozei între viul spirit participativ și înfățișarea vieții „așa cum este ea,", deși compararea lui Istrati cu Gorki ar fi necesitat unele nuanțări : „În opera lui Istrati sau a lui Gorki miroși și guști însăși viața nu pentru că opera ar fi realistă sau nu numai din această cauză. Dimpotrivă, e uimitor cît subiectivism intră în opera lor. Cîtă normă a autorului care ia parte directă la acțiune. Și această participare sensibilă și compătimitoare a autorilor merge foarte bine alături cu un mare spirit de observație care culege esențialul și fixează cadrul realității.

În Istrati sau în Gorki vezi viața fiindcă ea este acolo, așa cum este ea, palpitînd caldă și pasionantă, și pasională."

Reținem ca pertinentă și caracterizarea tipologiilor umane din opera lui Istrati : „Bărbații sînt înfățișați răi și cruzi". „O cruzime grecească, teribilă, lentă, sîngeroasă, care și-a găsit expresia desăvîrșită în bărbatul Chirei Chiralina. Și imediat, ca un contrast, te izbește bunătatea imensă a femeilor. Panait Istrati n-a creat decît femei blînde. Femei pasionate, bolnave chiar de gustul cărnii bărbătești, dar delicate, moi și diafane. Femei frumoase și calde și amante încercate, cum e Chira Chiralina. Sau fecioare vînjoase și tăcute, bizare ca Țața Minca."

Din recenziile sau simplele mențiuni inserate în presa franceză[2] se impun cele semnate de Yves Gandon în *Les Nouvelles*

---

[2] O bibliografie exhaustivă a recenziilor și chiar a notițelor nesemnate întocmește Alexandru Talex în Panait Istrati : *Cum am devenit scriitor*. Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1981.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Littéraires (12 decembrie 1931) şi Fr. Lefévre în *La République* (18 iunie 1931). Menţionăm, în acelaşi timp, că dacă alte publicaţii cunoscute sînt lipsă la apel, în schimb, *Nouvelle Revue Française* publică două însemnări — cele ale lui D. Saurat (1 octombrie 1931) şi Henri Colet (1 februarie 1936).

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

SOMMAIRE

Tsatsa-Minnka 4

Postface 229
Notes 237

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

CUPRINS

Țața Minca 5

Postfață 229
Note 237

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBL. CENTR. UNIV. „BABEȘ-BOLYAI"
Nr 4234 83

Lector : CĂTĂLINA POLEACOV
Tehnoredactor : AURELIA ANTON

Bun de tipar 06.05.1983. Coli ed. 10,25.
Coli tipar 15,25.

Tiparul executat sub comanda
nr. 1458 la
Întreprinderea poligrafică
„13 Decembrie 1918",
Str. Grigore Alexandrescu 89—97,
București,
Republica Socialistă România

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932